FOA SAMMEN GØR VI FORSKELLEN

PÆDAGOGISK

Daginstitutionernes hverdag 2020

Årlig rapport udarbejdet af Bureau 2000

Daginstitutionernes hverdag 2020
Undersøgelsen er udført af seniorkonsulenterne Niels Glavind og Susanne Pade,
Bureau 2000 – Analyse og forskning
Desuden har Sophus Nørgaard Pade medvirket.
Undersøgelsen er udført på bestilling af FOA.

Henvendelser:
FOA
Staunings Plads 1–3
1790 København V
Tlf.: 46 97 26 26

www.bureau2000.dk
Copyright: Bureau 2000
ISBN: 978-87-90771-92-8

Politisk ansvarlig: Kim Henriksen
Udarbejdet af: Bureau 2000
Forsideillustration: Bente Stensen Christensen **Produktion:** Grafisk Team/TG /Sporenstregs og FOAs trykkeri

PA_daginstitutionernes_hverdag_09092020

Indhold

Forord 5
Del 1. Antal børn pr. voksen og den daglige omsorg 7
1. Normerings-forholdet 9
1.1. Børn pr. voksen i dagens løb 9
1.2. Kravet om 3/6 børn pr. voksen 11
2. Alenearbejde 13
2.1. Alenearbejde i ydertimerne 13
2.2. Alenetid i børnegrupperne 15
3. Tre medarbejdere til børnegruppen 18
4. Den daglige omsorg 19
4.1. Omsorg i vuggestuegrupper 22
4.2. Omsorg i børnehavegrupper 23
4.3. Faktorer bag oplevelser af omsorg 24
4.4. Hvordan har oplevelserne omkring omsorg udviklet sig? 25
5. Medarbejdernes oplevelser omkring omsorg 28
5.1. Medarbejdernes kommentarer om omsorg i vuggestuegrupper 28
5.1.2. Vuggestuemedarbejdere, der oplever at give tilstrækkelig omsorg 30
5.2. Medarbejdernes oplevelse omkring omsorg i børnehavegrupper 31
5.2.2. Børnehavemedarbejdere, der oplever at give tilstrækkelig omsorg 34
Del 2 - Dagens gang og forældresamarbejde 36
1. Dagens gang 37
1.1. Børnefremmødet – hvornår bliver børnene afleveret og hentet? 37
1.2. Stueopdeling og funktionsopdeling i daginstitutionerne 38
1.3. Dagens gang på stuerne 40
1.4. Når medarbejderen er på legepladsen 43
2. Rammer og bemanding 45
2.1. Institutionerne 45

2.2. Opgaver og profil 47
2.3. Familierne 48
3. Bemanding 50
3.1. Den faste bemanding 50
3.2. Ledernes arbejde i børnegrupperne 52
3.3. Pauser 54
3.4. Vikarer og sygdom 55
3.5. Udviklingen i bemandingen 56
4. Forældresamarbejde 58
4.1. Forældresamarbejde i børnehusene 58
4.2. Forældresamarbejde i forhold til særlige grupper 60
4.3. Forældresamarbejde i forhold til de etniske minoriteter 63
4.4. Tid til forældrekontakt 64
Del 3 - Styrket pædagogisk læreplan, kvalitetssikring og inklusion 67
1. Den pædagogiske læreplan, kvalitetssikring og samarbejde 68
1.1. Den styrkede pædagogiske læreplan 68
1.2. Evaluering af læreplanen 69
1.3. Brug af evalueringsredskaber 74
1.4. Pædagogisk ledelse 75
1.5. Udviklingsprojekter 78
1.6 Samarbejdet med forvaltningen 79
2. Inklusion 82
2.1. Børn der mistrives 82
2.2. Rammerne for arbejdet med inklusion 83
2.3. Ledernes kommentarer til inklusion 84
Metode 88

Forord

Pædagogisk Sektor har siden 2010 fulgt hverdagen i daginstitutionerne gennem Bureau 2000-undersøgelsen "Daginstitutionernes hverdag". Undersøgelsen har år efter år gjort os klogere på en række vilkår i hverdagen for børnene og de ansatte.

Hvert år hæfter vi os særligt ved, om de ansatte oplever at kunne give børnene den omsorg, de har brug for. Og hvert år er resultatet nedslående. Godt halvdelen af de ansatte har de sidste mange år oplevet, at de dagligt eller flere gange om ugen ikke kan give børnene den nødvendige omsorg - når børnene fx har brug for trøst eller hjælp til at komme med i en leg. I år er det hele 63 pct. af medarbejderne. I 2010 var andelen 53 pct.

Medarbejderne er blevet spurgt, om der er børn på deres stue, der sjældent deltager i fællesskabet med de andre børn. 32 pct. svarer ja hertil. Typisk drejer det sig om 1-3 af stuens børn. Alle børn har krav på at være en del af fællesskabet. Det er derfor et af de resultater, som vi i høj grad håber, vil give anledning til lokale drøftelser.

I år har vi som noget nyt undersøgt, hvor mange daginstitutioner, der i hverdagen har en normering på en voksen til tre børn i alderen 0-2 år eller seks børn i alderen 3-5 år, og i givet fald, hvor længe.

I omkring halvdelen af daginstitutionerne er der aldrig, eller kun én time om dagen, max tre eller seks børn pr. voksen. Særligt kl.13.00 er der alt for mange børn pr. voksen - i gennemsnit af alle institutionerne i undersøgelsen en voksen til 7,4 børn i vuggestuen og en voksen til 13,6 børn i børnehaven. I omkring en fjerdedel af institutionerne er der til gengæld en voksen til max 3 eller 6 børn i mere end et par timer om formiddagen.

Det pædagogiske personale oplever stadig, at forældrekontakten dagligt og flere gange ugentlig ikke er god nok. De må skære forældrene af og de får ikke givet information videre om, at barnet har haft problemer i løbet af dagen. Og det gælder særligt i forhold til forældre til børn i udsatte positioner.

Der er svar på, hvad det pædagogiske personale gør for at stimulere de tosprogede børns sprogudvikling. 80 pct. arbejder med sprogstimulering. Men kun 44 pct. af de daginstitutioner, hvor mindst hvert 10. barn er tosproget, gør en indsats for at sikre, at børnene leger på tværs af etniske grupper. Hele 15 pct. har ingen særlig indsats.

Samtidigt er der marginalt flere voksne omkring børn i institutioner med mange tosprogede. I daginstitutioner med færre end 10 procent tosprogede børn, er der i gennemsnit 7,4 barn pr. medarbejder. I daginstitutioner hvor 25-50 procent af børnene er tosprogede, er samme tal 7,5.

19 pct. af lederne i undersøgelsen svarer, at de ikke forventer, at arbejdet med den styrkede pædagogiske læreplan vil ændre så meget i det pædagogiske arbejde. Det resultat er bekymrende, fordi den styrkede pædagogiske læreplan adskiller sig fra de tidligere pædagogiske læreplaner på en række meget væsentlige punkter.

Der er ingen forskel mellem pædagoger, pædagogiske assistenter og pædagogmedhjælpere, når det gælder oplevelsen af at få faglig sparring. 41 pct. svarer, at de kun i nogen grad får den faglige sparring, de har brug for. Og den oplevelse er hyppigst, der hvor medarbejderne oplever, at lederen ikke angiver tydelige pædagogiske principper for arbejdet med børnene. Også her finder vi måske svaret på, hvorfor EVAs

undersøgelse i en del institutioner fandt, at der kunne være stor forskel i kvaliteten af det pædagogiske arbejde på to forskellige i stuer i en og samme institution.

Der er nok at tage fat på, når der gælder udvikling af kvaliteten i daginstitutionerne, og lederne svarer igen i år, at de har en god dialog med forvaltningen, men ikke oplever, at politikerne kender de reelle udfordringer, de har. Lederne vurderer blandt andet, at personalet har den faglige viden, som inkluderende pædagogisk arbejde kræver, men at personalenormeringen er utilstrækkelig til at de kan løse opgaven.

Vi håber, at undersøgelsen giver flere et indblik i nogle konkrete udfordringer, men også positive tendenser i arbejdet med at udvikle kvaliteten i daginstitutionerne. Her i forordet, er kun fremhævet nogle enkelte udfordringer ud af de mange, som undersøgelsen peger på. Og vi håber, at mange kommunale forvaltninger på baggrund af rapporten, vil stille spørgsmålet: Er det også sådan i vores daginstitutioner?

God arbejdslyst.

Kim Henriksen

Sektorformand, Pædagogisk Sektor

Del 1. Antal børn pr. voksen og den daglige omsorg

Den årlige undersøgelse "Daginstitutionernes Hverdag 2020" belyser så mange sider af vilkårene for vores daginstitutioner, at det er fundet mest hensigtsmæssigt at dele afrapporteringen op. I nærværende rapport præsenteres derfor de resultater, som vedrører daginstitutionernes bemanding i dagens løb, herunder antal børn pr. voksen og situationen, hvor en medarbejder er alene med en børnegruppe. Desuden belyses medarbejdernes oplevelser omkring omsorg.

Nogle hovedresultater er:

Normeringer

- I den tid, hvor stuerne/grupperne er åbne er der i gennemsnit 4,7 børn pr. voksen i vuggestuegrupperne og 9,1 børn pr. voksen i børnehavegrupperne.
- I løbet af 2020 vil der blive stillet lovkrav om, at der skal være maksimalt tre børn pr. voksen i vuggestuen og max seks børn pr. voksen i børnehaven. Dette krav er i gennemsnit opfyldt ca. 2 timer om dagen, hvis vi ser på hverdagen i institutionerne.
- I ca. halvdelen af daginstitutionerne opfyldes kravet om max 3 eller 6 børn pr. voksen aldrig eller i max 1 time i løbet af dagen.

Alenearbejde

- I 56 pct. af institutionerne er der er en medarbejder alene i institutionen om morgenen efter åbningstid, mens 68 pct. af institutionerne har en medarbejder alene i institutionen sidst på eftermiddagen. I gennemsnit har institutionerne 44 minutter af åbningstiden, hvor der kun er én medarbejder.
- I den tid, børnegrupperne er åbne, er der *planlagt* alenearbejde i 28 pct. af vuggestuegrupperne og 51 pct. af børnehavegrupperne.
- 19 pct. af medarbejderne oplever desuden ikke-planlagt alenearbejde på en time eller mere på en tilfældig dag.
- 40 pct. af medarbejderne er en tilfældig dag alene med børnene på legepladsen.
- 11 pct. af vuggestuegrupperne og 28 pct. af børnehavegrupperne har på intet tidspunkt mere end to medarbejdere til børnegruppen i dagens løb.
- Omvendt er der 29 pct. af vuggestuegrupperne og 22 pct. af børnehavegrupperne, hvor der i 5 timer eller mere er mindst tre medarbejdere til børnegruppen.

Omsorg

I lighed med tidligere er der stillet spørgsmål, der belyser medarbejdernes oplevelser af at kunne give tilstrækkelig omsorg.

- 63 pct. af medarbejderne oplever dagligt eller flere gange om ugen ikke at kunne yde tilstrækkelig omsorg. I 2010 og 2019 var tallet 53 pct.
- 41 pct. oplever dagligt eller flere gange om ugen ikke at kunne give et barn trøst.
- 46 pct. oplever dagligt eller flere gange om ugen ikke at kunne tage sig af et barn med forstyrrende adfærd.
- 44 pct. oplever dagligt eller flere gange om ugen ikke at kunne tage sig af et barn, der har svært ved at komme med i legen.

Rapporten bygger på et repræsentativt udsnit af daginstitutioner. Via de kommunale hjemmesider er der fundet 2831 fungerende e-mails til daginstitutioner. Ledere og medarbejdere har fået en opfordring til at deltage i undersøgelsen, og der er opnået en svarprocent på 30 pct. for lederne og 24 pct. for medarbejderne – henholdsvis 836 besvarelser og 671 besvarelser. Der er kommet besvarelser fra daginstitutioner i alle 98 kommuner. Samlet set betragter Bureau 2000 undersøgelsen som repræsentativ.

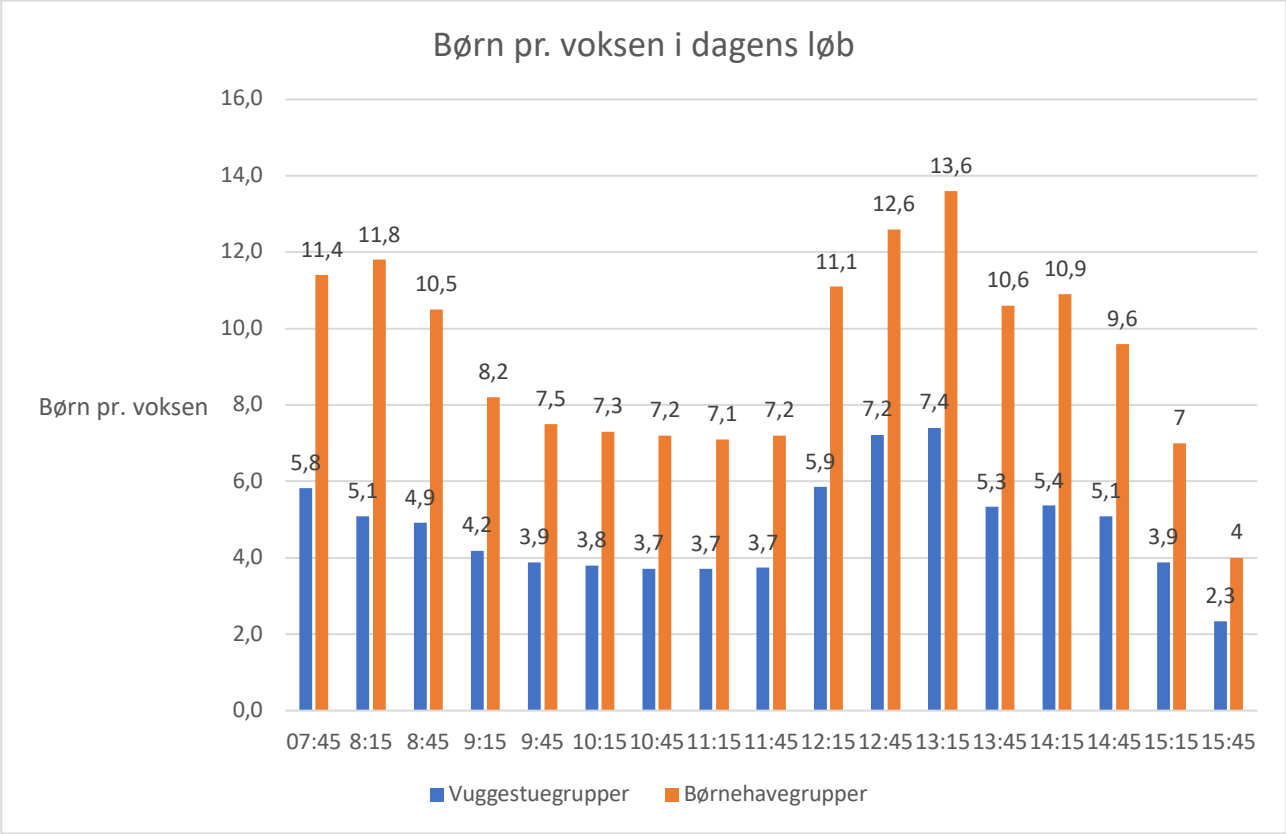
1. Normerings-forholdet

1.1. Børn pr. voksen i dagens løb

Der har det sidste års tid været stort fokus i den offentlige debat på, hvor mange børn, der er pr. voksen i vores daginstitutioner. Denne debat har bl.a. sat sig spor i det "forståelsespapir", som grundlagde dannelsen af regeringen Mette Frederiksen i sommeren 2019.

Ser vi på det *gennemsnitlige* antal børn pr. voksen i den periode, hvor børnegrupperne er åbne, varierer børn/voksen-forholdet i dagens løb. Figur 1 viser dette[1].

Figur 1

Kilde: Spørgeskema til en medarbejder. N=245

Beregningen omfatter kun den tid, hvor børnegruppen er åben. Beregningen bygger på følgende forudsætninger:

- Medarbejderne har oplyst, hvornår børnene og medarbejderne kommer og går. Disse data er lagt til grund.

[1] Figuren tager ikke højde for evt. syge børn – men heller ikke for evt. syge medarbejdere.

- Børn der fx møder mellem 7 og 7:30 er henført til kl. 7:15.
- Det antages, at medarbejderne hver holder ½ times frokost i tidsrummet 12-13:30
- Svar fra medarbejdere, som virker ufuldstændige (fx fordi der kun er angiver mødetid for én medarbejder fra stuen) eller usandsynlige, er sorteret fra.

Det ses, at der typisk er færrest børn pr. voksen i perioden fra ca. 9 til ca. 12. Her vil man ofte finde planlagte aktiviteter i mindre grupper, og det er også i denne periode, man normalt finder frokostpausen, hvor børnene skal vises til rette, vaske hænder osv. Omvendt er der mange børn pr. voksen efter kl. 12, hvor de voksne holder frokost. Her er mange børn på legepladsen, og mange vuggestuebørn sover til middag. En medarbejder i en vuggestue beskriver travlheden om eftermiddagen således:

> *"Fra kl. 15 til kl. 16 er vi to voksne til 17 vuggestuebørn, og det er umuligt at give alle det, de har behov for med ca. 10 børn i alderen 1 til 1 år og 6 mdr. 7 børn på 1 år og 6 mdr. til 2 år og 10 mdr... Der skal skiftes bleer, tages op fra lur, bespises, aktiveres med pædagogiske aktiviteter, trøstes mm. Uanset hvor rolig formiddagen har været, er timen mellem kl. 15 og kl. 16 meget ofte virkelig hård."*

I gennemsnit er der i vuggestuegrupperne 4,7 barn pr. voksen, når man medregner frokostpausen i personalets timetal. I Børnehavegrupperne er tallet 9,1.[2] Tallene bygger på et begrænset datagrundlag. Blandt andet, fordi mange medarbejdere fra institutioner, hvor der ikke er en fast stueopdeling, har afstået fra at svare.

Danmarks Statistik når i sin normeringsopgørelse frem til, at der i gennemsnit på landsplan er 3,1 barn pr. voksen i vuggestuer og 6,2 børn pr. voksen i børnehaver. Når tallene i denne rapport er rundt regnet 50 pct. højere, hænger det sammen med, at Danmarks Statistik indregner arbejdstid, hvor det pædagogiske personale laver andet end at passe børn (fx ledelse, møder, frokost). Desuden indregner Danmarks Statistik sygevikarer, og tæller lederne med, selvom mange ledere har få timer af deres arbejdstid sammen med børnene. Danmarks Statistik understreger da også på hjemmesiden, at deres "Normeringsstatistik viser kommunernes prioritering af børnepasning, men siger ikke siger noget om virkeligheden på blå stue".

Det skal endelig bemærkes, at denne rapporst tal (hhv. 4,7 og 9,1 barn pr. voksen) er beregnet ud fra medarbejdernes mødetider. Der er ikke taget højde for, at medarbejderne i en del af tiden "multitasker", fx laver dokumentation eller rydder op, samtidig med, at de har "et øje på børnene" – eller går fra fx i forbindelse med sprogtest mv.

[2] Tallene er omtrent de samme, som blev fundet med 2016-data i rapporten "Børn pr. voksen i daginstitutioner. Udviklingen 1972-2018". Her var tallene hhv. 4,9 og 9,3. Beregningsmetoden er dog lidt forskellig, bl.a. m.h.t. vægtning og det betragtede tidsinterval (2016-tallene er alene beregnet på grundlag af tidsrummet 9-16), så reelt kan man ikke afgøre, om der er sket en ændring.

1.2. Kravet om 3/6 børn pr. voksen

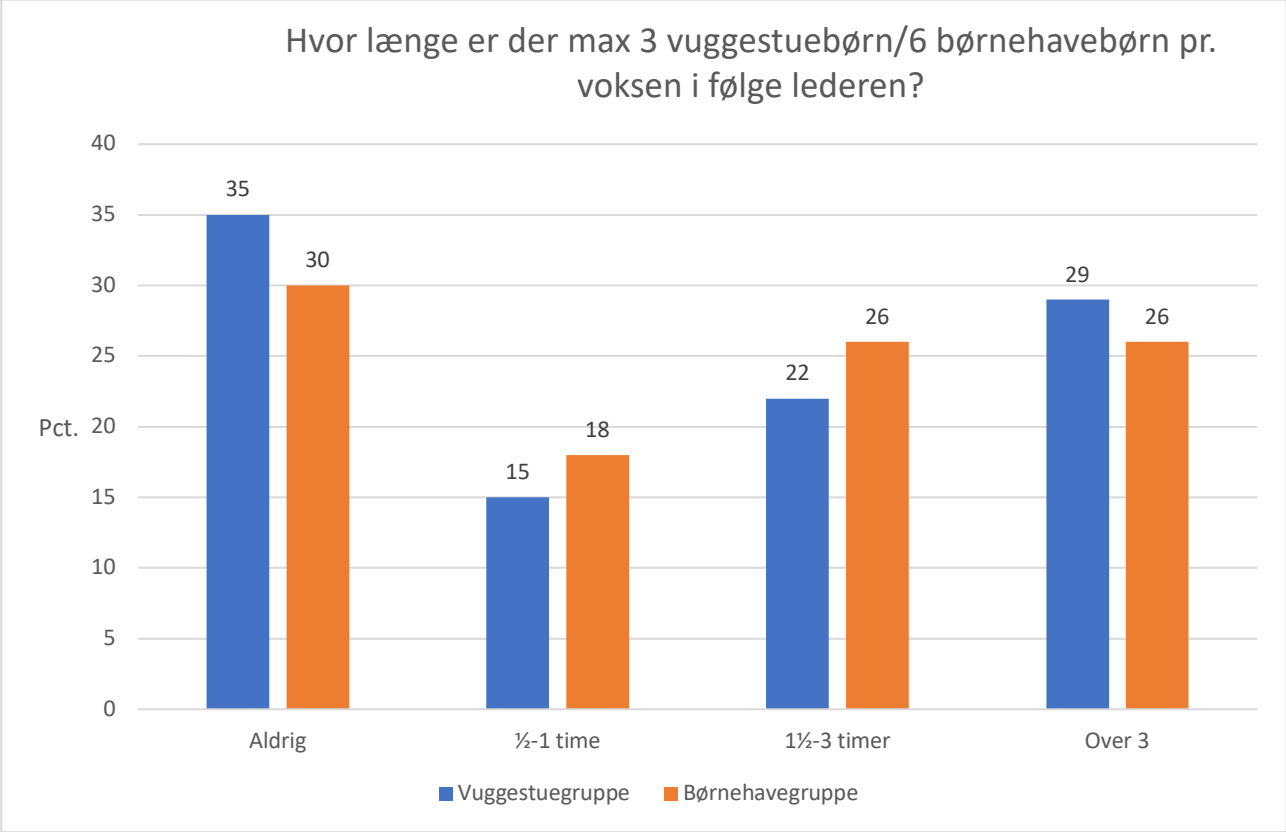
I løbet af 2025 vil der været et lovkrav om, at der maksimalt må være tre børn pr. voksen, når det drejer sig om vuggestuebørn, og maksimalt seks børn, pr. voksen, når det drejer sig om børnehavebørn.[3]

Der er derfor i nærværende undersøgelse stillet et direkte spørgsmål om denne problemstilling. I spørgeskemaet til lederne lyder spørgsmålet i forhold til vuggestuebørn:

Hvis udgangspunktet er en vuggestuegruppe, hvor lang tid i løbet af dagen vil der maksimalt være 3 børn pr. medarbejder?

Et tilsvarende spørgsmål er stillet for børnehavegrupper. Resultatet fremgår af figur 2.

Figur 2

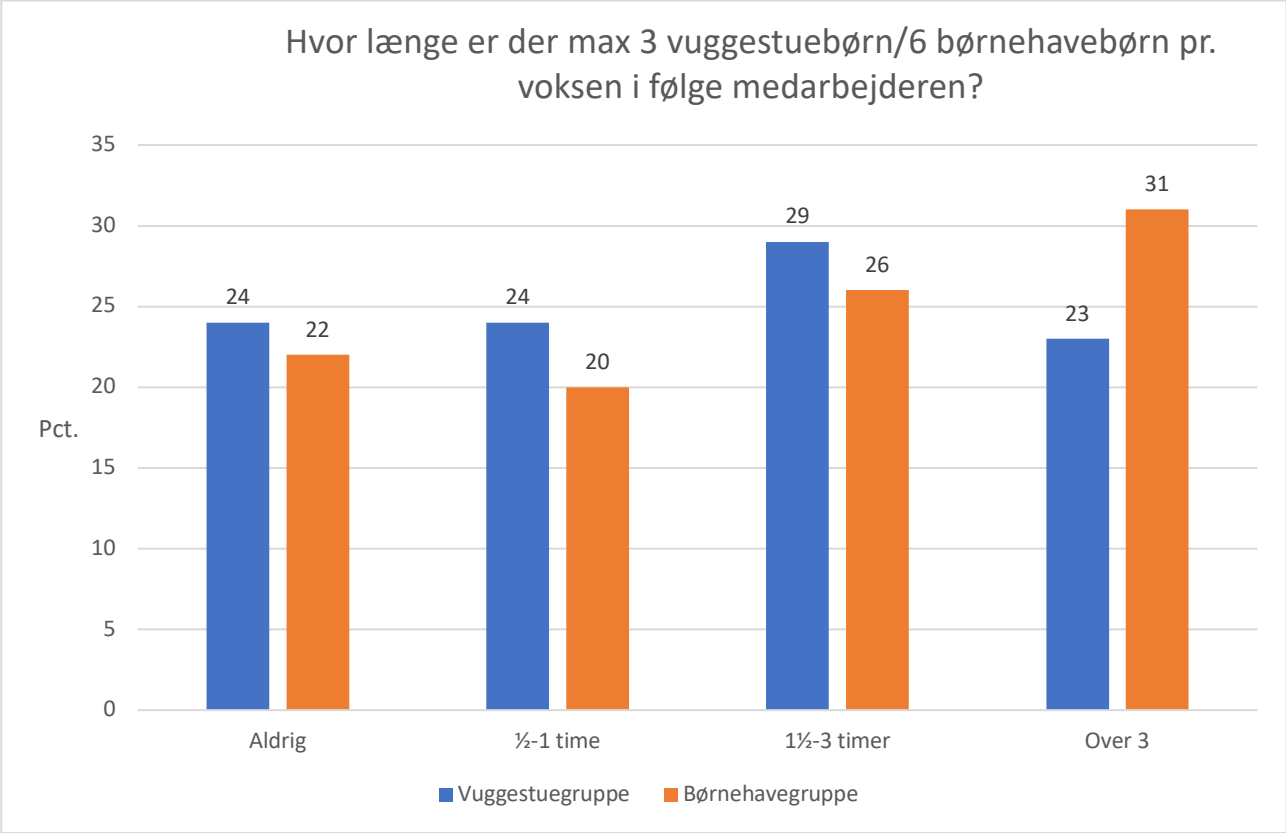

Kilde: Spørgeskema til lederne. N=597

Figur 3 viser de tilsvarende svar fra medarbejderne.

[3] I skrivende stund mangler dog en afklaring af, hvordan man nærmere i lovgivningen skal definere børn/voksen-forholdet.

Figur 3

Kilde: Spørgeskema til medarbejderne. N=469

Begge besvarelser peger i retning af følgende:

- I omkring halvdelen af institutionerne opfylder man aldrig kravet om max 3/6 børn pr. voksen – eller kravet er kun opfyldt ca. 1 time pr. dag.

- I omkring en fjerdedel af institutionerne er kravet opfyldt 1½-3 timer – typisk ved at man koncentrerer medarbejdertimerne om formiddagen

- I omkring en fjerdedel af institutionerne er kravet opfyldt i længere tid end et par timer om formiddagen.

I gennemsnit vurderer lederne, at der i vuggestuegrupperne er 2 timer dagligt i vuggestuegrupperne, hvor kravet om max tre børn pr. voksen er opfyldt. Når det gælder børnehavegrupperne, vurderer lederne tilsvarende, at der i gennemsnit er 2 timer, hvor der max er seks børn pr. voksen.

2. Alenearbejde

I denne undersøgelse tales om "alenearbejde", når en pædagogisk medarbejder er alene med en børnegruppe. Alenearbejde kan have forskellige former:

- De fleste steder er grupperne slået sammen først og sidst på dagen. Der tales i den forbindelse om alenearbejde, hvis der kun er én pædagogisk medarbejder til stede i *hele* institutionen.

- Hvis vi ser på den periode, hvor grupperne er åbne, tales der om alenearbejde, hvis der kun er én pædagogisk medarbejder til børnegruppen.[4]

- Endelig tales om alenearbejde, hvis en medarbejder er alene på legepladsen med børnene.

Alenearbejde kan være *planlagt*, dvs. at der kun er skemalagt én medarbejder til børnene på det pågældende tidspunkt. Men alenearbejde kan også finde sted som følge af sygdom eller lignende.

I nærværende undersøgelse er alenearbejdet dels belyst gennem spørgsmål til lederne, dels gennem spørgsmål til stuemedarbejderne.

2.1. Alenearbejde i ydertimerne

> *"Når man er alene, er man ofte nødt til at træffe valg mellem et barn, der skal skiftes eller tørres og et barn, der græder. Vi får nye børn hver måned, og ofte er vi alene om morgenen til at tage imod både de nye og gamle børn, og man er fastlåst, når man sidder med to børn på skødet og trøster - det giver andre frit slag til at lave "ulykker"."*
>
> *(Kommentar fra stuemedarbejder)*

Lederne er blevet spurgt om:
- hvornår institutionen åbner/lukker
- hvornår første og anden medarbejder, møder
- hvornår sidste og næstsidste medarbejder forlader institutionen

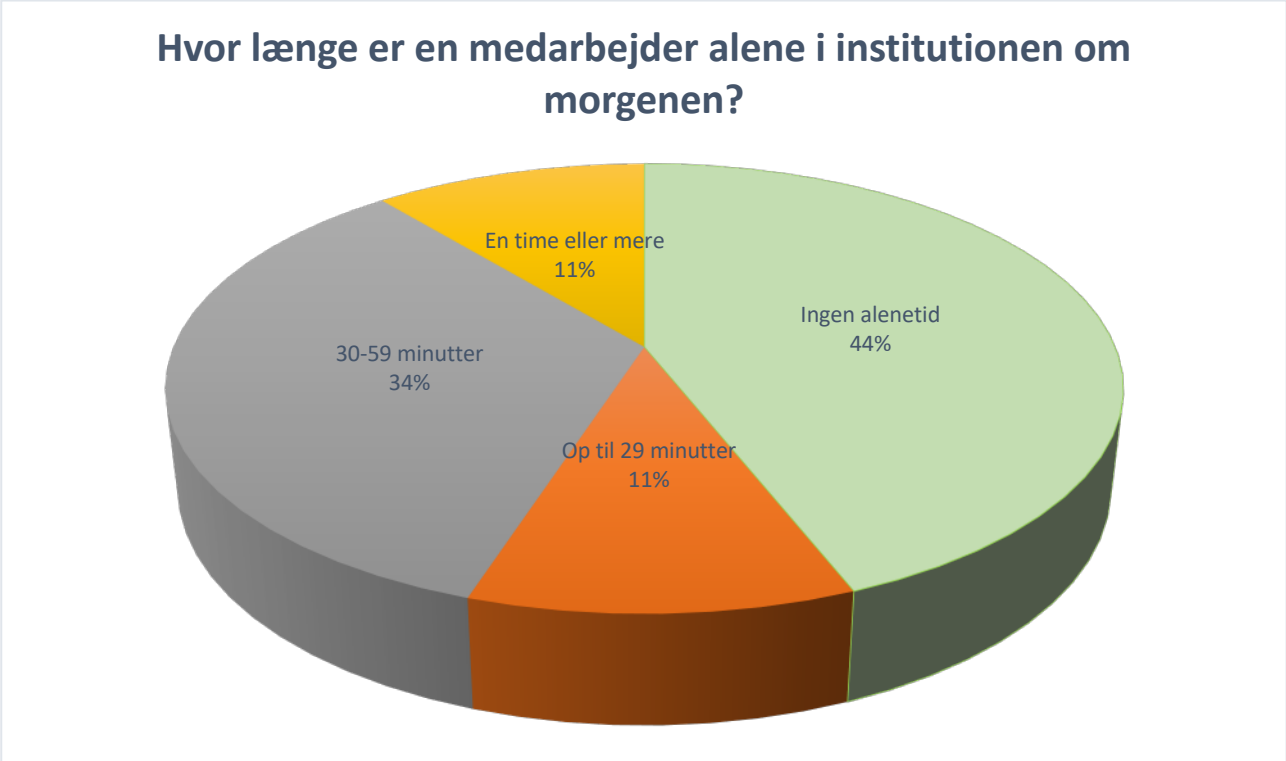
Hvis man vil sikre, at lyset er tændt og stolene sat ned på gulvet, før man skulle modtage det første barn, kan det ske ved, at en medarbejder møder fx 10 minutter før åbningstid. Tilsvarende kan man af hensyn til de børn, der hentes sent, vente med at slukke m.v., til alle børn var hentet. Dvs. lade en medarbejder blive 5-10 minutter.

Dette sker dog kun få steder. Der er kun 18 pct. af institutionerne, hvor en medarbejder møder før institutionen åbner, og kun i 4 pct. af institutionerne venter den sidste medarbejder med at gå til efter lukketid.

Ser vi herefter på, hvor længe der er en medarbejder alene i institutionen om morgenen efter åbningstid, viser figur 4, at en medarbejder er alene i 56 pct. af institutionerne. I 2019 var det 57 pct.

[4] For god ordens skyld: Det er *ikke* alenearbejde, hvis en gruppe fx er bemandet med to medarbejdere, og den ene går fra for at pusle et barn.

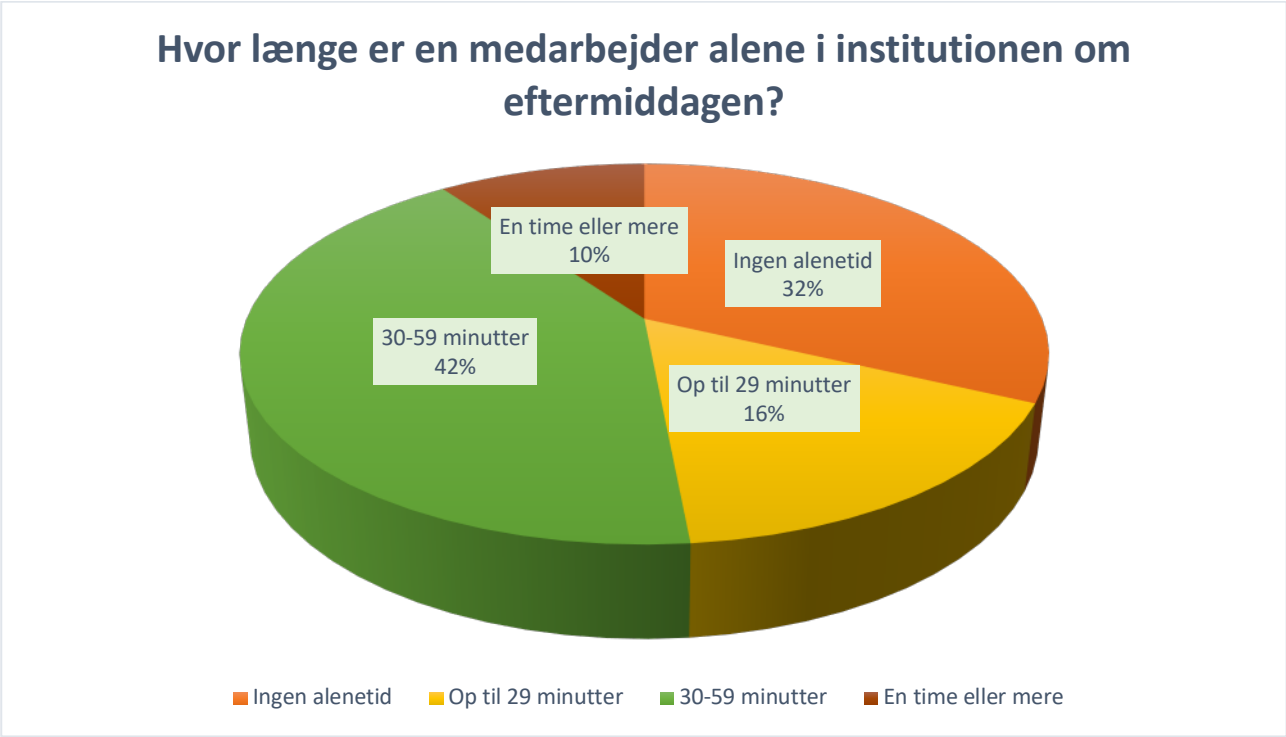
Figur 4

Kilde: Spørgeskema til leder. N=639

Figur 5 viser tilsvarende, at 68 pct. af institutionerne har en medarbejder alene i institutionen sidst på eftermiddagen. I 2019 var det 66 pct.

Figur 5

Kilde: Spørgeskema til leder. N=650

I gennemsnit er der for alle institutioner 21 minutter om morgenen og 23 minutter om eftermiddagen, hvor en medarbejder er alene i hele institutionen. Dvs. 44 minutter tilsammen.[5] I 2019 var tallene hhv. 22 minutter og 24 minutter.

2.2. Alenetid i børnegrupperne

Lederne er blevet spurgt om skemalagt alenetid i børnegrupperne. Spørgsmålet lyder:

Er der perioder på en almindelig hverdag, hvor alle børnegrupper er åbne, men hvor der kun er skemalagt én medarbejder til gruppen?

Svarene fremgår af tabel 1.

Tabel 1. Planlagt alenearbejde i børnegruppernes åbningstid i vuggestue- og børnehavegrupper. Ledernes oplysninger.

	Intet alene-arbejde planlagt	Ca. 15 min.	Ca. 30 min.	Ca. 45 min.	Ca. 1 time- 1 time 15 minutter	Ca. 1½ time	Ca. 2 timer	Mere end 2 timer	I alt
	Pct. af svar								
Vuggestuegruppe	72	4	9	3	7	2	3	0	100
Børnehavegruppe	49	1	10	4	15	4	7	10	100
I alt	57	2	10	4	13	3	5	6	100

Kilde: Spørgeskema til leder. N=611

Stuemedarbejderne er blevet spurgt, om deres sædvanlige arbejdstid om onsdagen er planlagt, så de er alene med en børnegruppe. Svarene fremgår af tabel 2.

Tabel 2. Planlagt alenearbejde i vuggestue- og børnehavegrupper. Medarbejdernes oplysninger

	Intet alene-arbejde planlagt	Ca. 15 min.	Ca. 30 min.	Ca. 45 min.	Ca. 1 time	Ca. 1½ time	Ca. 2 timer	Mere end 2 timer	I alt
	Pct. af svar								
Vuggestuegruppe	52	9	15	6	8	6	2	2	100
Børnehavegruppe	40	3	13	7	14	12	6	5	100
I alt	45	5	14	7	12	10	4	4	100

Kilde: Spørgeskema til stuemedarbejder. N=458

Det ses, at medarbejderne oplever alenearbejde noget hyppigere end lederne. En forklaring herpå kan være, at de to spørgsmål ikke er helt ens formuleret. Lederne er blevet spurgt om alenearbejde i den

[5] Tallene er beregnet inkl. de institutioner, hvor der ikke er alenearbejde.

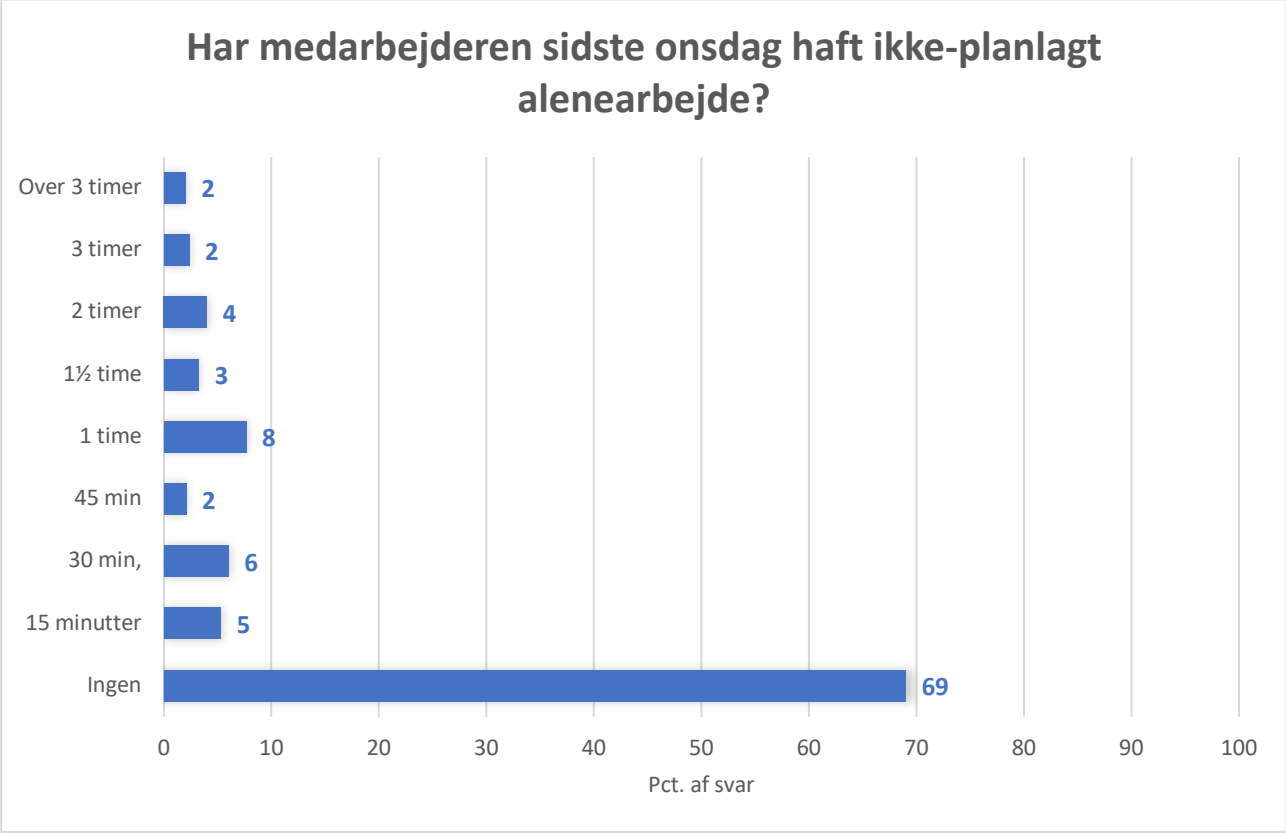
periode, hvor alle grupperne er åbne. Medarbejderne kan også have inddraget noget af deres alenearbejde i ydertimerne.

Det vurderes samlet, at planlagt alenearbejde forekommer for ca. halvdelen af børnegrupperne, og at det har en varighed på en time eller mere i ca. en tredjedel af grupperne.

Når det gælder ikke-planlagt alenearbejde, har medarbejderne fået følgende spørgsmål:

Var du sidste onsdag alene med din børnegruppe – ikke fordi det var planlagt, men på grund af sygdom eller andre uforudsete forhold?

Figur 6

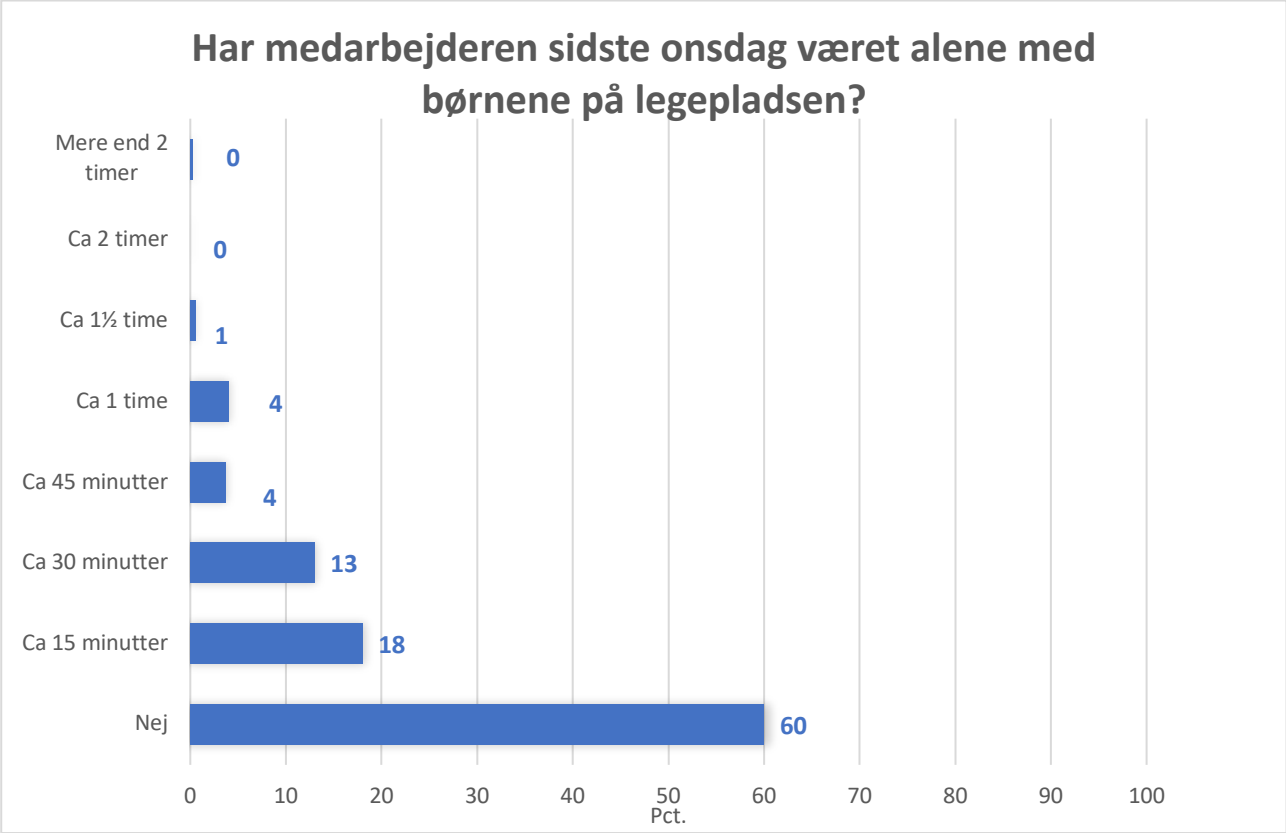

Kilde: Spørgeskema til en medarbejder. N=458

Ud over det planlagte alenearbejde var der ikke-planlagt alenearbejde på en time eller mere for 19 pct. af medarbejderne.

Medarbejderne er desuden blevet spurgt, om de sidste onsdag var alene med børnene på legepladsen. Svarene fremgår af figur 7.

Figur 7

Kilde: Spørgeskema til en medarbejder. N=520

I de tilfælde, hvor medarbejderne har været alene med børnene på legepladsen, drejer det sig i 61 pct. af tilfældene om 15 børn eller flere.

Endelig kan nævnes, at 24 pct. af medarbejderne oplyser, at en kollega sidste onsdag var alene med børnene på legepladsen i en halv time eller mere.[6]

Planlagt alenearbejde hænger blandt andet sammen med gruppestørrelsen. Hvis institutionen har store børnegrupper, vil der – alt andet lige – være flere medarbejdere pr. børnegruppe, så man kan undgå at skemalægge alenearbejde. Dette fremgår af tabel 3.

Tabel 3. Gennemsnitlig gruppestørrelse i institutioner med forskelligt omfang af alenearbejde.

Omfang af alenearbejde	Vuggestuegruppe	Børnehavegruppe
	Antal børn	Antal børn
Ikke alenearbejde	13	23,3
Under 1 time	12	20,2
1-1½ time	12,1	20
2 timer eller mere	11,3	18,2
I alt	12,7	21,4

Kilde: Spørgeskema til leder. N=611. Den angivne gruppestørrelse er den gruppe, lederen har taget udgangspunkt i.

[6] 60 pct. svarer nej til, at en kollega var alene, mens 16 pct. svarer "ved-ikke".

3. Tre medarbejdere til børnegruppen

Tabel 4 viser, hvor længe der er skemalagt tre eller flere medarbejdere til den enkelte børnegruppe.

Tabel 4. Skemalagt tid med tre eller flere medarbejdere til børnegruppen

	Ingen perioder med 3 medar-bejdere	Ca. 30 minutter	Ca. 1 time	Ca. 1½ time	Ca. 2 timer	Ca. 2½ time	Ca. 3 timer	ca. 3½ time	Ca. 4 timer	Ca. 4½ time	5 timer eller	I alt
	Pct. af svar											
Vuggestue gruppe	11	1	0	1	3	7	18	13	11	7	29	100
Børnehave gruppe	28	0	2	1	2	3	15	8	11	8	22	100
I alt	22	1	1	1	2	4	16	10	11	7	25	100

Kilde: Spørgeskema til leder. N=611

Det ses, at 22 pct. af børnegrupperne slet ingen perioder har i dagens løb, hvor der er mere end to medarbejdere til gruppen. Omvendt er der 25 pct. af børnegrupperne, som har mindst 5 timer dagligt, hvor der er skemalagt tre eller flere medarbejdere til børnegruppen.

Ligesom i forhold til alenearbejde er der sammenhæng mellem gruppestørrelse og muligheden af at være tre medarbejdere. Dette fremgår af tabel 5.

Tabel 5. Gennemsnitlig gruppestørrelse i institutioner med forskelligt omfang af perioder med tre medarbejdere i børnegruppen.

Hvor ofte mindst 3 medarbejdere	Vuggestuegruppe	Børnehavegruppe
	Gennemsnitlig gruppestørrelse	
Ingen perioder	10,7	16,1
Under 1 time	10,0	20,9
1-1½ time	12,4	23
2-4½ time	12,5	22
5 timer eller mere	14	26,4
I alt	12,7	21,4

Kilde: Spørgeskema til leder. N=611. Den angivne gruppestørrelse er den gruppe, lederen har taget udgangspunkt i.

4. Den daglige omsorg

Den daglige omsorg opfattes af mange som det helt centrale fundament for det pædagogiske arbejde. Hvis børnene skal trives og udvikle sig bedst muligt – og hvis man skal sikre, at børn med særlige udfordringer har mulighed for at deltage – så er det vigtigt med trygge rammer, hvor de voksne træder til, hvis der er brug for det.

Den årlige undersøgelse af "Daginstitutionernes Hverdag" har derfor hvert år lagt vægt på at belyse omsorgs-aspektet.

I den formulering, der i dag er af Dagtilbudslovens formålsbestemmelse (§ 7), hedder det:

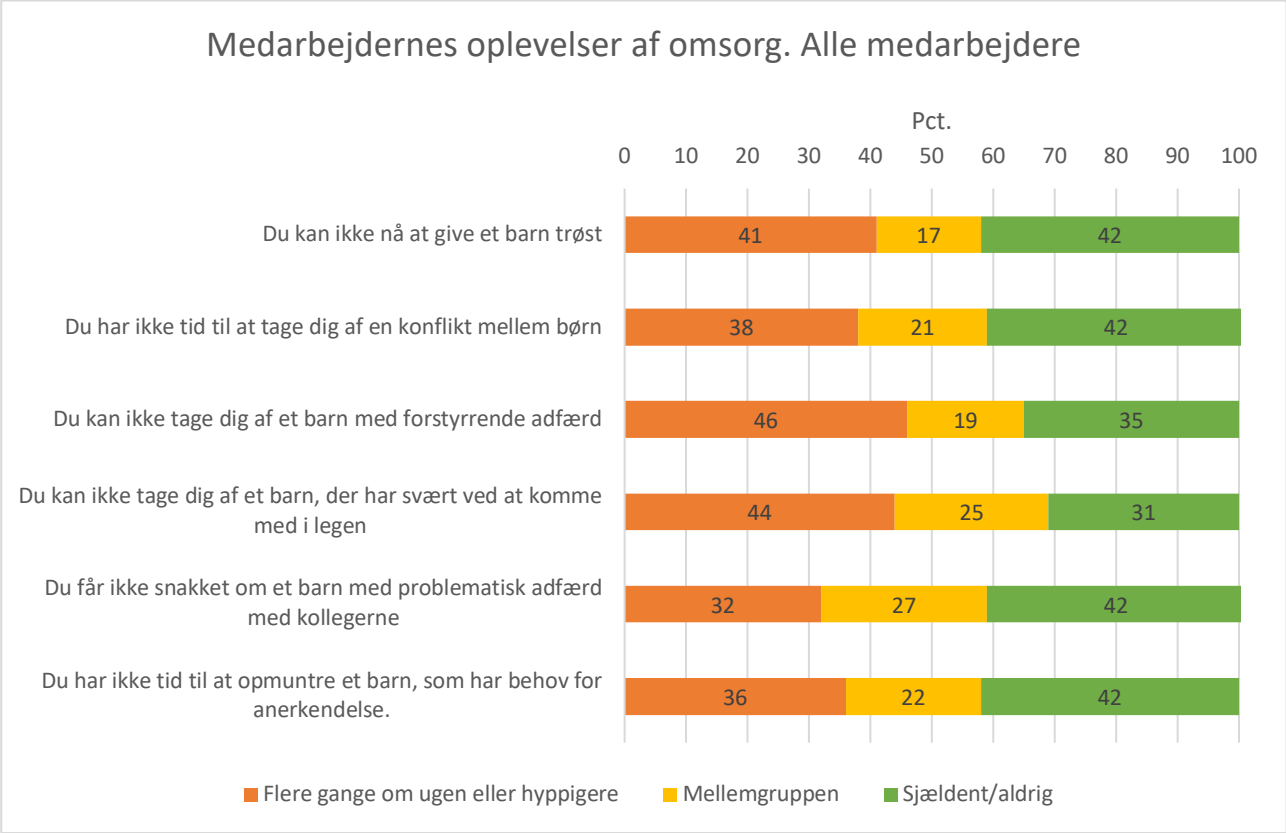
Dagtilbud skal fremme børns trivsel, læring, udvikling og dannelse gennem trygge og pædagogiske læringsmiljøer, hvor legen er grundlæggende, og hvor der tages udgangspunkt i et børneperspektiv.
Stk. 2. Dagtilbud skal i samarbejde med forældrene give børn omsorg og understøtte det enkelte barns trivsel, læring, udvikling og dannelse og bidrage til, at børn får en god og tryg opvækst.

I undersøgelserne af Daginstitutionernes Hverdag er omsorgen belyst ved, at stuemedarbejderne har fået en række spørgsmål, der belyser deres oplevelser, når det drejer sig om at sikre børnene tilstrækkelig omsorg, idet de er blevet spurgt, hvor hyppigt de har følgende oplevelser:

- *Du kan ikke nå at give et barn trøst*
- *Du har ikke tid til at tage dig af en konflikt mellem børn*
- *Du kan ikke tage dig af et barn med forstyrrende adfærd*
- *Du kan ikke tage dig af et barn, der har svært ved at komme med i legen*
- *Du får ikke snakket om et barn med problematisk adfærd med kollegerne*
- *Du har ikke tid til at opmuntre et barn, som har behov for anerkendelse.*

Figur 8 viser, hvordan stuemedarbejderne har svaret.

Figur 8

Kilde: Spørgeskema til stuemedarbejder. N=527

Bureau 2000 har dannet et samlet udtryk for svarpersonernes oplevelse af at kunne give omsorg. Svarpersonerne er delt i tre grupper:

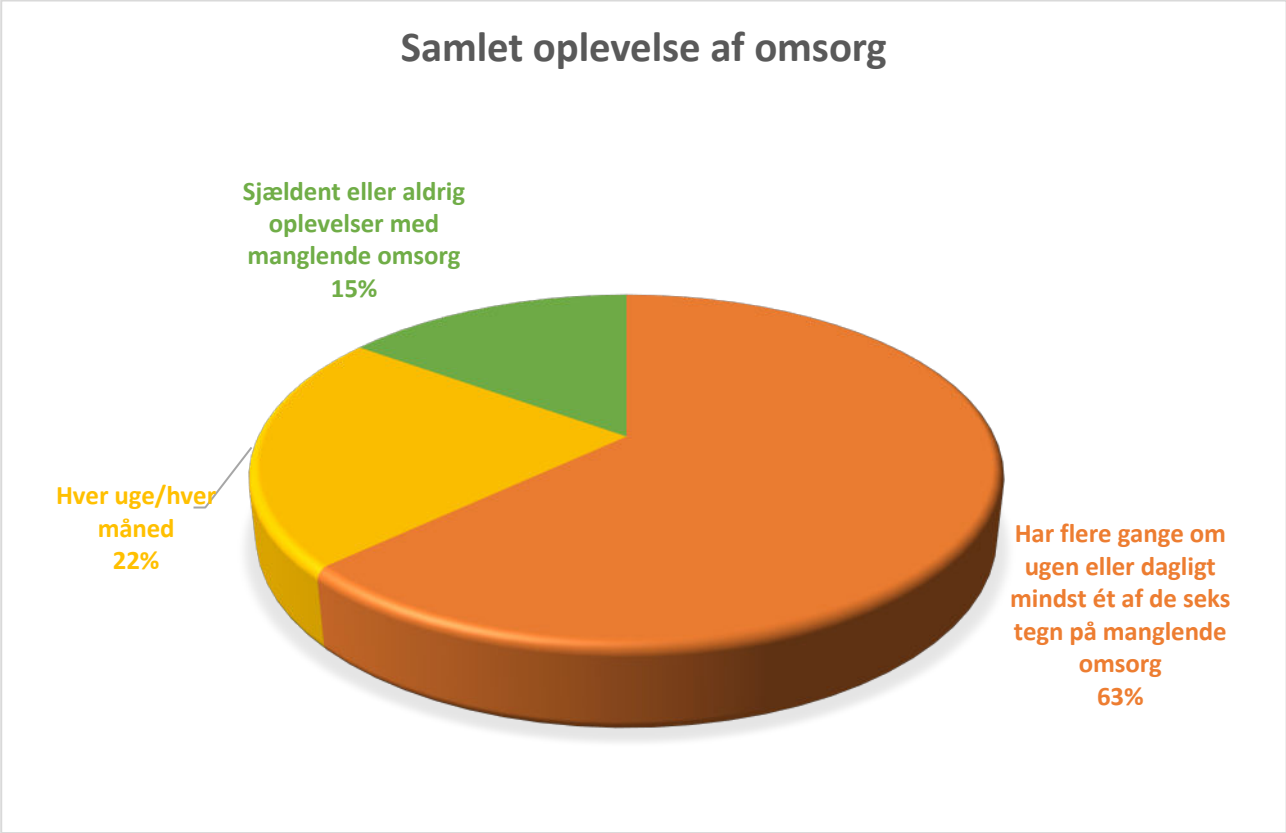
– Svarpersoner, der i forhold til spørgsmålene om omsorg dagligt, flere gange dagligt eller flere gange om ugen oplever mindst ét af de seks tegn på problemer i forhold til omsorg

- Svarpersoner, der en gang om ugen eller om måneden har en af disse oplevelser

– Svarpersoner, der svarer sjældent eller aldrig til alle spørgsmål

Figur 9 viser svarfordelingen

Figur 9.

Kilde: Spørgeskemaer til stuemedarbejderne. N=527

Det ses, at et klart flertal af medarbejderne på stuerne flere gange om ugen eller dagligt har en oplevelse af ikke at kunne give tilstrækkelig omsorg.

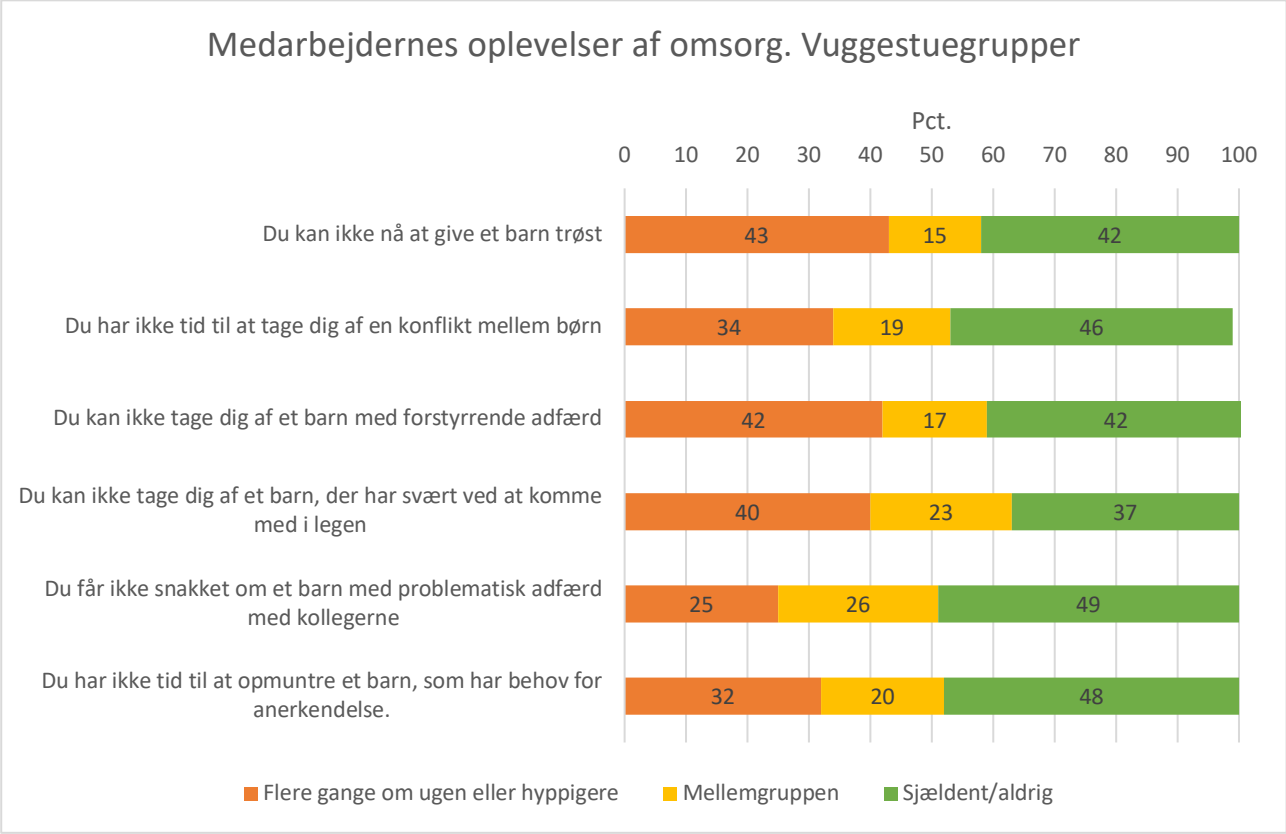
Hvis svarpersonen er pædagog, er det 67 pct., der angiver, at de dagligt eller flere gange om ugen, oplever ikke at kunne give tilstrækkelig omsorg. For pædagogiske assistenter og pædagogmedhjælpere er tallet 62 pct.[7]

[7] Derimod er tallet kun 42 pct. blandt souschefer.

4.1. Omsorg i vuggestuegrupper

Figur 10 viser, hvordan svarfordelingen med hensyn til omsorg er for stuemedarbejdere, der arbejder i vuggestuegrupper.

Figur 10

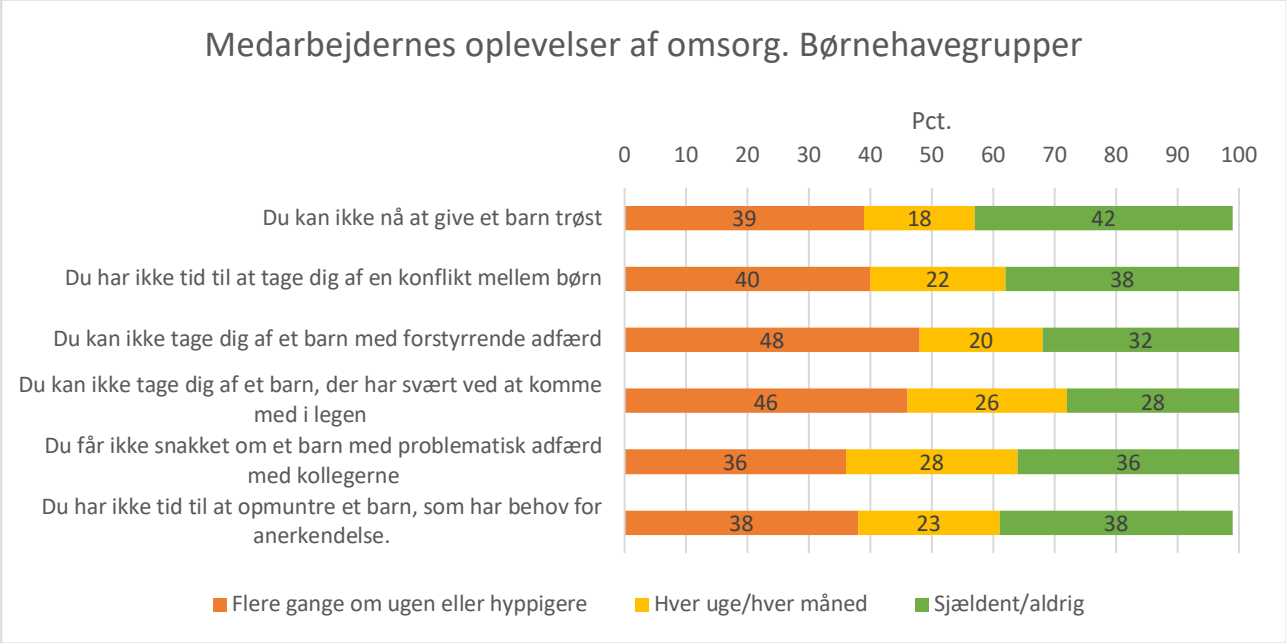
Kilde: Spørgeskema til stuemedarbejder. N=183

Det ses, at næsten halvdelen af stuemedarbejderne fra vuggestuegrupperne flere gange om ugen eller hyppigere oplever ikke at kunne give et barn trøst. De øvrige omsorgsspørgsmål har en lignende svarfordeling.

4.2. Omsorg i børnehavegrupper

Figur 11 viser, hvordan svarfordelingen med hensyn til omsorg er for stuemedarbejdere, der arbejder i børnehavegrupper.

Figur 11

Kilde: Spørgeskema til stuemedarbejder. N=294

Det ses, at 39 procent af stuemedarbejderne flere gange om ugen eller oftere oplever ikke at kunne give et barn trøst. Og hele 48 procent oplever ikke at kunne tage sig af et barn med forstyrrende adfærd.

4.3. Faktorer bag oplevelser af omsorg

Der er en klar sammenhæng mellem omsorg og alenearbejde. Dette fremgår af tabel 6.

Tabel 6. Sammenhængen mellem omsorg og alenearbejde

	Har flere gange om ugen eller dagligt mindst ét tegn på manglende omsorg	Mindst ét tegn på manglende omsorg en gang om ugen/en gang mdl.	Sjældent eller aldrig oplevelser med manglende omsorg	I alt
	Pct. af stuemedarbejdere			
Medarbejderen havde alenearbejde sidste onsdag[8]	70	19	11	100
Medarbejderen havde ikke alenearbejde	46	30	24	100
I alt	64	22	14	100

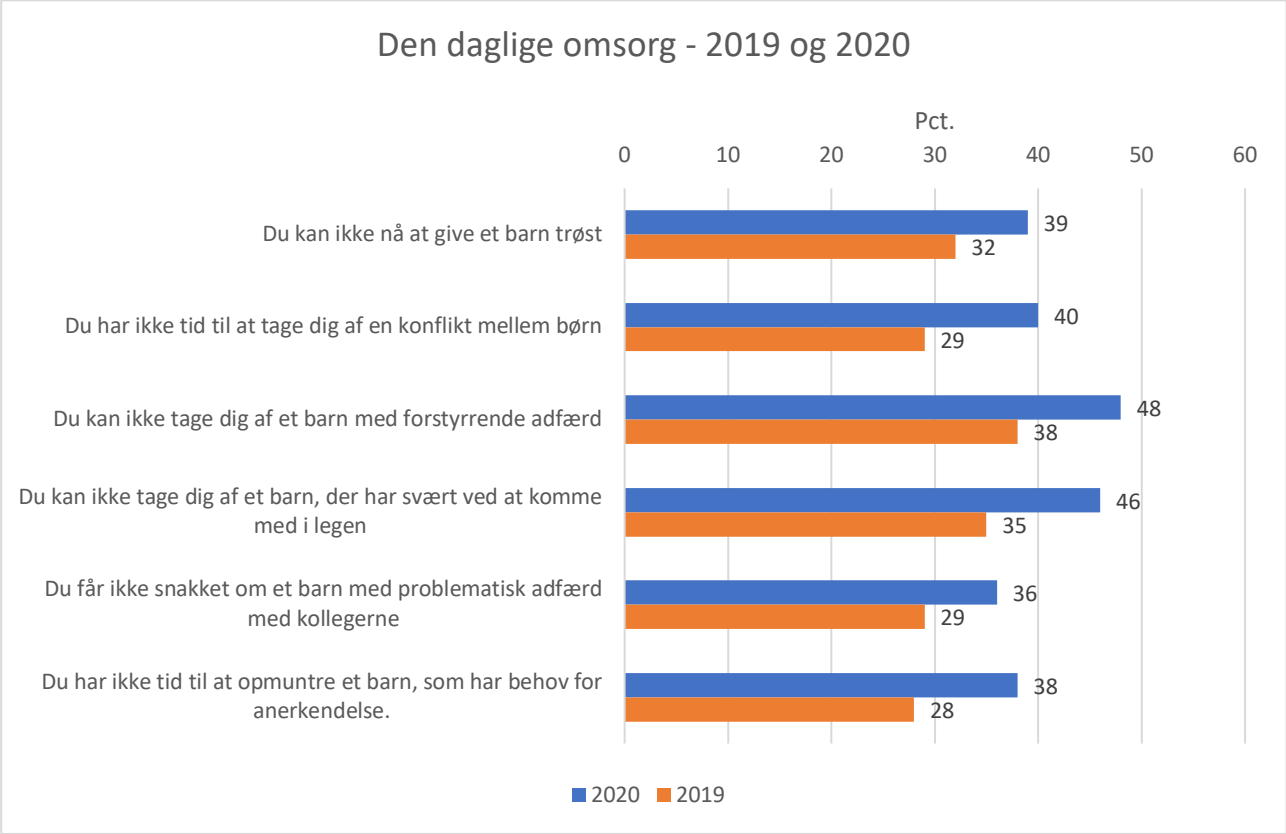
Kilde: Spørgeskema til stuemedarbejder. N=509

[8] Dvs. enten planlagt alenearbejde med en børnegruppe, ikke-planlagt alenearbejde eller alenearbejde på legepladsen med mindst 5 børn

4.4. Hvordan har oplevelserne omkring omsorg udviklet sig?

Som det fremgår af figur 12, er der i 2020 for alle indikatorer flere medarbejder, der giver udtryk for, at have svært ved at sikre tilstrækkelig omsorg, end der var i 2019.

Figur 12

Kilde: Spørgeskema til med arbejdere 2019 og 2020

Som nævnt har Bureau 2000 dannet et udtryk for den samlede omsorg, hvor man deler svarene i tre grupper:

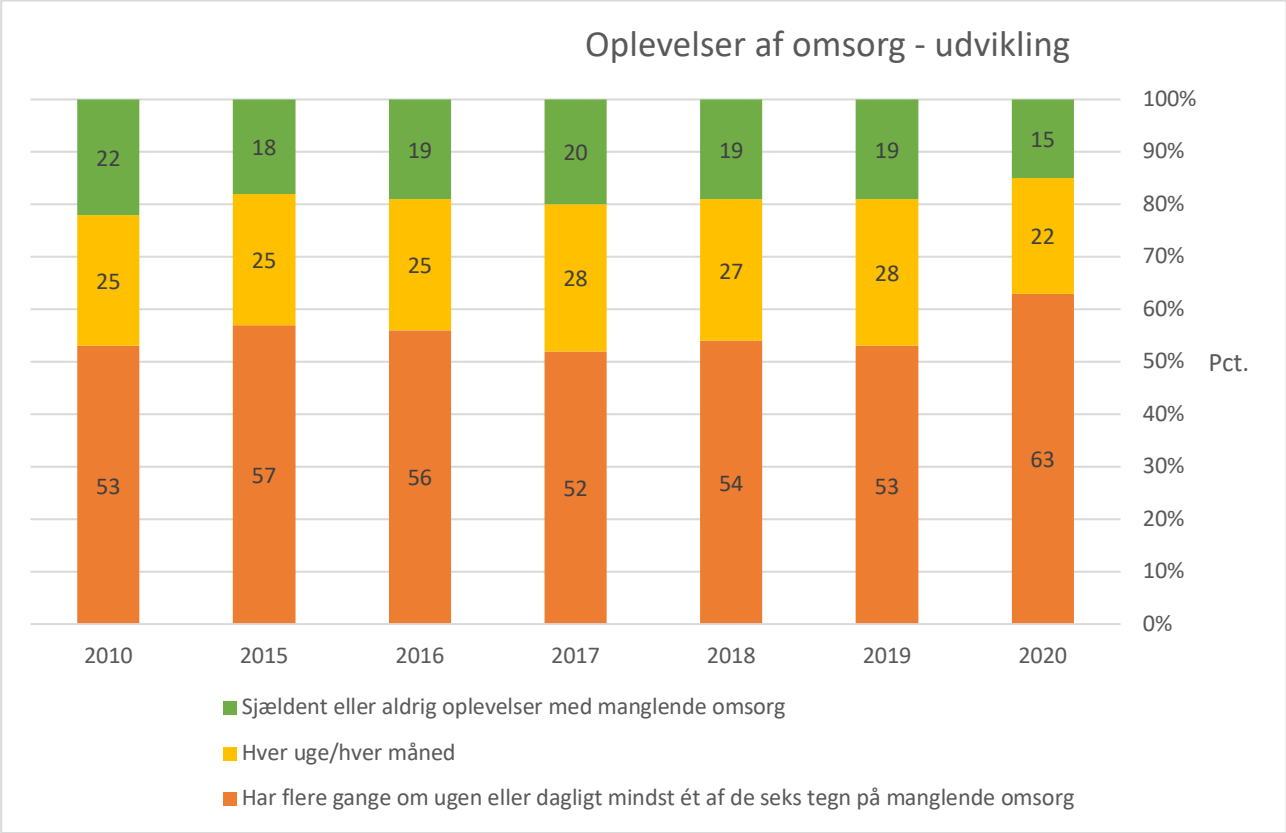
– Svarpersoner, der i forhold til spørgsmålene om omsorg dagligt, flere gange dagligt eller flere gange om ugen oplever mindst ét af de seks tegn på problemer i forhold til omsorg.

– Svarpersoner, der svarer sjældent eller aldrig til alle spørgsmål.

– En mellemgruppe, som består af svarpersoner, der fx har en eller flere af disse oplevelser en gang om ugen eller en gang om måneden.

Udviklingen de senere år fremgår af figur 13.

Figur 13

Kilde: Daginstitutionernes Hverdag 2010-2020.

Det ses, at variationerne samlet set har været små indtil 2019. Men det seneste år er der klart flere medarbejdere, der oplever, at de ikke kan give den omsorg, de gerne ville. En forklaring herpå kan være den brede debat, der har været i offentligheden om hverdagen i daginstitutionerne. Det er nærliggende at tænke sig, at denne debat har gjort det lettere – også for medarbejderne selv – at erkende, at de ikke altid kan gøre tingene så godt, som de gerne ville.

Tabel 7 viser, hvordan udviklingen har været, hvis vi ser på henholdsvis vuggestue- og børnehavegrupper

Tabel 7 Den samlede omsorg. Udviklingen 2010-2020

	Har flere gange om ugen eller dagligt mindst ét af de seks tegn på manglende omsorg	Mindst ét tegn på manglende omsorg en gang om ugen/en gang mdl.	Sjældent eller aldrig oplevelser med manglende omsorg	I alt
	Pct. af svarpersoner			
Vuggestuegrupper 2020	60	23	17	100
Børnehavegrupper 2020	66	21	13	100
Vuggestuegrupper 2019	47	29	24	100
Børnehavegrupper 2019	56	28	16	100
Vuggestuegrupper 2018	46	32	22	100
Børnehavegrupper 2018	59	24	17	100
Vuggestuegrupper 2017	42	34	24	100
Børnehavegrupper 2017	56	25	18	100
Vuggestuegrupper 2016	57	24	18	100
Børnehavegrupper 2016	55	25	20	100
Vuggestuegrupper 2015	41	27	32	100
Børnehavegrupper 2015	57	23	20	100
Vuggestuegrupper 2010	48	32	20	100
Børnehavegrupper 2010	54	26	20	100

Kilde: Spørgeskema til en stuemedarbejder de forskellige år.

5. Medarbejdernes oplevelser omkring omsorg

5.1. Medarbejdernes kommentarer om omsorg i vuggestuegrupper

Medarbejderne har i skemaet haft mulighed for at uddybe deres oplevelser omkring omsorg. Godt 1/3 af medarbejderne svarende til 180 personer har valgt at knytte kommentarer til spørgsmål om omsorg. Af det pædagogiske personale, der primært arbejder med børn vuggestuealderen, har 52 uddybet deres oplevelser. Langt hovedparten beskriver det som vanskeligt at give den omsorg, de ønsker.

Mangler hænder og tid - svært at nå alle børn

De fleste kommentarer drejer sig om mangel på tid og hænder. Mange siger, at der generelt ikke er tid til omsorg. Tit sker flere ting på en gang, der kræver opmærksomhed, så der desværre er noget, man ikke når. Der peges på, at man mangler tid fordybelse. Mange børn på stuen gør det svært at skabe ro og nærvær.

Flere påpeger, at små børn kræver en voksen. De skal have mad, skiftet ble eller bare sidde hos en voksen; det er svært at nå, når der er mange børn. Børnene nås ikke på en faglig og menneskelig tilfredsstillende måde, uanset hvor dygtige personalet er, for de "har de kun 2 hænder."

Svært at skabe ro og nærvær

"Der er for mange børn på stuen, hvilket gør det svært at skabe ro til omsorg og nærvær - også selv om der er flere voksne på stuen. Der sker hele tiden noget, som kræver en voksens tilstedeværelse."

Nærværende samspil med et barn kan betyde, at jeg må lukke af for de øvrige børn

"For at være i et nærværende samspil med et barn eller en børnegruppe, kan jeg opleve, at jeg må lukke for de øvrige børn og overlade evt. konflikter og trøst til mine kollegaer - men det er ikke altid, man er opmærksom på dette, og børnene bliver derfor ikke mødt."

"Vi er for få voksne til, at vi kan guide og støtte alle børn hele tiden. Generelt er det især om eftermiddagen, når vi er to til 12 børn, at det er svært at nå alle... og når der så samtidigt er børn, der er nye og små, er det ekstra problematisk at være der for alle."

Svært at nå alle

"Det kan være svært at favne alle, hvis der er 2-3 børn, der græder, samtidig med, at der er en konflikt i gang, og måske er éns kollega i gang med at skifte en ble eller andet med andre børn."

"12 børn pr. gruppe ville være optimalt i vuggestuen, så der er tre børn pr. voksen. Så ville man kunne nå omkring alle børn på en faglig og menneskelig tilfredsstillende måde. Det er en skam, at økonomi er afgørende for kvaliteten af omsorg. Jeg ved godt, at et argument for kvalitet er faglighed og udvikling af denne - men uanset hvor dygtige, det pædagogisk personale er, så har de kun to hænder!!"

Svært at nå både nyankomne og allerede indkørte børn

"Det er svært at give børn, der er indkørt, den rette omsorg samtidig med at give nyankomne den fokuserede opmærksomhed og omsorg, de har brug for."

Inklusion kan føles ekskluderende

" Det kunne være rart at have bedre tid til den rette mængde omsorg. Der hastes ofte videre for at slukke den næste ildebrand. Det kan også være, at flere børn i vuggestuen starter samtidigt. Det giver store udfordringer med at give de børn, der er indkørt, den rette omsorg, samtidigt med at man skal give nyankomne den fokuserede opmærksomhed og omsorg, de har behov for, så de hurtigt føler sig trygge i de nye omgivelser. Det kan også være, når man skal inkludere børn med særlige udfordringer, og samtidigt give de "almindelige" børn plads, rum, forståelse, trøst, opmuntring og plads til at være barn. Nogle gange kan det føles som om, at det er flertallet, der bliver ekskluderet i stedet."

Trøst kan tage lang tid,

"At give trøst kan for nogen børn tage lang tid, så selvom jeg altid giver trøst, kan min oplevelse være, at trøsten ikke er tilstrækkelig for lige netop dette barn. Nogle gange er der ikke tid til at give sig god tid. Det kan være i garderoben, hvor man ikke kan nå ud, hvis alle skal have den fornødne tid. Derfor må man prioritere hver dag på bekostning af noget andet - læring ude eller i garderoben.?"

"Det er svært at være nærværende i ret lang tid ad gangen, da der altid er forstyrrelser af andre børn, voksne der giver en besked eller en telefon, som ringer..."

Det kan være svært at have tid til at gøre ting færdige

"Det kan være rigtig svært at give den omsorg og tryghed, jeg gerne vil. Det fylder meget i mig, og jeg har tit dårlig samvittighed, når jeg kører hjem"

"Selvom vi altid er der for børnene, opleves at arbejdet aldrig bliver udført i tilstrækkelig grad. Der er øjeblikke, hvor man har tid til at være til stede for børnene, men man er nødt til at afbryde kontakten for at tage sig af det næste barn, det næste udviklende, pædagogiske samvær."

Man burde og kunne have gjort mere

"Oplevelsen af at kunne nå hvert enkelt barn hver dag, er ikke til stede. Vigtigheden af at kunne organisere, have overblik og uddelegere er langt mere udpræget en tidligere. Vi bruger meget tid stuekollegaerne imellem med at sikre, at alle børn bliver set, hørt og forstået i løbet af en dag. Selvom vi gør, hvad vi kan, så går man ofte hjem med en oplevelse af, at der er nogle børn, man ikke har nået. At man burde og kunne have gjort mere."

Særlige tidspunkter

Besvarelserne peger også på, at det særligt er svært på nogle tidspunkter, fx i middagsstunden og om eftermiddagen, hvor der er færre voksne på stuen, og alle børn skal op fra middagsluren, have mad, og der skal ryddes op.

> *"Det kan være svært i middagsstunden og om eftermiddagen, hvor vi er færre og alle børn skal op fra middagsluren, have mad og der skal ryddes op."*

> *"Det er svært på stuen om morgenen og eftermiddagen, og lidt efter de har sovet. Selvom vi er 2 på stuen til 12-17 vuggestuebørn, oplever jeg at være alene med børnene godt og vel 1,5 time. Min kollega hentede børn fra krybberne, og fik så et barn ind, der skulle have skiftet alt tøj, så hentede hun de andre børn til mig og skiftede den, der havde behov for ny ble. Dette er normalt hver dag mellem kl. 14 og kl. 16."*

> *"Med 23 børn på stuen, og to voksne fra middag, bliver det ofte fælles beskeder og små korte anvisninger, da der også er en del praktisk arbejde der skal gøres (mange bleskift)".*

5.1.2. Vuggestuemedarbejdere, der oplever at give tilstrækkelig omsorg

11 af medarbejderne, der arbejder med børn i vuggestuealderen, har valgt at kommentere omsorg nærmere.

Omsorg er basal

Mange pointerer omsorgens basale vigtighed for børnene. Når børnene får omsorg og tryghed, trives de og udvikler sig.

Flere beskriver, at de synes, at de er gode til at tage den tid i hverdagen til netop at give tryghed og nærvær. Nogle beskriver også, at de har en god normering og god vikardækning og er godt tilfredse med den grad af omsorg der ydes.

<u>Omsorg er i spil hele tiden</u>

> *"Omsorg er for mig en basal, pædagogisk tilgang, der er i spil hele tiden."*

> *"Vi vægter omsorg og anerkendelse højt. Så må daglige aktiviteter aflyses eller gøres mindre/kortere. Børnene kommer altid i første række."*

<u>Omsorgen er tilstrækkelig</u>

> *"Jeg synes faktisk, at vi på min stue er gode til at kunne give omsorg til et barn, mens vi har en aktivitet i gang. Der er altid plads på et lår til et barn, som har brug for dette, og jeg har stadig arme og en stemme, jeg kan bruge."*

> *"Da jeg arbejder i en privat vuggestue med en god normering og god vikardækning, er jeg generelt godt tilfreds med den grad af omsorg, som der ydes på min arbejdsplads."*

> *"Jeg er en rolig og nærværende voksen, som sidder meget på gulvet og giver alle de krammere og roser, jeg kan, til alle børn."*

"Jeg synes vi har tiden til omsorgen, når alt personale er i huset og dagligdagen er struktureret. Hvis vi har særligt udfordrede børn, sygdom blandt personalet m.m., er vi selvfølgelig også udfordret, men jeg synes, at omsorgen altid er at mærke i huset."

5.2. Medarbejdernes oplevelse omkring omsorg i børnehavegrupper

84 af medarbejderne der arbejder med børn i børnehavealderen, har valgt at kommentere manglende omsorg nærmere.

Mangler hænder og tid - svært at nå alle børn

Langt de fleste kommentarer drejer sig om mangel på tid og hænder.

Overordnet beskrives det, hvordan det med mange børn er svært at give det enkelte barn omsorg, fordi der er rigtig mange af børnene, der gerne vil have omsorg.

Svært at nå alle børn

"Når der er mange børn på stuen, kan det godt være svært at give det enkelte barn omsorg, især fordi der er mange, der rigtig gerne vil have omsorg, og føle vi har tid og er nærværende for dem. Det sker også tit, at de børn, der virkelig har brug for omsorg, drukner i at alle de andre, som også kræver omsorg, og egentlig er stærke, så sker det ofte, at de stille og usikre børn trækker sig. Ofte synes jeg, det er lettere at give børn omsorg, når vi er ude på tur, da er der ikke er så mange forstyrrelser."

"Det kan være rigtig svært at komme hele vejen rundt om hele børnegruppen. Nogle dage har nogle børn mere behov for nærvær, tryghed og omsorg end andre dage. Det er en udfordring, når mange børn har det samme behov og har svært ved at komme i leg og fungere på stuen."

"Vi er jo ganske enkelt for få voksne til at nå alle børnene - desværre. Men jeg synes, vi er gode til at hjælpe hinanden i hele huset og få skabt en forholdsvis rolig hverdag. Vi har en gruppe ude af huset hver dag hele året rundt - det giver plads til ro og omsorg til de børn, der er hjemme - og til de børn der er på tur. Deres voksne bliver ikke forstyrret af telefoner, skriveopgaver mm."

Overfladisk omsorg – ikke tid nok til det enkelte barn

"Der er ikke tid nok til det enkelte barn. Der er ikke hænder nok til at være "til stede", og der mangler generelt flere hænder til at løfte opgaven."

"Jeg/vi finder tid til dem, der har brug for omsorg eller andet, men det er jo altid på bekostning af de andre børn, der ofte må vente... ved samling er det ofte svært med børn med behov, når vi er "alene" - hvem skal vi svigte? Jeg på en stue med de ældste, men er der sygdom i huset, er det selvfølgelig os, der afgiver personale."

"Jeg oplever tit, at jeg mangler tid til at give det enkelte barn min fulde opmærksomhed. Der er mange børn, der skal trøstes i løbe af dagen. Det forgår nogle gange som på en fabrik. Hurtigt."

Stille og tilbageholdende børn

Flere svarpersoner oplever, at fokus fjernes fra de stille og tilbageholdende børn, og at der hele tiden skal vælges, hvor indsatsen skal lægges. Flere bemærker, at meget af deres tid går til irettesættelse af børnene. Andre oplever, at de må stole på deres kollegaer i forhold til det, de ikke selv når. Andre igen, at det daglige arbejde giver dårlig samvittighed og stress.

Meget tid går med irettesættelse

"Meget tid går med at irettesætte, og så må jeg videre til det næste barn."

"Ofte bliver konflikter håndteret med " Du må ikke" eller "hold op" og ofte "stop"!"

Fokus fjernes fra stille og tilbageholdende børn

"Omsorgen for det enkelte barn bliver meget sporadisk på grund af børnegruppen og de enkeltes problematikker. De børn, der 'larmer' meget, har en forstyrrende adfærd eller andet, der kræver én-til-én, fjerner fokus fra de stille/tilbageholdende børn, som kræver lige så meget omsorg."

Dårlig samvittighed og stress

"Vi har et stort hus, så det kan jo være svært at komme omkring alle børn fra stuen, og se/møde/høre/anerkende alle lige meget hver dag. Så må jeg jo stole på, at mine kollegaer ser de børn, som jeg ikke lige har set."

"Omsorg hænger ofte sammen dårlig samvittighed i mit arbejde. Man prøver at lappe ved at nå alle, der har brug for det, fordi man ikke vil overse nogle, hvilket kun bevirker, at man ikke får givet tilstrækkeligt af det, man gerne vil give."

"Man har ikke tid til kerneopgaven og er ved at gå ned med stress. Det pædagogiske område bliver ikke varetaget ud fra en omsorgsdiskurs, men derimod ud fra en læringsdiskurs."

Der skal hele tiden vælges

"Ofte må jeg sige til et barn, at det skal vente, fordi jeg lige skal hjælpe et andet sted. Er der én, der græder, så går jeg til det barn først, og så må de andre vente til bagefter. Opstår der fx en konflikt, går jeg fra en evt. samtale med et barn for at tage mig af konflikten."

Nogle tidspunkter er værre end andre

Flere beskriver, at bestemte tidspunktet på dagen er de værste. Her nævnes tiden efter middag og eftermiddagen, hvor man ikke nødvendigvis er alene, men fx er 2 voksne til 23 børn, eller 3 voksne til 35 børn; her har man meget travlt. Andre beskriver "alene tidspunkter", hvor de er alene med 23 børn, når kollegaen fx er til pause, overleveringssamtale eller planlægningsmøde.

Nogle tidspunkter er være end andre

"Om eftermiddagen er vi kun 3 voksne til ca. 35 børn, på det tidspunkt har man meget travlt".

"Alenearbejde, når min kollega har åbnet og går til pause 9-9.30 og til overleveringssamtale eller planlægningsmøde, er jeg alene med optil 18 børn fra 3- 5 år"

"Der er bare for mange børn om for få voksne til at kan give ordentlig omsorg. Meget af tiden er vi kun 2 voksne om 20 børn. Det bliver meget kort og overfladisk."

Opgaver venter

Flere nævner vanskeligheden ved at nå praktiske opgaver.

> *"Vi har valgt, at omsorgen for børnene altid er det vigtigste. For at kunne nå det, er der andre ting vi så ikke altid når. Fx at få ryddet op i garderoben, holdt pause, lagt info på forældreintra, få udfyldt div. skemaer til tiden m.m."*

Vanskeligt at være den der skal gå fra børnene

Det opleves vanskeligt at være den, der går fra børnene på stuen, når der skal løses andre opgaver.

Dokumentation – væk fra børnene

> *"Vi har svært ved at give omsorg, når man skal forlade stuen for at lave det arbejde, som kommunen/staten, kræver fx. skrive/gøre ting klar til at arbejde med læreplanstemaerne, arbejde med at sprogscreene eller motorisk teste børnene, lave indstillinger på børnene, arbejde med sprogbørnene og især det ekstra arbejde, der er med de tosprogede, forældresamtaler, osv. Når man så går fra stuen, er der kun én pædagog og én studerende tilbage til de 27 børn!"*

> *"Igennem årerne er der blevet mere og mere skriveri/ dokumentation omkring børnene, og flere og flere møder med fx talepædagog."*

Pædagogernes arbejdsopgaver

En anden problematik, der nævnes, er, at hvis der er få pædagoger, bliver de opgaver, der skal løses af pædagoger, fordelt på få.

Mangler pædagoger

> *"Da vi har ledige pædagogstillinger, bliver de ledige stillinger dækket med ufaglærte. Det betyder at de opgaver, som skal laves af pædagoger, bliver fordelt på os, som er tilbage."*

> *"Det pædagogiske arbejde kunne gøres bedre, hvis vi var flere om opgaverne og kunne planlægge, følge op og justere vores indsats. Særligt de udsatte børn ville have gavn af flere pædagoger."*

Børn med særlige behov

Mange oplever, at det er svært at opfylde kravene for børn med særlige behov. Der er ikke tid nok til at komme hele vejen rundt og komme dybt nok ned i omsorgen. Selvom nogle skriver, at de har fået ekstra ressourcer, er det slet ikke nok.

> *"Efter inklusion er kommet mere ind i dagtilbuddet, er der ikke tid til de "normale børn", da al tiden går til de børn, der skal inkluderes i de normale dagtilbud. Samtidig med at vi skal have flere børn på stuerne, uden at få ekstra hænder."*

> *"I vores institution har vi mange tosprogede og mange udsatte børn og familier. Der er brug for ekstra sprogstimulering til tosprogede børn og ekstra vejledning dagligt til tosprogede familier. Vores mange udsatte børn og familier har ekstra brug for omsorg og vejledning. Vi får tildelt nogle ekstra penge til hjælp, men det er slet ikke nok. Vi har meget alenetid på stuerne. Normeringen er rigtig dårlig. Vi har alt for lidt tid og for få voksne til at give omsorg.*

Jeg kan som pædagog godt have flere børn, der står i kø for at få trøst og kram, og jeg må ofte prioritere hvem der skal have først hjælp."

"Jeg har et barn, som fylder så meget, at jeg ofte må tilsidesætte de andres behov og udvikling for at kunne støtte det enkelte barn, fordi jeg er alene med gruppen."

5.2.2. Børnehavemedarbejdere, der oplever at give tilstrækkelig omsorg

Der er også medarbejdere, der arbejder med børn i børnehavealderen, der giver udtryk for, at de kan give tilstrækkelig omsorg.

Et gennemgående tema blandt disse svar er vigtigheden af at være opmærksom på barnet/børnene, se børnene og være nærværende og lytte, samt at være en synlig voksen, man kan stole på og hente hjælp hos.

Flere fortæller, at de faktisk når at give børnene den omsorg, de har brug for. At de er en homogen personalegruppe og at de faktisk har den tid, der skal til for at give omsorg. Eller at de prioriterer omsorgen, også selv om der er travlt. Omsorgen prioriteres over andre praktiske opgaver.

Andre oplever, at de får givet omsorgen, når de fx deler børnene med nogle der tager ud af huset, det kan give rum for begge børnegrupper.

Det vægtes af at være nærværende med børnene, og at lære børnene at vente, når man er i gang med at løse en konflikt. De voksne støtter og hjælper hinanden i dette.

Hvad forstås ved omsorg?

"At jeg er opmærksom på barnet/børnene, ser børnene, er nærværende og lytter."

"Kram, forståelse, at jeg lytter og forstår, at jeg spørger ind til deres hverdag, deres konflikter, at jeg viser børnene, at jeg ser dem og er ved dem."

"Man kunne jo altid tænke sig at være mere fordybende med børnene, men jeg føler faktisk at være ret så nærværende, både når vi arbejder i mindre grupper, men også i ydertimer. God planlægning, struktur og samarbejde kommer man langt med."

"Omsorg kræver nærvær og stor lyst til at være en synlig voksen, man kan stole på, og hente hjælp hos."

Sådan drager vi omsorg

"Generelt tager vi os tid til omsorg. Vi er et personale, der har arbejdet sammen i mange år, langt over 10-15 år. Så vi er gode til at vide, hvornår hinanden skal bruge ekstra tid lige nu til dét eller dét."

"Det er en relativt homogen gruppe, og når man kender børnenes signaler, kan man være på forkant. Og så er der nok voksne på stuen til at tage sig af børnenes behov."

"Jeg synes, at i vores institution drager vi omsorg for alle børnene. Der er tid til trøst og at sidde på skødet. Det kan godt være, at vi enkelte dage har travlt, men aldrig for travlt til at give børnene et kram eller en tommel op."

"Lidt en fejlfinder-undersøgelse... Jeg, mine kollegaer og ledelse udøver alt den omsorg, de givne rammer kan rumme. Hos os er vi godt hjulpet på vej ved at være en fribørnehave, hvor vi i det mindste har kunnet give normeringen i formiddagstimerne høj prioritet. (Jeg har også tidligere arbejdet kommunalt, hvor dette var en udtalt mangelvare.)"

"Jeg synes, vi er gode til at se børnene og være der, hvis der er behov for et kram eller bare at sidde på skødet lidt."

" Vi har et godt samspil med forældrene - dvs. vi kan med baggrund i vores hverdag og faglighed kontakte forældrene og fortælle dem, hvis vi oplever deres børn have et øget behov for omsorg. Forældrene er gode til at tage en ekstra fridag, hente tidligt etc. og give deres børn fri og ro fra hverdagen. Vi kan ligeledes ringe og bede dem hente deres børn, hvis den omsorg, der er brug for, ligger ud over det, et pædagogisk personale kan give."

"I min institution vægter vi tiden til omsorg så højt, at når tiden er knap eller vi er alene, får praktiske opgaver lov at ligge til senere. Ligesom et bleskift godt kan blive udsat 5 min, hvis der kræves omsorg for et barn."

God normering

Fire medarbejdere svarer, at de har en god normering. De oplever fx, at deres normering faktisk er blevet bedre, og at de faktisk har fået overskud til det pædagogiske arbejde, heriblandt at yde omsorg over for børn og kollegaer.

Normering

"Jeg oplever, at vi er godt normeret. Hvis nogen er syge, bliver der sørget for vikar. Så vi har altid mulighed for at støtte de børn, vi har. Vi kan godt blive bedre til at planlægge vores støtte, f.eks. til børn, der har svært ved at komme ind i legen med andre børn. Vi har altid tid, når der sker konflikter eller at et barn bliver lukket ud af en leg, men vi kunne godt arbejde mere bevidst (planlagt) på at styrke det barns evner for leg."

"Vi er med tiden blevet bedre normeret på stuen, hvilket giver et stort overskud til det pædagogiske arbejde, heriblandt at yde omsorg over for børn og kollegaer. Jeg kan med god samvittighed yde omsorg ved at trøste, have dialog med et barn, lege mm."

Del 2 - Dagens gang og forældresamarbejde

Den årlige undersøgelse "Daginstitutionernes Hverdag 2020" belyser vilkårene i de danske daginstitutioner. Denne delrapport omhandler dagens løb i daginstitutionerne, forældresamarbejde, den styrkede pædagogiske læreplan og kvalitetssikring. En tidligere delrapport har sat fokus på antal børn pr. voksen og den daglige omsorg.

Nogle hovedresultater er:

- I de private institutioner er der en langt lavere andel af familier, hvor forældrene er ufaglærte, skilsmissefamilier, tosprogede og på overførselsindkomst, end i de kommunale og selvejende institutioner.
- Kun 44 pct. af de daginstitutioner, der har mere end 10 pct. tosprogede børn, gør en indsats for at børnene leger på tværs af etniske grupper.
- Daginstitutioner med mange tosprogede forældre eller forældre uden uddannelse eller arbejde, har ikke *væsentligt* bedre bemanding end andre daginstitutioner.
- De enkelte daginstitutioner rummer i dag i gennemsnit 73 børn. Tallet har været stadigt stigende i en årrække. I 2004 var gennemsnittet 48 børn.
- Lederne har i gennemsnit 6,5 ugentlige skemalagte timer i børnegrupperne. 51 pct. af lederne træder desuden til, hvis der er behov for det.
- Stuemedarbejderne har fået fem spørgsmål om oplevelser af ikke at have tid nok til forældresamarbejde fx om de må "skære forældrene af" eller ikke får taget problemer med barnet op. 33 pct. af stuemedarbejderne har mindst én af de fem oplevelser vedr. dagligt eller flere gange om ugen. Oplevelsen hænger bl.a. sammen med, om medarbejderen har haft alenearbejde.
- Især kontakten til familier med udsatte børn glipper.

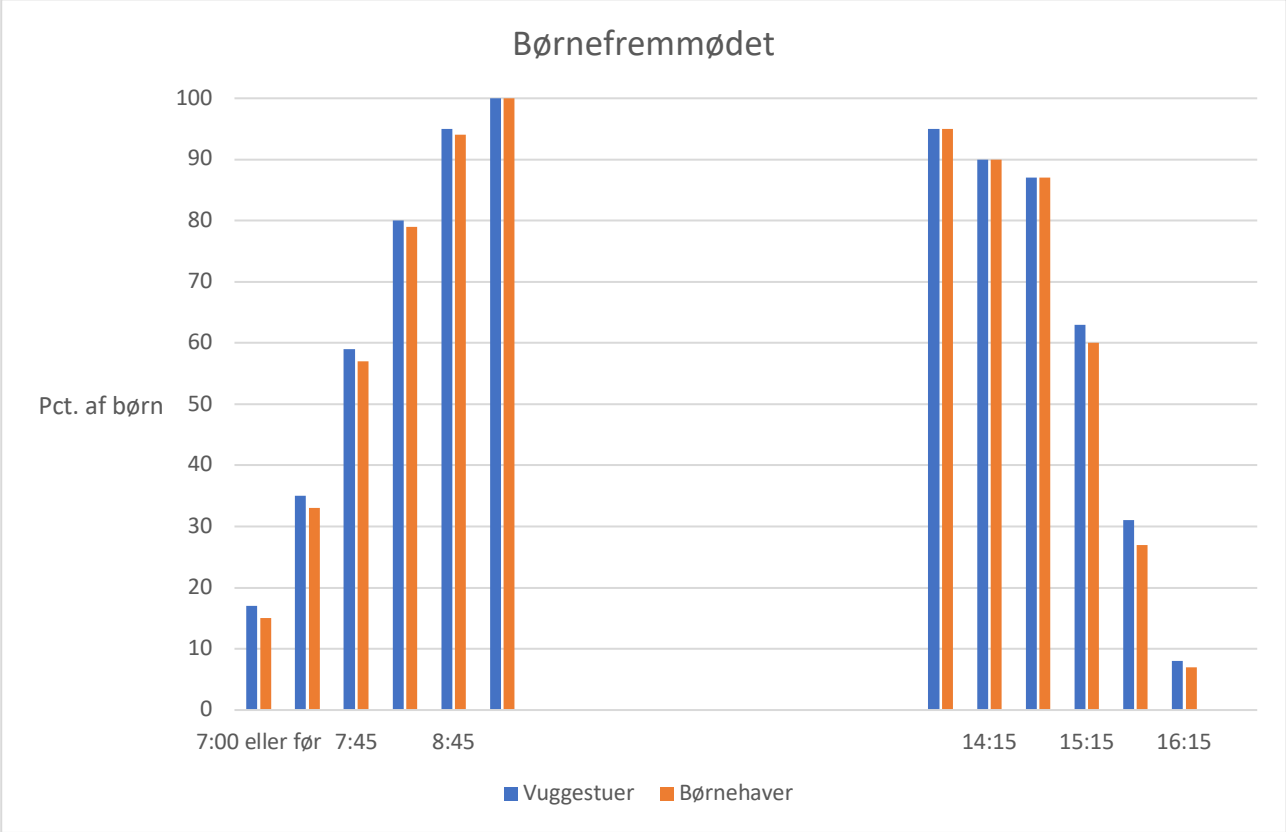
Rapporten bygger på et repræsentativt udsnit af daginstitutioner. Ledere og medarbejdere i 2.831 danske daginstitutioner har fået en invitation til at deltage i undersøgelsen. Svarprocenten er 31 pct. for lederne (879 besvarelser) og 25 pct. for medarbejderne (719 besvarelser). Der er kommet besvarelser fra daginstitutioner i alle 98 kommuner.

1. Dagens gang

1.1. Børnefremmødet – hvornår bliver børnene afleveret og hentet?

Stuemedarbejderne er blevet spurgt om, hvornår børn fra deres stue/gruppe typisk ankommer om morgenen, og hvornår de hentes. Figur 1 viser fremmødemønstret for henholdsvis vuggebørn og børnehavebørn.[9]

Figur 1

Kilde: Spørgeskema til stuemedarbejder. n=352

[9] Der er ikke spurgt om afhentning før kl. 14, men en lille del af børnene hentes før dette tidspunkt. En del stuemedarbejdere har ikke besvaret dette spørgsmål.

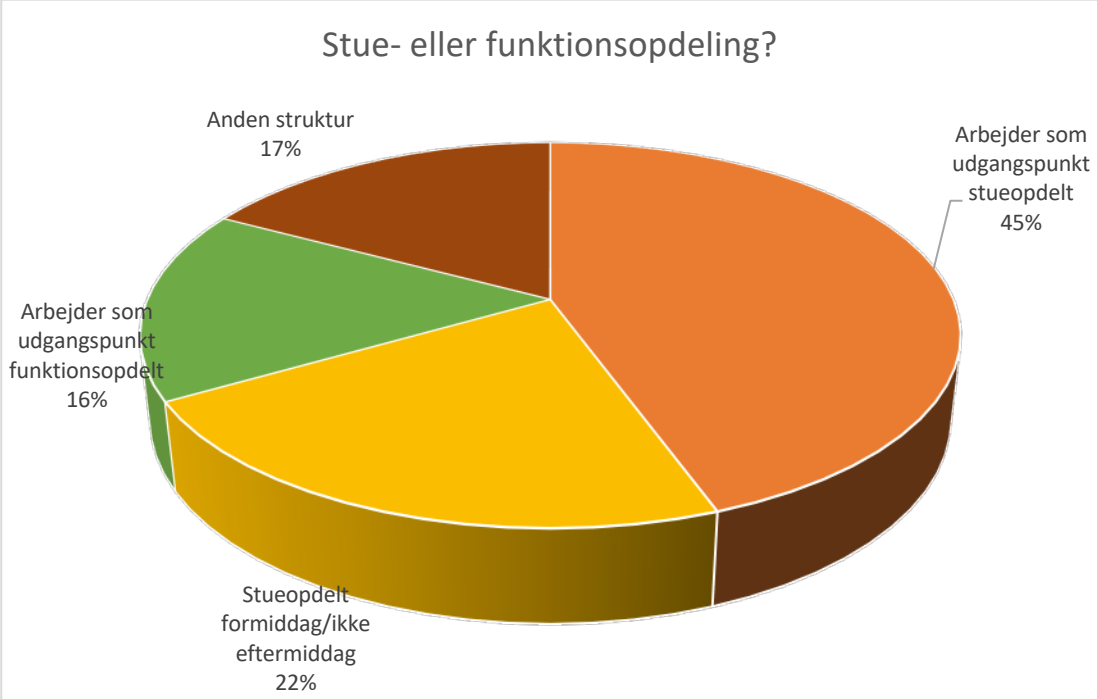
Det ses, at der ikke er den store forskel på vuggestue- og børnehavebørn. Ser man på perioden 7-17, er det enkelte barn i gennemsnit i institutionen svarende til lige godt 70 pct. af åbningstiden, hvilket giver en opholdstid på en almindelig uge på lige godt 7 timer i gennemsnit per dag.

1.2. Stueopdeling og funktionsopdeling i daginstitutionerne

Traditionelt har daginstitutionerne været opdelt i stuer således, at en børnegruppe som udgangspunkt hører hjemme på en bestemt stue, hvor hovedparten af aktiviteterne har deres udspring. Men i dag ser man mange steder, at hverdagen har en anden mere funktionsopdelt struktur, hvor børnene er fordelt på forskellige aktiviteter.

Lederne er således blevet spurgt, om institutionen hovedsagelig arbejder stueopdelt eller funktionsopdelt. Besvarelserne fremgår af figur 2.

Figur 2

Kilde. Spørgeskema fra leder. n=784

Det ses, at under halvdelen af institutionerne (45 pct.) som udgangspunkt arbejder stueopdelt. 22 pct. gør det om formiddagen, men ikke om eftermiddagen. 16 pct. har egentlig funktionsopdeling. Resten har en anden struktur.

De ledere, der har en anden struktur, har kort beskrevet, hvordan denne struktur er. Nogle af de hyppige svar er:

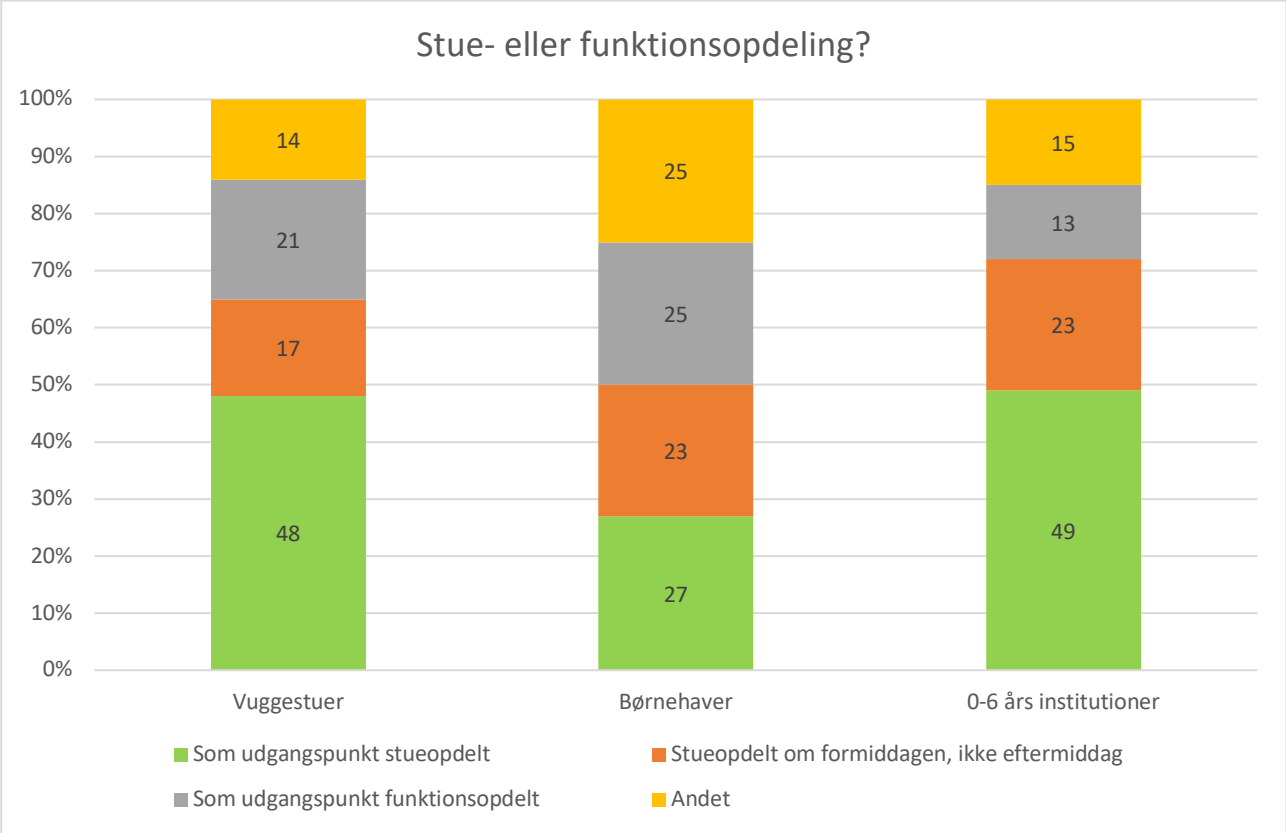
- Institutionen arbejder stueopdelt nogle dage, men funktionsopdelt andre dage

- Institutionen har en børnehavedel, der arbejder funktionsopdelt, og en vuggestuedel, der arbejder stueopdelt
- Institutionen arbejder meget i aldersgrupper på tværs af stuer
- Institutionen samler børnene på stuer fx om morgenen eller til frokost, men ikke resten af dagen
- Det er en lille institution uden stueopdeling

Valget af struktur hænger i nogen grad sammen med institutionens størrelse. Institutioner, der som udgangspunkt arbejder stueopdelt, har således i gennemsnit 82 børn (109 børneenheder, hvis vuggestuebørn tæller dobbelt). Institutioner, der kun arbejder stueopdelt om formiddagen, har i gennemsnit 66 børn (84 børneenheder). Institutioner, der arbejder funktionsopdelt, har i gennemsnit 63 børn (78 børneenheder).

Man ser desuden, at det navnlig er i børnehaverne, at man vælger en anden struktur end stueopdeling. Dette fremgår af figur 3.

Figur 3

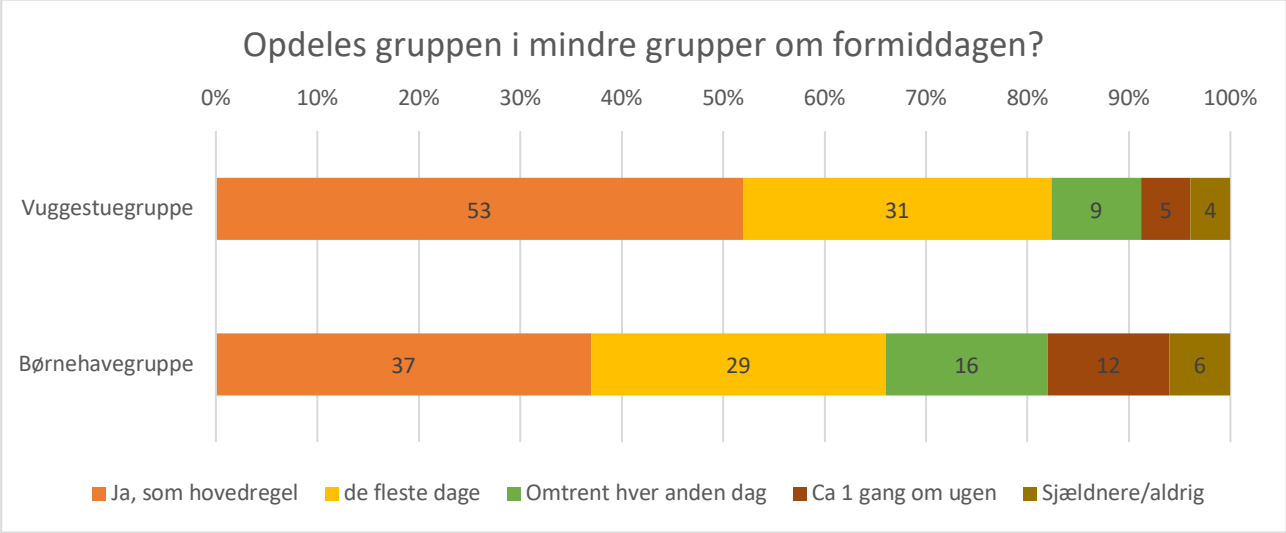
Kilde: Lederskemaet. n=781

Også medarbejderne er blevet spurgt, om den børnegruppe, de arbejder med, har sin egen stue. 85 pct. svarer ja, mens 15 pct. svarer nej.

1.3. Dagens gang på stuerne

De fleste dage opdeles børnegruppen i mindre grupper om formiddagen, jf. figur 4.

Figur 4

Kilde: Spørgeskema til stuemedarbejder. n=519

Det ses, at børnehavebørnene ikke opdeles så meget i mindre grupper som vuggestuebørnene. Det er nærliggende at antage, at dette bl.a. hænger sammen med, at aktiviteterne for børnehavebørnene i mange tilfælde ikke er bygget op om faste grupper, men fx på aktiviteter, jf. afsnit 1.2.

Hvorvidt der sker en opdeling, hænger bl.a. sammen med børnegruppens størrelse, jf. tabel 1.

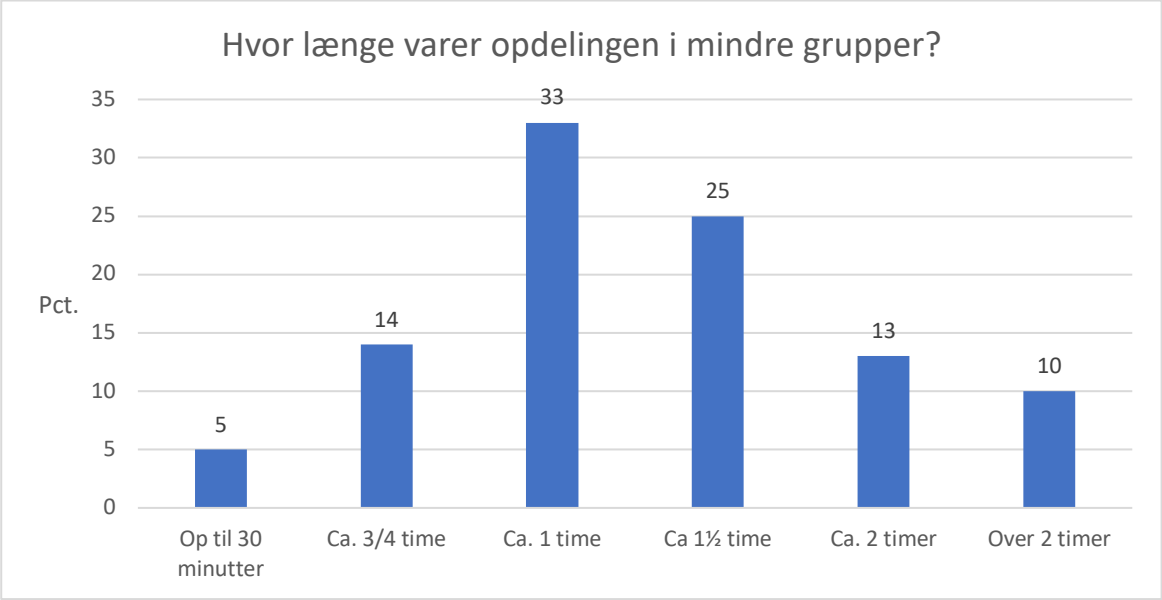
Tabel 1. Gennemsnitligt antal børn i børnegrupper med forskellig praksis med hensyn til opdeling

	Opdeler de voksne børnene i mindre grupper om formiddagen?					
	Ja, som hovedregel	De fleste dage	Omtrent hver anden dag	Ca. 1 gang om ugen	Sjældnere/aldrig	I alt
Gennemsnitlig gruppestørrelse i vuggestuegruppe	13,8	12,4	12,1	11,3	10,5	13
Gennemsnitlig gruppestørrelse i børnehavegruppe	21,4	21,3	20,3	20,8	18,4	20,9

Kilde: Spørgeskema til stuemedarbejder. n=519

Opdelingen i mindre grupper varer typisk 1-1½ time, jf. figur 5.

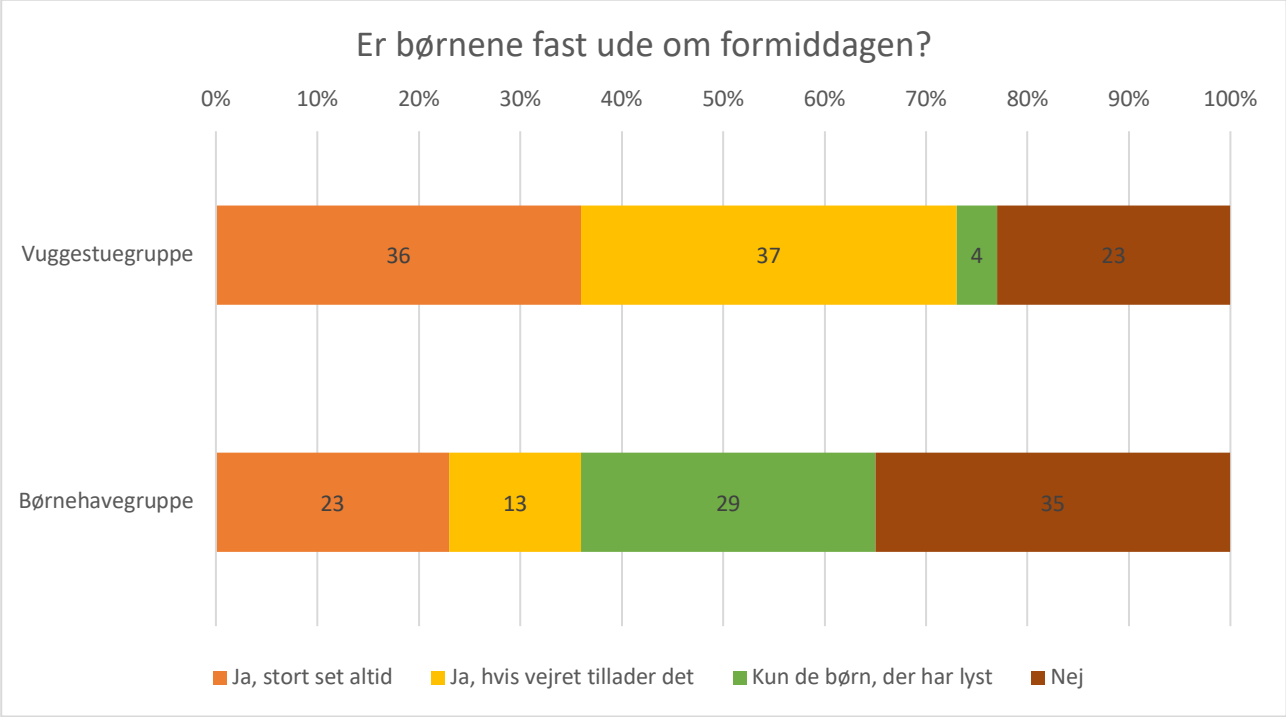
Figur 5

Kilde: Spørgeskema til stuemedarbejder. n=551

Figur 6 viser, hvad stuemedarbejderne svarer på spørgsmålet, om børnene er fast ude om formiddagen.

Figur 6

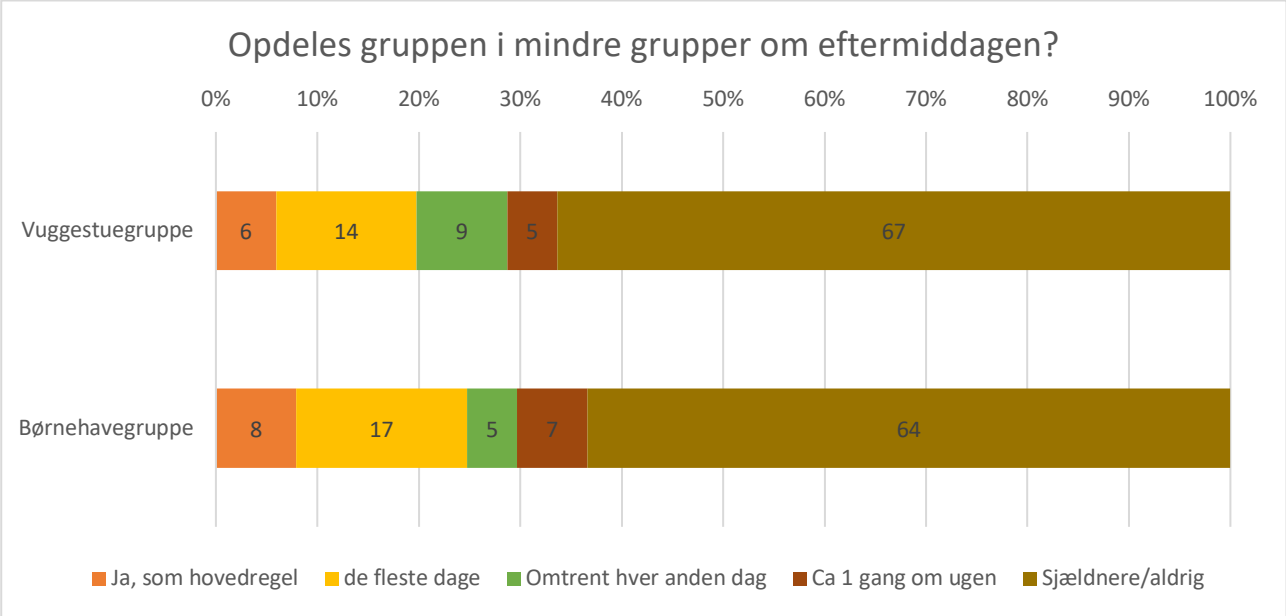

Kilde: Spørgeskema til stuemedarbejder. n=516

Det ses, at børnehavebørnene naturligvis oftere end vuggestuebørnene selv bestemmer, om de vil på legepladsen.

Som det fremgår af figur 7, er det de færreste steder, man opdeler børnegruppen i mindre grupper om eftermiddagen.

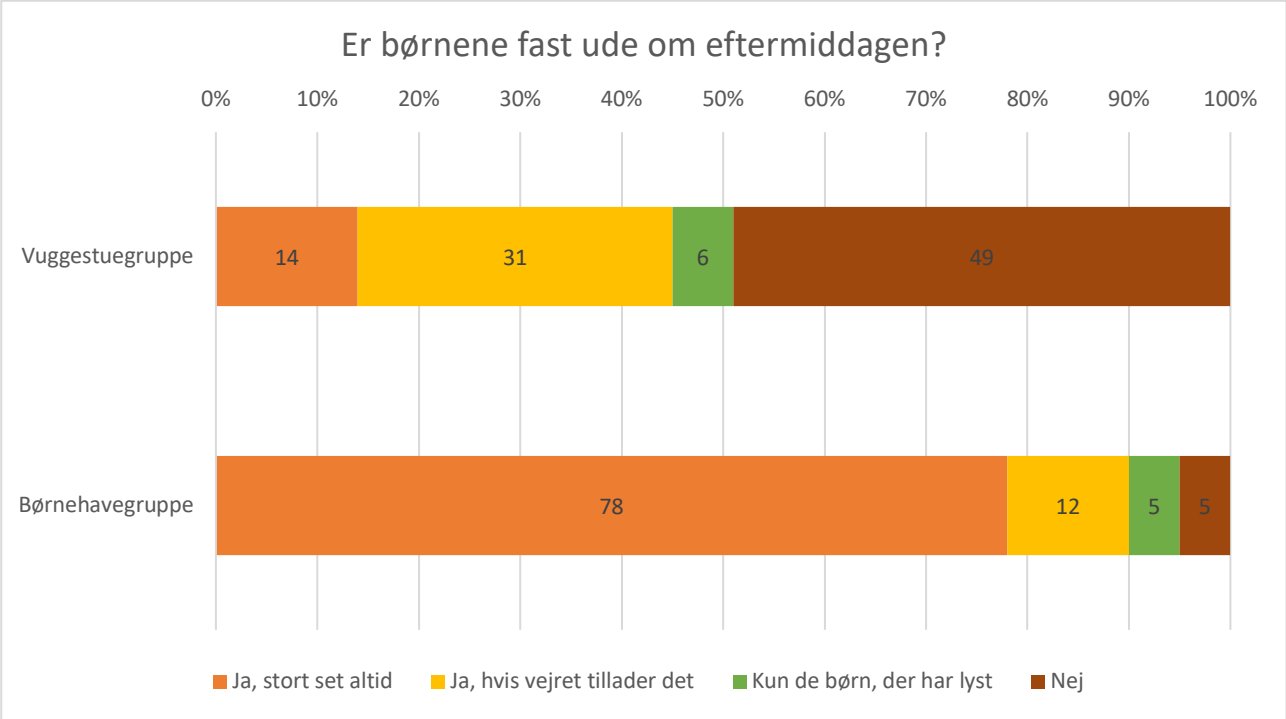
Figur 7

Kilde: Spørgeskema til stuemedarbejder. n=518

Figur 8 viser, hvorvidt børnene er fast ude om eftermiddagen.

Figur 8

Kilde: Spørgeskema til stuemedarbejder. n=519

Det ses, at næsten alle børnehavebørn (90 pct.) er ude på legepladsen om eftermiddagen, i hvert fald hvis vejret tillader det. Derimod er det kun knap halvdelen af vuggestuebørnene, der er på legepladsen om eftermiddagen. En forklaring herpå kan være, at mange vuggestuebørn sover til middag.

Mange steder er eftermiddagen præget af en sparsom bemanding. En medarbejder i en vuggestue har denne kommentar:

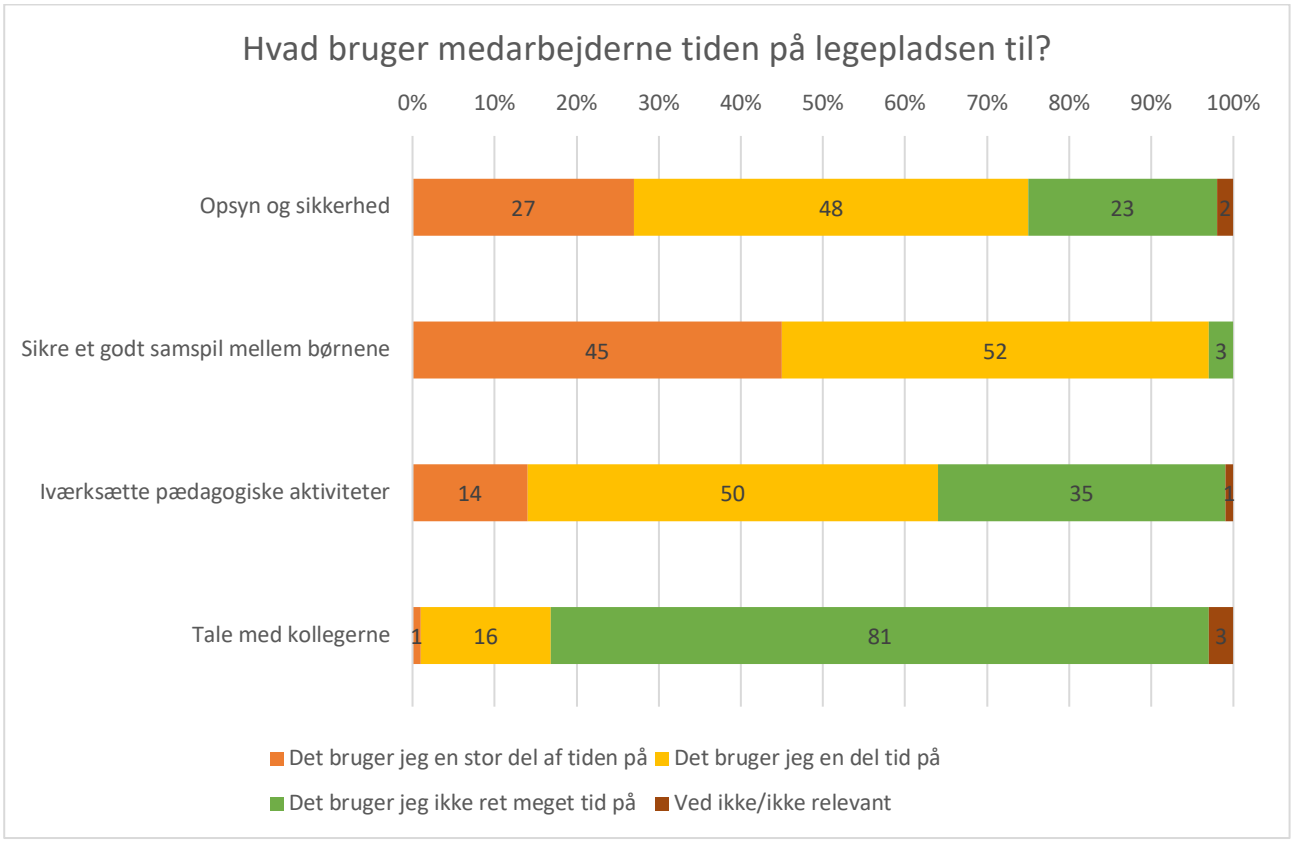
> *"Jeg er glad for mit job som pædagog, men ville klart kunne omfavne alle børn noget mere og bedre, samt udvikle og lære dem mere, hvis vi havde flere kolleger på stuen. Fra kl. 12 er vi hver dag kun 2 til 12 børn, og så løber vi stærkt for at favne alle, få dem op fra lur, skiftet, spise, lege, forældre snak osv..."*

1.4. Når medarbejderen er på legepladsen

Livet på legepladsen fylder som det ses meget, navnlig for de større børn. Derfor belyser også, hvordan medarbejderne bruger deres tid, når de er ude med børnene.

Figur 9 viser, hvad der fylder mest i hverdagen.

Figur 9

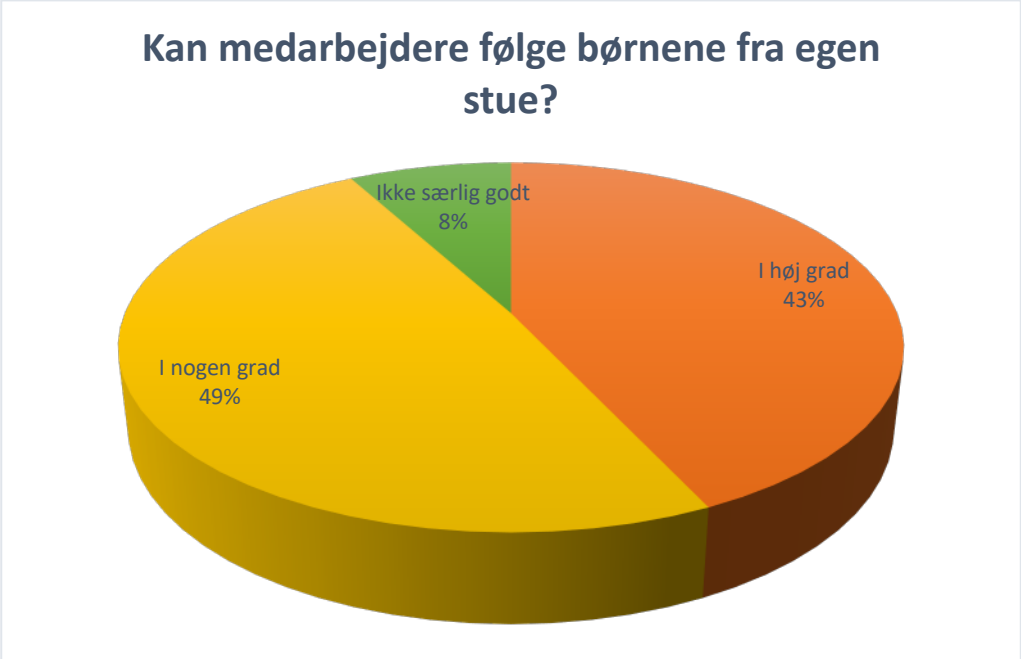
Kilde: Spørgeskema til stuemedarbejder. n=582

Det ses, at medarbejderne bruger mest tid på at sikre, at børnene kommer godt ud af det med hinanden. Iværksættelse af pædagogiske aktiviteter, opsyn og sikkerhed fylder også, men ikke helt så meget.

78 pct. af medarbejderne oplyser, at de *ikke* har ansvar for en bestemt gruppe børn, når de er på legepladsen. Kun 14 pct. svarer, at de bruger en stor del af tiden på legepladsen på at iværksætte pædagogiske aktiviteter.

Figur 10 viser, hvad medarbejderen svarer på spørgsmålet, om de kan følge, hvordan det går med børnene fra hans/hendes egen stue, når de er på legepladsen.

Figur 10

Kilde: Spørgeskema til stuemedarbejder. n=555

Det ses, at mange medarbejdere oplever, at de kun "i nogen grad" kan følge, hvordan det går børnene fra deres stue, når de er ude på legepladsen.

2. Rammer og bemanding

2.1. Institutionerne

Tabel 2 viser, hvordan institutionerne i undersøgelsen fordeler sig, i forhold til ejerforhold.

Tabel 2. Daginstitutioner fordelt på ejerforhold. Januar 2019

Ejerform	Pct. af indskrevne børn	Pct. af institutioner
Kommunal	73	65
Selvejende	15	16
Privat/pulje	12	19
I alt	100	100

Kilde: Spørgeskema til lederne. Kun i 0-6 års institutioner. n=820.

Til sammenligning har Danmarks Statistik følgende fordeling pr. 2018 af institutioner på enhedsniveau: 72 pct. er kommunale, 13 pct. er selvejende og 14 pct. er private.[10]

Tabel 3 viser, hvordan institutionerne i undersøgelsen fordeler sig på institutionstype.

Tabel 3. Daginstitutioner fordelt på institutionstype. Januar 2020

Institutionstype	Pct. af indskrevne 0-6-årige	Pct. af institutioner
Vuggestuer	4	7
Børnehaver	15	21
0-6 års institutioner	76	65
Institutioner, der også har skolebørn	5	7
I alt	100	100

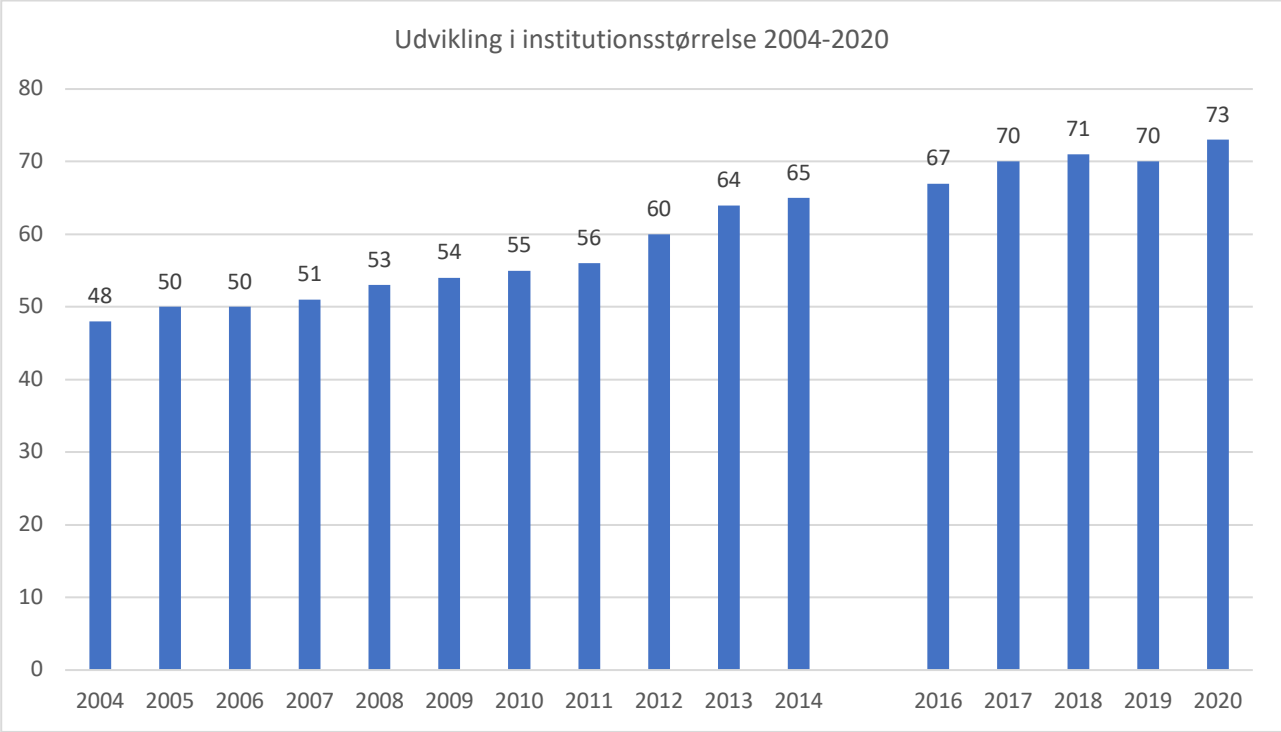
Kilde: Spørgeskema til lederne. n=841.

Det ses, at langt de fleste 0-6-årige børn i dag kommer i daginstitutioner, der omfatter både vuggestue- og børnehavebørn.

Som det fremgår af figur 11, har der i en årrække været en tendens til, at daginstitutionerne blev større.

[10] Danmarks Statistik har dog ikke puljeordninger med. DST har desuden ikke tal for indskrevne fordelt på ejerform.

Figur 11

Kilde: Årene 2004-2014; Danmarks Statistik. 2016-2020: Daginstitutionernes Hverdag.

Tabel 4 viser det gennemsnitlige antal indskrevne børn pr. institution i forskellige ejerformer 2018-2020. Det ses, at især de kommunale institutioner fortsat bliver større.

Tabel 4. Gennemsnitligt antal indskrevne børn i daginstitutioner for 0-6-årige børn med forskellig ejerform

Ejerform	Gennemsnitligt antal børn 2018	Gennemsnitligt antal børn 2019	Gennemsnitligt antal børn 2020
Kommunale	77	76	84
Selvejende	68	67	67
Privat/pulje	42	44	45
I alt	71	70	73

Kilde: Spørgeskema til lederne. n=820

46 pct. af institutionerne svarende til 51 pct. af de 0-6-årige børn er en del af en område- eller klyngeinstitution. Blandt de kommunale institutioner er det 66 pct. af institutionerne med 66 pct. af børnene, der er med i en område/klyngeinstitution.

89 pct. af klyngelederne er udelukkende klyngeledere. De øvrige har udover at være klynge- eller områdeleder også ansvaret for egen institution. I gennemsnit har klynge eller områdelederne 6,5 børnehuse under sig.

2.2. Opgaver og profil

33 pct. af institutionerne oplyser, at de har fået tillagt særlige opgaver af kommunen.

- 9 pct. har én eller flere handicapgrupper eller lignende
- 9 pct. har særlige opgaver i forhold til børn af flygtninge/asylansøgere
- 19 pct. har særlige opgaver i forhold til udsatte familier
- 5 pct. varetager gæstepleje for dagplejebørn
- 2 pct. varetager tilsynet med dagplejen
- 1 pct. (5 institutioner ud af 833, der har svaret) har aftenåbent efter kl. 18.
- 7 pct. nævner andre særlige opgaver

29 pct. af institutionerne oplyser, at de har en særlig pædagogisk profil.

- 10 pct. er idræts-/bevægelsesinstitution
- 17 pct. er natur-/skovinstitution
- 4 pct. er musikinstitutioner
- 2 pct. arbejder på et religiøst grundlag
- 3 institutioner ud af 720 oplyser, at de er tilknyttet det tyske mindretal
- 19 pct. nævner andre særlige pædagogiske karakteristika. Her finder man fx Steiner-institutioner og institutioner, der arbejder efter Marte Meo-principper.

Tabel 5 viser, hvordan spørgsmålet om særlige opgaver/særlig profil fordeler sig, hvis man ser på institutionernes ejerforhold.

Tabel 5. Særlige opgaver/særlig profil fordelt på ejerforhold

Ejerforhold	Pct. der har fået tillagt særlige opgaver	Pct. der har en "særlig profil"
Kommunal	40	25
Selvejende	31	30
Privat	10	45
I alt	33	29

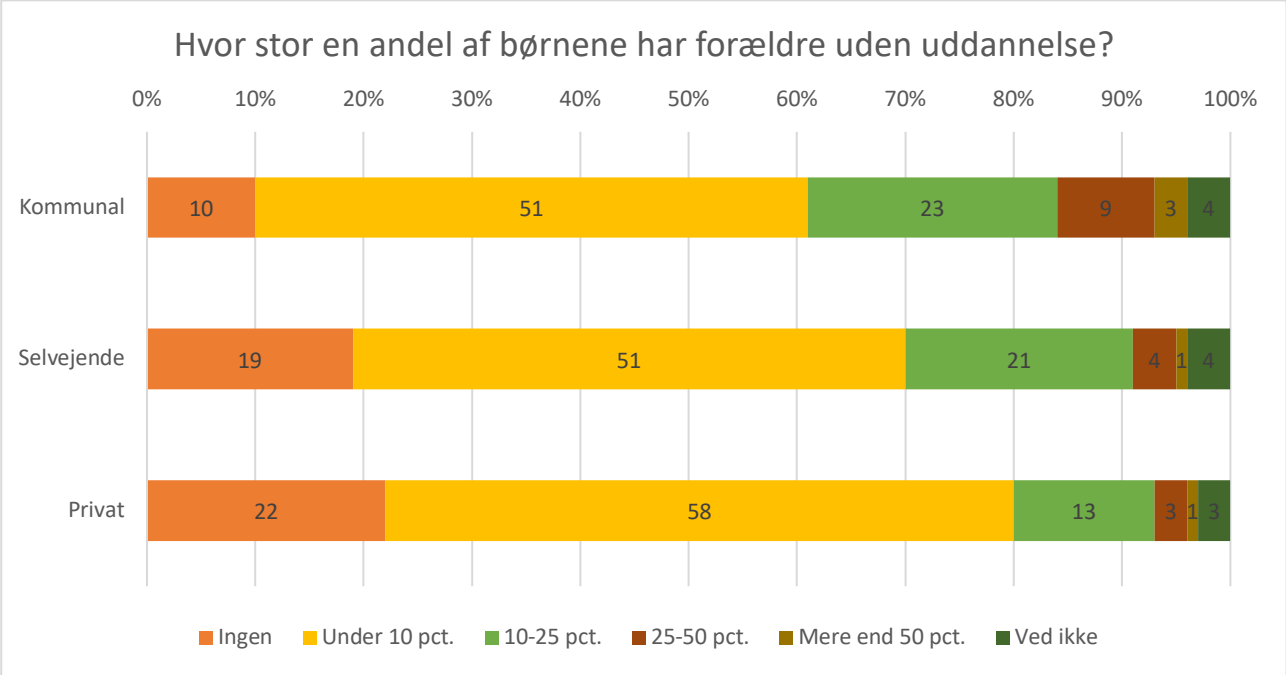
Kilde: Spørgeskema til leder. n=876

Det ses, at det i højere grad er kommunale institutioner der udfører særlige opgaver. De private daginstitutionerne har oftere en egen pædagogisk "profil".

2.3. Familierne

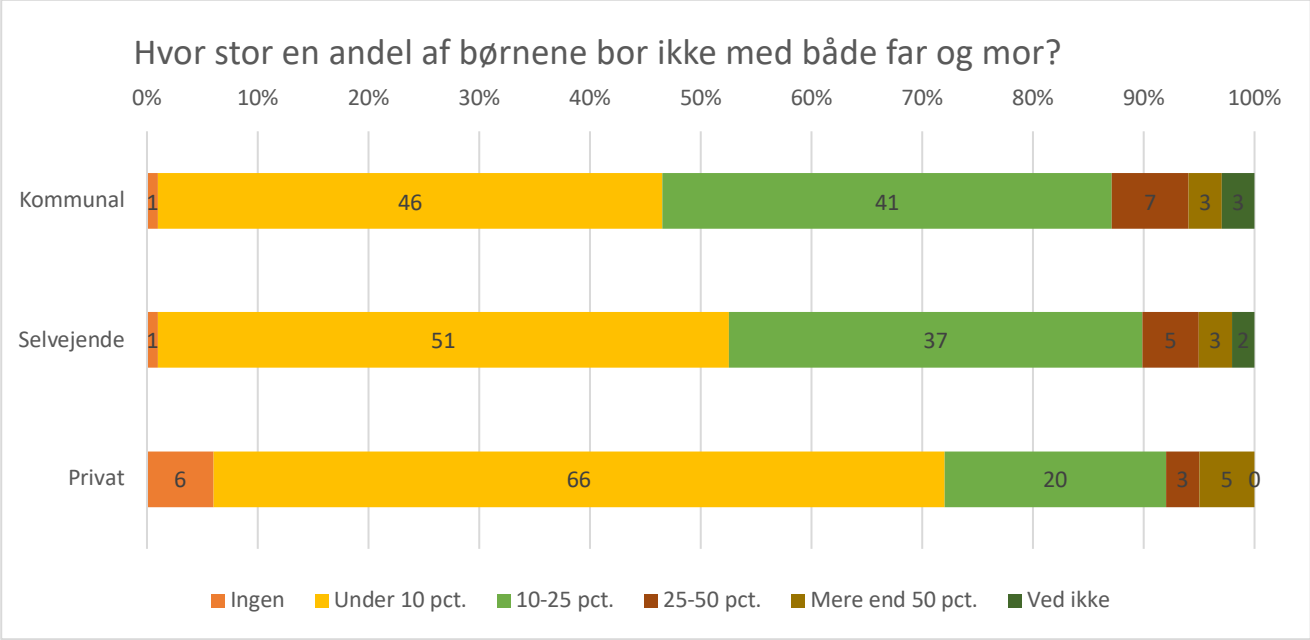
Lederne er blevet bedt om at anslå, hvordan den uddannelsesmæssige, sociale og etniske sammensætning er blandt familierne. Svarene fremgår af figur 12-15.

Figur 12

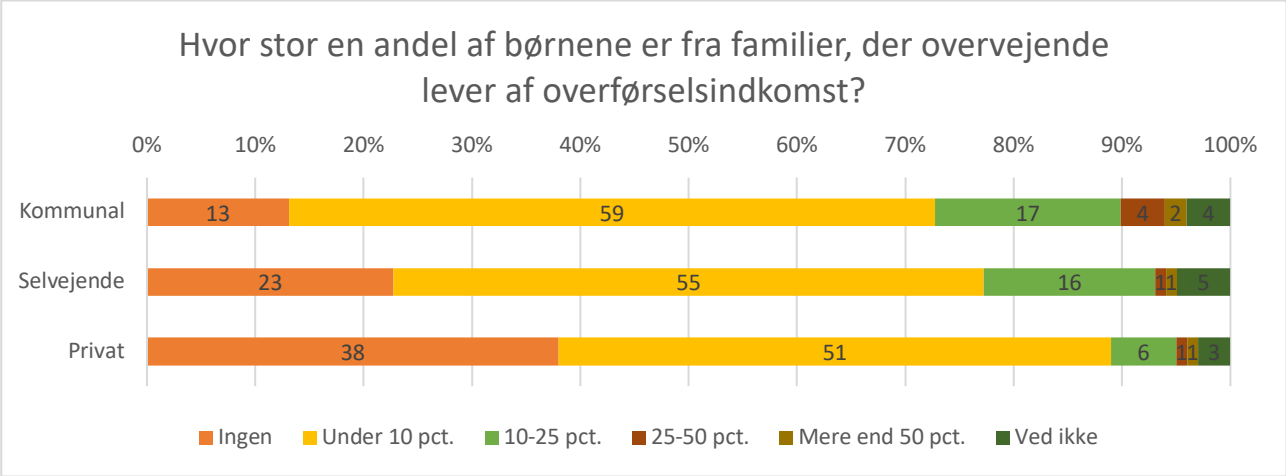
Kilde: Spørgeskema til lederne. n=820

Figur 13

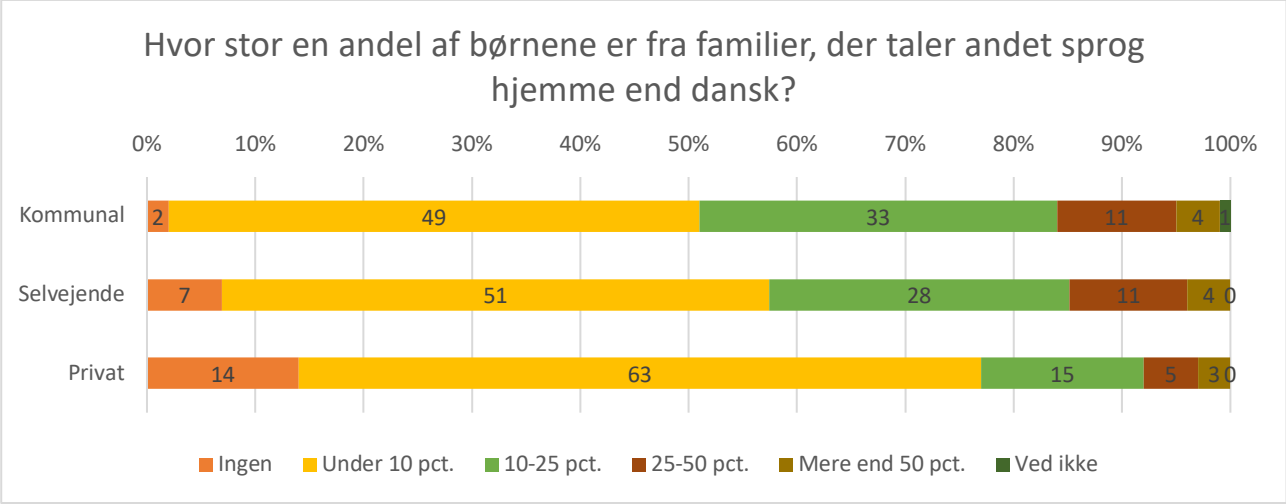
Kilde: Spørgeskema til lederne. n=819

Figur 14

Kilde: Spørgeskema til lederne. n=814

Figur 15

Kilde: Spørgeskema til lederne. n=817

Det ses, at familier i de private institutioner har en langt lavere andel af familier uden uddannelse, familier, der lever af overførselsindkomst, skilsmissefamilier og tosprogede familier, end man finder i kommunale og selvejende institutioner.

3. Bemanding

3.1. Den faste bemanding

Tabel 6 viser den gennemsnitlige faste bemanding for daginstitutionerne, hvor daginstitutioner med fritidshjemsgrupper dog ikke indgår.

Tabel 6. Daginstitutionernes gennemsnitsbemanding opgjort i ugentlige personaletimer – fordelt på personalegrupper – kun pædagogisk personale

Medarbejdertype	**Timer pr. daginstitution**	**Pct. af timetal**
Daginstitutionsledelse[11]	37	8,4
Pædagoger	237,6	53,9
Pædagogiske assistenter	27,2	6,2
Pædagogmedhjælpere	110,3	25
Støttepædagoger til enkeltbørn	5,9	1,3
Pædagogstuderende	15,6	3,5
Pædagogisk assistent-elever	7,1	1,6
I alt	440,7	100

Kilde: Spørgeskema til lederne. Pædagogstuderende og pædagogisk assistent-elever indgår i denne tabel med 30 timer om ugen. n=646.

Pædagoger udgør 64 pct. af den samlede *faste* personalestab, der har med børn at gøre, mens pædagogmedhjælpere udgør 25 pct. og pædagogiske assistenter 6 pct.[12]

Bureau 2000 har beregnet, hvor mange børneenheder, der er pr. voksen. Vuggestuebørn tæller i denne sammenhæng som to børneenheder. Når denne beregningsmetode er valgt, er det fordi langt de fleste institutioner rummer både vuggestue- og børnehavebørn. Beregningerne viser, at der i gennemsnit er 7,4 børneenheder pr. voksen.

Til sammenligning når Danmarks Statistik for 2018 frem til et gennemsnit på 6,2 børneenheder pr. voksen.[13] Tallet kan dog ikke umiddelbart sammenlignes med Bureau 2000s tal, idet der er følgende forskelle:

- Bureau 2000 ser kun på den faste bemanding. Danmarks Statistik indregner timelønnede og vikarer ved sygdom i bemandingen.
- Bureau 2000 medregner ikke støttepædagoger til enkeltbørn. Det gør Danmarks Statistik. Bureau 2000 lader studerende og elever indgå med 30 timer om ugen. Danmarks Statistik regner med lidt færre arbejdstimer for denne gruppe.

[11] Der er lidt usikkerhed omkring ledernes angivelse af timetal, idet nogle øjensynlig har fratrukket den tid, de arbejder i børnegrupperne. Da der er få deltidsansatte ledere, er tallet sat til 37.
[12] I en del opgørelser når man frem til en lavere pædagogandel. Det skyldes forskelle i metoder. Der er især forskel på, om man medregner eller ikke medregner lederne, og om man medregner vikarer mv. i opgørelsen. De timelønnede vikarer er typisk ikke-uddannede. Tabellen ovenfor viser kun den *faste* bemanding.
[13] 6,2 børn pr. voksen for 3-5-årige og 3,1 børn pr. voksen for 0-2-årige. De 3,1 svarer imidlertid til 6,2 børneenheder.

- Bureau 2000s tal er et øjebliksbillede af situationen pr. januar 2020. Danmarks Statistik beregner et årsgennemsnit for 2018. Der kan godt være lidt færre børn i institutionerne fx om efteråret, efter at en del børnehavebørn er begyndt i skole.

22 pct. af institutionerne oplyser, at institutionen eller områdeinstitutionen har fået ekstra timer på grund af den sociale eller etniske børnesammensætning.[14] Efter alt at dømme er det dog ofte kun få timer. Dette fremgår af tabel 7.

Tabel 7. Børn pr. voksen i institutioner sat i forhold til andel familier på overførselsindkomst, med anden etnisk baggrund m.m.

Indikator	Ingen	Under 10 pct.	10-25 pct.	25-50 pct.	Over 50 pct.	Ved ikke	I alt
	Gennemsnitligt antal børneenheder pr. voksen						
Andel børn af forældre uden uddannelse	7,3	7,4	7,5	7,7	6,7	7,2	7,4
Andel børn, der ikke lever med far og mor	6,9	7,3	7,6	7,7	7,4	7,6	7,4
Andel børn, hvis forældre overvejende lever af overførselsindkomst	7,2	7,4	7,7	7,4	7,1	7,3	7,4
Andel børn, der taler et andet sprog hjemme end dansk	6,8	7,4	7,5	7,5	6,8	-	7,4

Kilde: Spørgeskema til lederne. n=605.

Det skal bemærkes, at grupperne med mere end 50 pct. fra den ene eller den anden indikator er meget små.[15] Med forbehold herfor tyder tabellen på, at de institutioner, der har mange børn fra socialt udsatte familier eller mange børn fra de etniske minoriteter, *ikke* generelt har en væsentligt bedre bemanding end gennemsnittet. Eksempelvis er der 45 institutioner i undersøgelsen, der har 25-50 pct. børn, der taler andet sprog hjemme end dansk. I disse institutioner er der 7,5 børneenheder pr. voksen – omtrent det samme som i en gennemsnitsinstitution.

En medarbejder har denne kommentar:

> *"Vi er pt. utrolig privilegerede med den normering, vi har, pga. social normering og de ekstra timer fra Socialstyrelsen. Det er timer, der gør, at vi som oftest kan levere et pædagogisk arbejde, der er tilfredsstillende og udviklende. Vores institution har hovedsagelig tosprogede børn, og det betyder blandt andet, at der er behov for ekstra ressourcer i f.eks. forældresamarbejdet, da vi i flere tilfælde har vanskeligheder ved at kommunikere med forældrene. De ekstra timer gør også, at vi i langt større grad har mulighed for at tage os tiden til at kommunikere med forældrene samt hjælpe dem med de spørgsmål, der drejer sig*

[14] Institutionerne er også blevet bedt om at oplyse, hvor mange timer, de har fået. Svarene er desværre usikre, men typisk drejer det sig om 10-30 ugentlige medarbejdertimer. Mange angiver i stedet et kronebeløb.
[15] Kun 11 af de småbørnsinstitutioner, som indgå, har mere end 50 pct. uden uddannelse. 20 institutioner har mere end 50 pct., der ikke lever med far og mor. 6 institutioner har mere end 50 pct., der overvejende lever af overførselsindkomst. 17 institutioner har mere end 50 pct., der taler andet sprog hjemme end dansk.

om deres børn og deres generelle tilværelse i et nyt land. Vi kan i det daglige arbejde se, hvilken forskel det gør for børnene, at vi har mulighed for at arbejde i mindre grupper, og at der som oftest er personale til rådighed til at give de børn, der har behov for det, noget ekstra. Vi oplever, at vi på den måde er med til at udligne noget af den udsathed og de udfordringer, vores målgruppe har. Når disse timer fra Socialstyrelsen udløber midt på året, giver det os desværre nogle helt andre arbejdsvilkår, og vi frygter hvilken negativ betydning, det vil får for både børn, forældre og personale."

Når der er færre børn pr. voksen i de institutioner, hvor man *ingen* børn har fra familier med de forskellige indikatorer, hænger det formentlig sammen med, at disse institutioner ofte er privatinstitutioner. Og privatinstitutionerne har lidt færre børn pr. voksen end institutioner med andre ejerformer, nemlig i gennemsnit 6,9 børneenheder pr. voksen. Både de kommunale og de selvejende institutioner har i gennemsnit 7,5 børneenheder pr. voksen.

- 1 pct. har således ekstra timer pga. aften/natåbent.
- 1 pct. har ekstra timer pga. opgaver i forhold til dagplejen.
- 4 pct. har ekstra timer pga. handicapgrupper eller lignende.
- 8 pct. har ekstra timer til sprogstimulering.
- 1 pct. har ekstra timer i forbindelse med modtagelse af flygtninge/asylsøgere.
- 4 pct. har ekstra timer pga. bygningsmæssige forhold.
- 8 pct. har ekstra timer af andre grunde.

I gennemsnit har de institutioner, der har fået tildelt ekstra opgaver af kommunen dog samme antal børneenheder pr. voksen som andre institutioner.

39 pct. af institutionerne har tilknyttet en socialrådgiver.

3.2. Ledernes arbejde i børnegrupperne

37 pct. af lederne oplyser, at de *som hovedregel* ikke arbejder i børnegrupperne. 35 pct. af disse (dvs. 13 pct. af alle ledere) oplyser dog, at de træder til, hvis der er behov for det.

46 pct. af lederne har faste skemalagte timer i børnegrupperne. De ledere, der har faste skemalagte timer, har i gennemsnit 10 skemalagte timer. Blandt de ledere, der har faste skemalagte timer, er det desuden 45 pct., der træder til, hvis der er behov for det i børnegrupperne.

Samlet er der 51 pct. af lederne, der træder til, hvis børnegrupperne har behov.

Ca. ¾ af de ledere, der træder til, hvis der er behov, gør det en gang om ugen eller hyppigere, jf. figur 16.

Figur 16

Kilde: Spørgeskema til lederne. n=302 (kun ledere, der faktisk træder til en gang imellem, er omfattet af figuren)

Det er navnlig i de mindre institutioner, at lederne har faste skemalagte timer med børnene. Dette fremgår af tabel 8. Tallene i tabellen viser det gennemsnitlige ugentlige timetal inkl. de institutioner, hvor der ikke er skemalagte timer, og hvor der derfor regnes med 9 timer.

Tabel 8. Lederens ugentlige skemalagte timer med børnene i institutioner af forskellig størrelse

Antal børneenheder	Gennemsnitligt antal faste skemalagte timer	Antal institutioner, der har svaret
1-59	14,1	230
60-89	6,8	198
90 eller mere	1,3	358
I alt	6,5	786

Kilde: Spørgeskema til lederne. n=786.

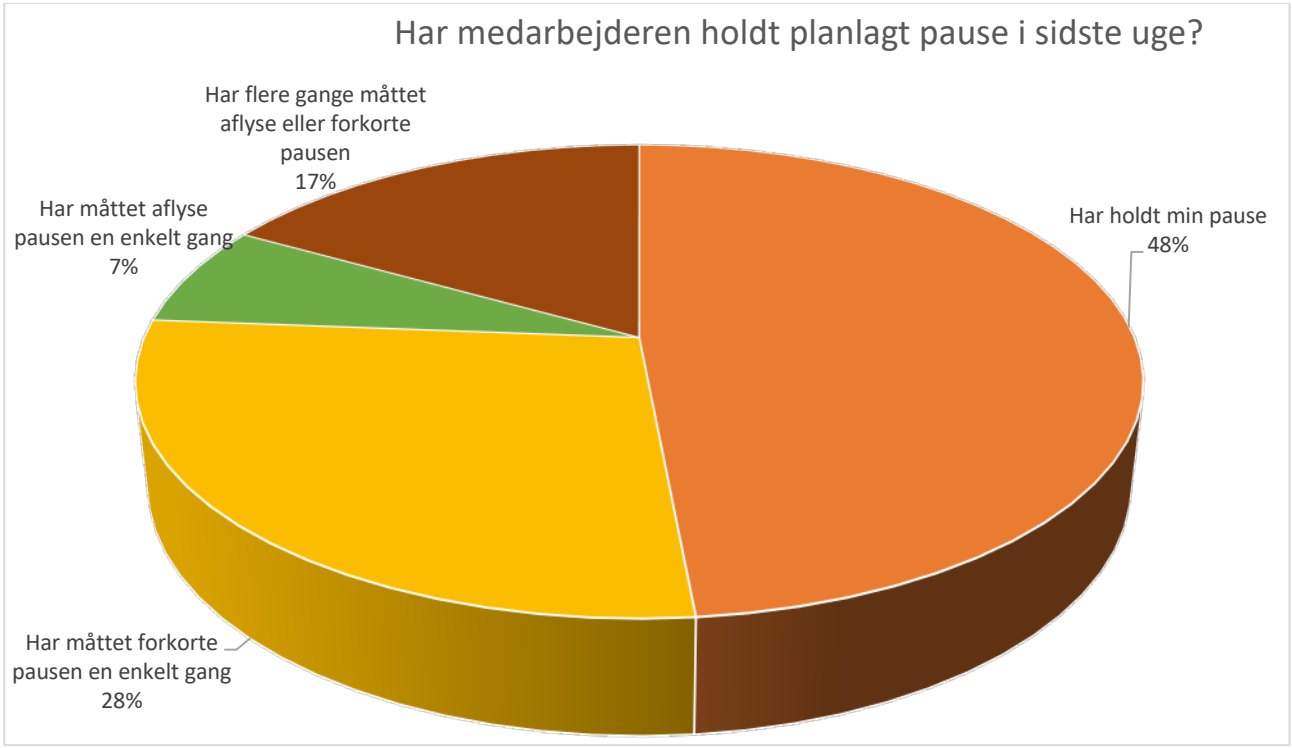
3.3. Pauser

90 pct. af lederne oplyser, at medarbejderne har en fast pause på ca. 30 minutter. Yderligere 4 pct. angiver, at den faste pause er på ca. 35 minutter. 5 pct. har kortere pause, og 1 pct. har længere pause.

Dette svarer rimelig godt til medarbejdernes svar. 93 pct. af medarbejderne oplyser, at de fast holder pause på en almindelig hverdag – typisk i 29 eller 30 minutter.

Som det fremgår af figur 17, er det dog kun ca. halvdelen, der en tilfældig uge får holdt hele den planlagte pause. Medarbejderne er blevet bedt om at se tilbage på den seneste uge og angive, om de har holdt den planlagte pause.

Figur 17

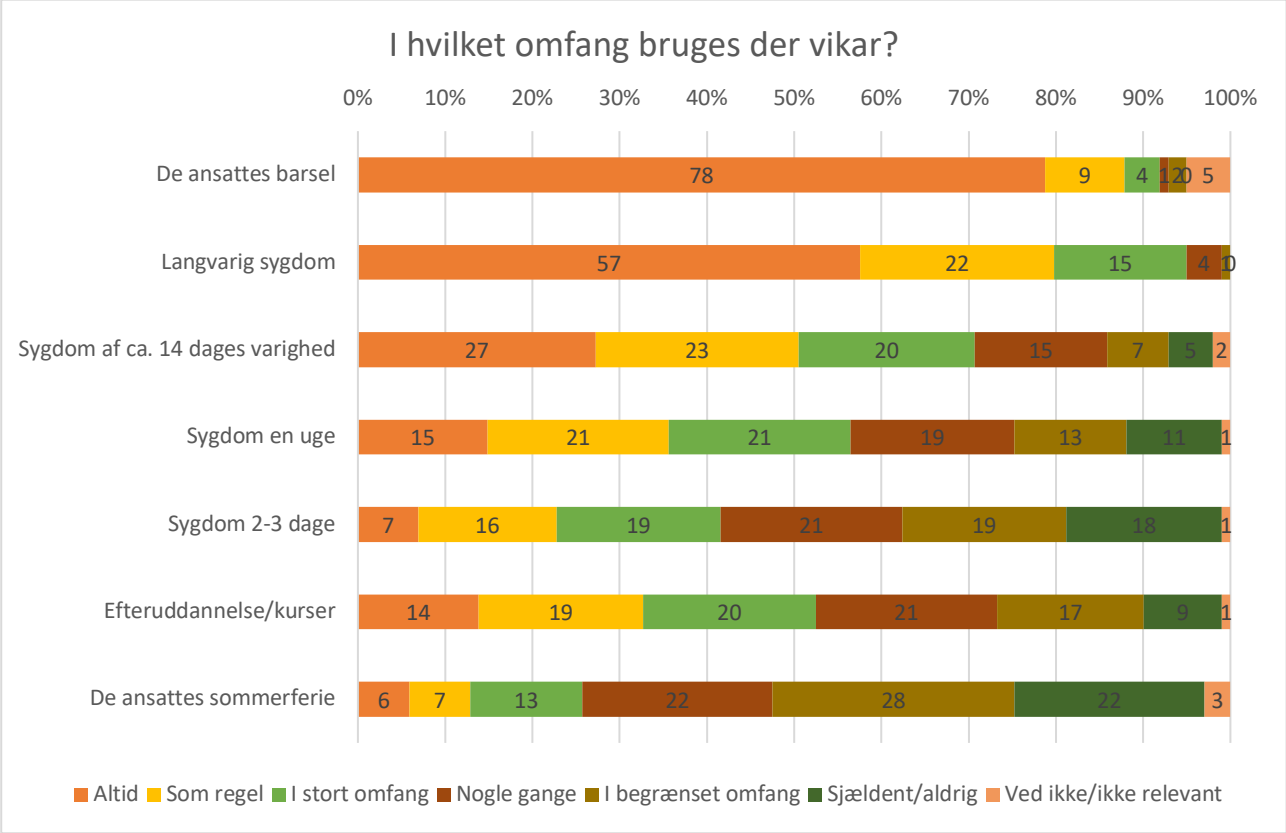

Kilde: Spørgeskema til medarbejderne. n=645.

3.4. Vikarer og sygdom

Figur 18 viser, i hvilket omfang daginstitutionerne - efter ledernes vurdering - tager vikar.

Figur 18

Kilde: Spørgeskema til lederne. n=654.

Billedet af hvor hyppigt, der tages vikarer, er stort set det samme som i 2019. Det ses, at der mange steder kun i begrænset omfang tages vikar ved sygdom. Derfor kan sygdom på stuen påvirke hverdagen.

70 pct. af medarbejderne oplyser, at der har været sygdom på stuen den seneste måned. Blandt disse medarbejdere angives følgende konsekvenser af sygdomsfraværet:

- 17 pct. har måttet aflyse ture
- 47 pct. har måttet aflyse pædagogisk arbejde i mindre grupper
- 28 pct. har sendt børnene mere på legepladsen
- 2 pct. har sagt til forældrene, at de godt må hente børnene tidligt

Et par medarbejdere har kommenteret nærmere:

> *"Spørgsmålet handler om konsekvenser af kollegers sygefravær, men ingen af pindene handler om alenetid. Og det er jo netop den største konsekvens ved kollegers sygefravær; at man er alene med en gruppe børn, fordi der ikke er en vikar. Vi er 3 vuggestuegrupper med 12 børn i hver gruppe. Hvis en kollega er syg, og jeg er alene om eftermiddagen, kan jeg "forære" nogle af mine børn til de to andre stuer, men så bliver presset øget på de to andre stuer, og jeg er alene med måske 5, hvoraf nogle skal have en eftermiddagslur. Nogle skal*

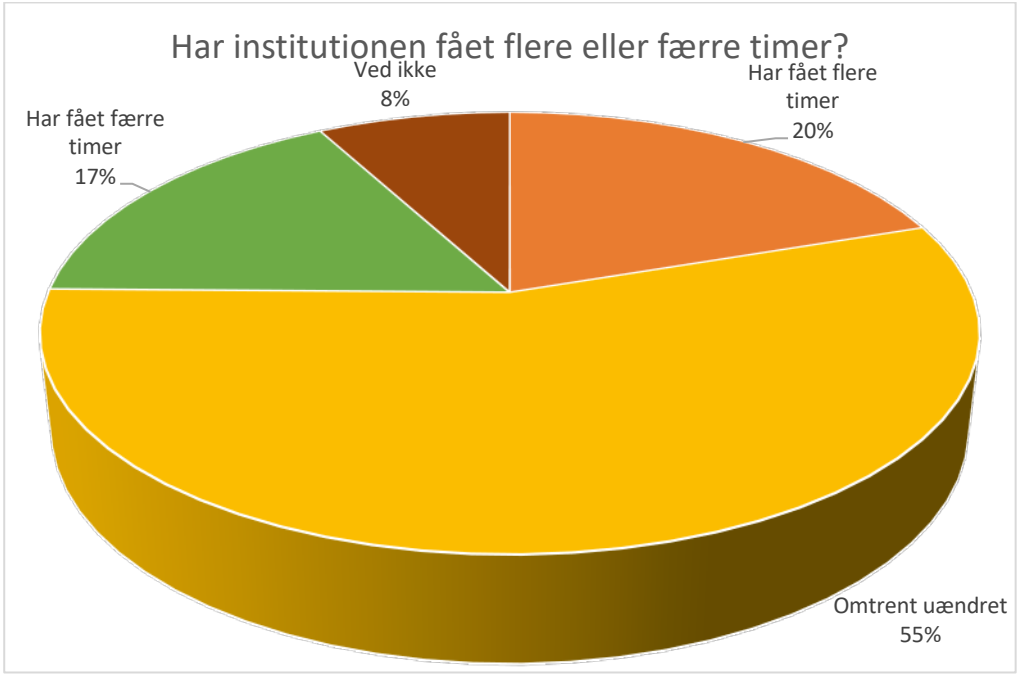
også have en ren ble, og når jeg skifter ble, er børnene alene på stuen. Hverdagen i min institution går godt meget af tiden. Men sygdom og andet fravær har det med at få det til at ramle sammen, og kaos opstår. Og så er der køkkenet!! Hver dag skal en medarbejder forlade sine to kolleger og alle børnene for at gå i køkkenet og anrette maden. Det er i det samme tidsrum som vores aktiviteter finder sted. Jeg synes, at det er under al kritik, at en kommune giver en institution 6-12 anretter-timer til dækning af både vuggestue og børnehave (vi er opdelt i 2 huse=2 køkkener), samtidig med at vi også lige skal kunne evaluere, afholde aktiviteter, afholde møder osv."

"Vi har ikke så mange vikarer, så selv om vi er fuldtallige på stuen, skal vi ofte enten have børn fra andre stuer eller afgive personale. I januar måned var der ikke en eneste uge, hvor vi har været fuldtallige hele ugen, enten pga. sygdom, tillidsmandsmøder, sprogscreening og andre praktiske ting, der skal ordnes."

3.5. Udviklingen i bemandingen

Daginstitutionslederne er blevet bedt om at vurdere, om der det seneste år er sket ændringer i antallet af medarbejdertimer/budget til personale, som ikke kan henføres til ændret børnetal, ændrede opgaver eller lignende. Svarene fremgår af figur 19.

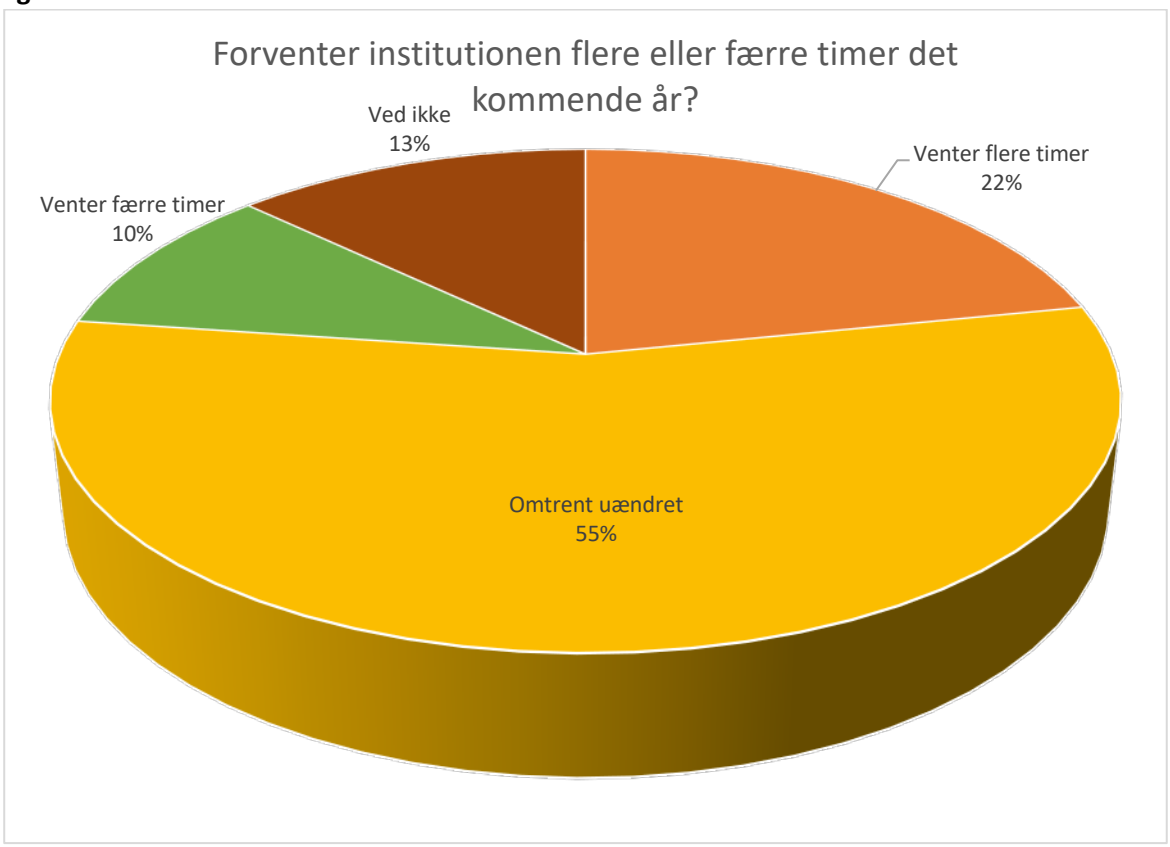
Figur 19

Kilde: Spørgeskema til lederne. n=597.

Tilsvarende er lederne blevet spurgt, om de forventer, at der i 2020 vil ske ændringer i antallet af medarbejdertimer/budget til personale, som ikke kan henføres til ændret børnetal, ændrede opgaver eller lignende. Svarene fremgår af figur 20.

Figur 20

Kilde: Spørgeskema til lederne. n=601

Det ses, at der formentlig ikke i det forløbne år har været den store ændring i timetal. Når det gælder 2020 er der flere institutioner, der forventer flere timer, end der forventer færre.

4. Forældresamarbejde

Alle daginstitutioner skal have en forældrebestyrelse, men når det drejer sig om område-og klyngeinstitutioner, kræver loven kun én forældrebestyrelse for hele dagtilbuddet. Klyngelederne er derfor blevet spurgt, om der også er lokale forældrerepræsentationer.

Det fremgår, at:

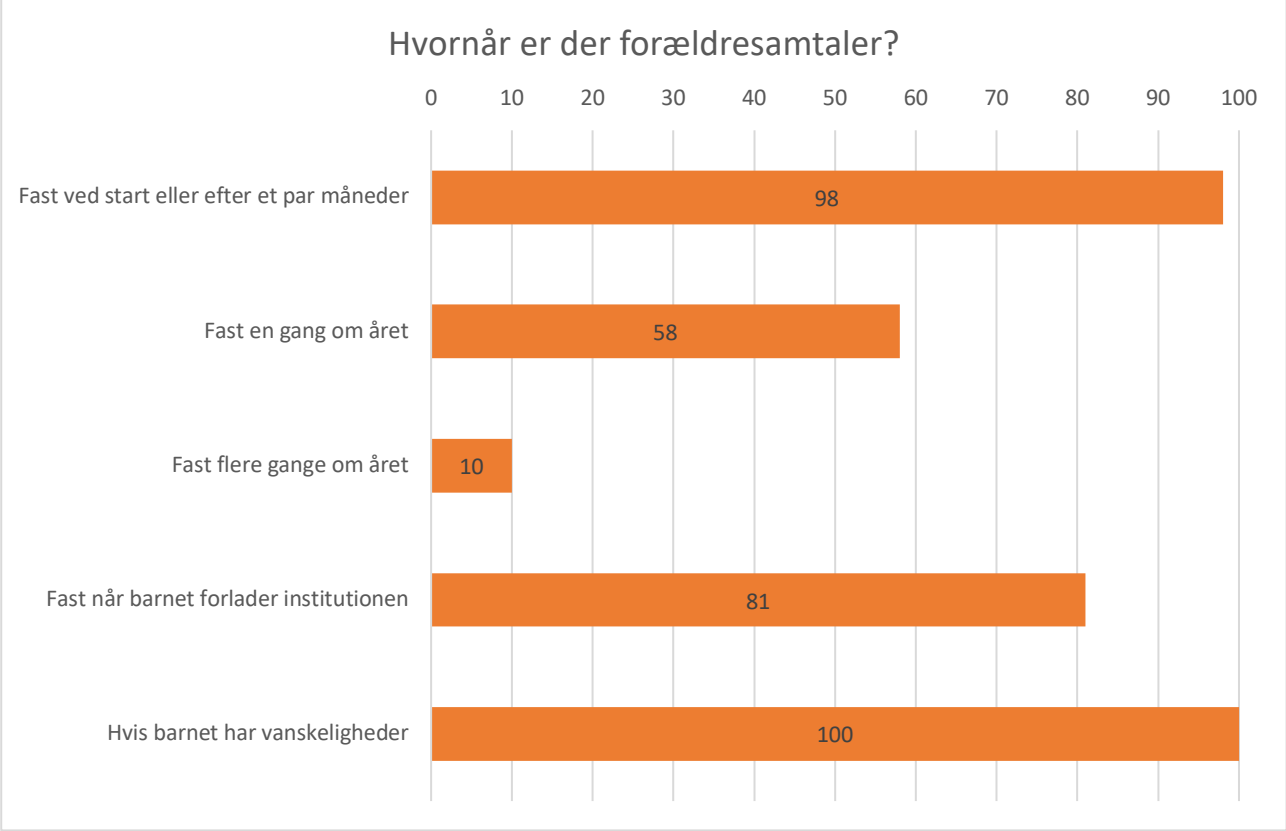
- 77 pct. af områderne har lokale forældreråd med rådgivende kompetence
- 9 pct. har lokale forældreråd med beslutningskompetence,
- 14 pct. af område/klynge-institutionerne har kun den fælles forældrebestyrelse

Kilde: Spørgeskema til områdelederne. N=65

4.1. Forældresamarbejde i børnehusene

Ser vi på forældresamarbejdet i de enkelte institutioner, viser figur 21, hvor ofte der er forældresamtaler om det enkelte barn.

Figur 21

Kilde: Skema til leder. n=634

Som det fremgår af figur 35, har stort set alle institutioner forældresamtaler fast, når barnet starter i institutionen, eller inden for de første måneder. 61 pct. af institutionerne har faste forældresamtaler enten *én* eller *flere* gange om året. Alle institutioner angiver altid at holde forældresamtaler, hvis barnet har vanskeligheder.

130 af lederne har valgt at uddybe spørgsmålet om forældresamtaler. Ca. halvdelen af besvarelserne handler om, at man altid kan få samtaler, hvis der er behov for det. Enkelte siger dog, at de prioriterer efter ønsker og behov:

> *"Hvis vi eller forældrene har behov."*
>
> *"Der er samtaler ved behov, og forældrene kan altid bede om en samtale, hvis det ønskes. Der er tæt forældresamarbejde i det daglige."*
>
> *"Vi tilbyder løbende og altid mulighed for samtaler - men prioriterer ud fra behov."*

En medarbejder har denne kommentar:

> *"Jeg har i den forgangne uge oplevet at lave forberedelse til forældresamtaler med en kollega på stuen, mens vi også skulle tage os af børnene. Dette blev gjort, for at en anden kollega kunne gå fra med en lille gruppe. Det er en prioritering alle må lave hele tiden: Hvilke opgaver når vi ikke i dag? Alle bruger også ofte deres egen tid hjemme til at forberede pædagogiske aktiviteter, for der er ikke tid, når man er på arbejde."*

Mange ledere har angivet og præciseret på hvilke tidspunkter, de har faste forældresamtaler. Det er ret forskelligt, hvornår man har valgt at lægge samtalerne, og hvor mange man har fastlagt.

Tidspunktet for samtalerne kan afhænge af børnenes alder, fx 3 år og 4 år eller ved 5 år. Andre angiver, at de har mange samtaler og fast plan for forløbet. Det er vanskeligt på baggrund af kommentarerne at vurdere, hvor mange forældresamtaler der er i institutionerne, men der er tydeligvis stor forskel på, hvor mange samtaler de enkelte forældre har mulighed for. Flere beskriver samtalerne ved overgangene og forældrekonsultationerne for børn med særlige udfordringer:

> *"Faste 2-års samtaler og faste overgangssamtaler vuggestue-børnehaver"*
>
> *"Status-udviklingssamtaler ved 9 mdr., 2,10 år samt 5,9 år."*
>
> *"Vi holder samtaler, når barnet er 2, 3, 4 og 5 år."*
>
> *"Vi har opstartssamtale, 3 måneders samtale i vuggestuen, 2 års samtale, overgangssamtale, hvis der er særligt behov, 3 måneders samtale i børnehave, 4 års samtale, skolesamtale samt samtale efter behov (vanskeligheder)."*
>
> *"Vi har fast forældrekonsultation 2 gange om året. Ud over det har vi samtaler, når forældrene har behov for det."*

Overgange, sprogtest, trivselsmålinger

Mange beskriver, at forældresamtalerne lægges i forbindelse med overgange fra en gruppe til en anden, eller ved overgang til skole. Der beskrives også, at der tilbydes ekstra samtaler i forbindelse med trivselsmålinger og sprogtests:

"Fast samtale før indskrivning til skole."

"Samtale ved overgang mellem vuggestue og børnehave."

"Tilbud om hjemmebesøg inden vuggestuestart, samtale i forbindelse med sprogvurdering og samtale i januar for de børn, der skal starte i skole."

"I løbet af den tid barnet går i vuggestuen, får forældrene tilbudt 4 samtaler; ved start, efter 3 - 6 mdr., omkring barnets 2-års fødselsdag og i forbindelse med den trivselsmåling, der bliver lavet for alle børn to gange årligt. Og så er der også en overleveringssamtale, når barnet skal i børnehave; deltagerne ved dette møde er forældre og vuggestue- og børnehavepersonale."

4.2. Forældresamarbejde i forhold til særlige grupper

Flere ledere beskriver forældresamtaler med forældre til børn med særlige udfordringer:

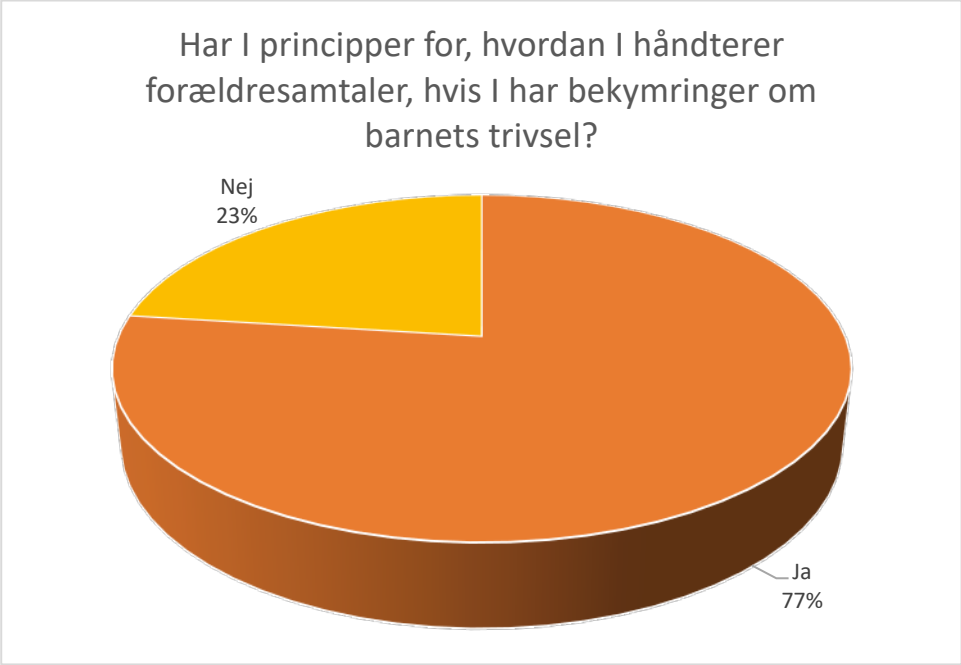
"Vi har samtaler ud over de fastlagte, når der er behov. Børn med udfordringer, der har støtte, kræver mellem 4-8 samtaler om året."

"Vi har tidlig opsporing, og der er samtaler for børn i gul og rød position. For børn i grøn position tilbydes samtale ved 2 år, ved 4 år og ved overgang fra vuggestue til børnehave."

"Vi holder en opstartssamtale, inden barnet begynder, én efter 3-6 måneder og én et ½ år før barnet stopper (kommende skolebørn). Derudover holder vi ekstra møder for de 2-sprogede børn og efter behov for de øvrige børn. I vuggestuen er der også samtaler ved overgangen til børnehaven."

Lederne er desuden direkte blevet spurgt, om de har principper for, hvordan institutionen håndterer forældresamtaler, hvis man har bekymringer for barnets trivsel. Svarene fremgår af figur 22.

Figur 22

Lederskema 2020 n=531

118 af besvarelserne beskriver principperne nærmere:

Der er altid to medarbejdere til stede ved disse samtaler.

Lederen altid er ind over samtalerne og deltager meget ofte deltager direkte.

Herudover deltager i nogle tilfælde tværfaglige medarbejdere fx PPR, psykolog, AKT, talepædagog.

> *"Altid en medarbejder og en leder. Altid forberedt. Altid afsat nok tid. Altid et ordentlig rum til mødeafvikling."*
>
> *"2 medarbejdere til stede. Skriftligt oplæg udleveres til forældrene. Referat til dagtilbud og forældre"*
>
> *"Vi er altid 2 medarbejder og har forberedt mødet grundigt."*
>
> *"Vi benytter vores tværfaglige samarbejdspartnere i vidt omfang"*

15 af besvarelserne angiver at de benytter skemaer eller andre samtaleark, uden det er nærmere beskrevet hvad indholdet er.

> *"Vi har faste skemaer, som kommer omkring hele barnet. Dette skema besvarer forældrene også, så vi får deres vinkel med, og skemaerne er så vores udgangspunkt/dagsorden."*
>
> *"Vi har en rammebeskrivelse af, hvad vi skal huske til alle samtaler."*
>
> *"Vi bruger skemaer på opstartssamtale og opfølgning. Det er fælles for hele kommunen."*

De øvrige angiver, at de tager udgangspunkt i koncepter. Her nævnes Hjernen og Hjertet/Rambøll/-dialogprofiler, TRAS eller DPU'en, LØFT-tankegangen (Løsningsfokuseret tilgang), Trivsel på tværs – Rambøll, Opsporingsmodellen og Børnelinealen, LP-modeller mv., Vækstmodellen, SOS- modellen, Signs of safety, GUSA kommunal samarbejdsmodel, Stafetlog, Handleguiden, beskrivelser fra forvaltningen, Topi med efterfølgende handleplaner, materiale fra intrasystem, kommunens strategi, Tidlig opsporing-koncept, børn i gul og rød position, sprogtester, Udviklingens samtale, Dialog profil, udarbejdet politik/kultur omkring det, Ressourcelandskabet, Princip vedr. det gode forældresamarbejde.

Der er i alt tale om, at man i forbindelse med samtaler, der handler om bekymringer om barnets trivsel benytter mindst 22 forskellige koncepter i de danske kommuner. Der kan dog være tale om, at koncepterne i et vist omfang går ind over hinanden.

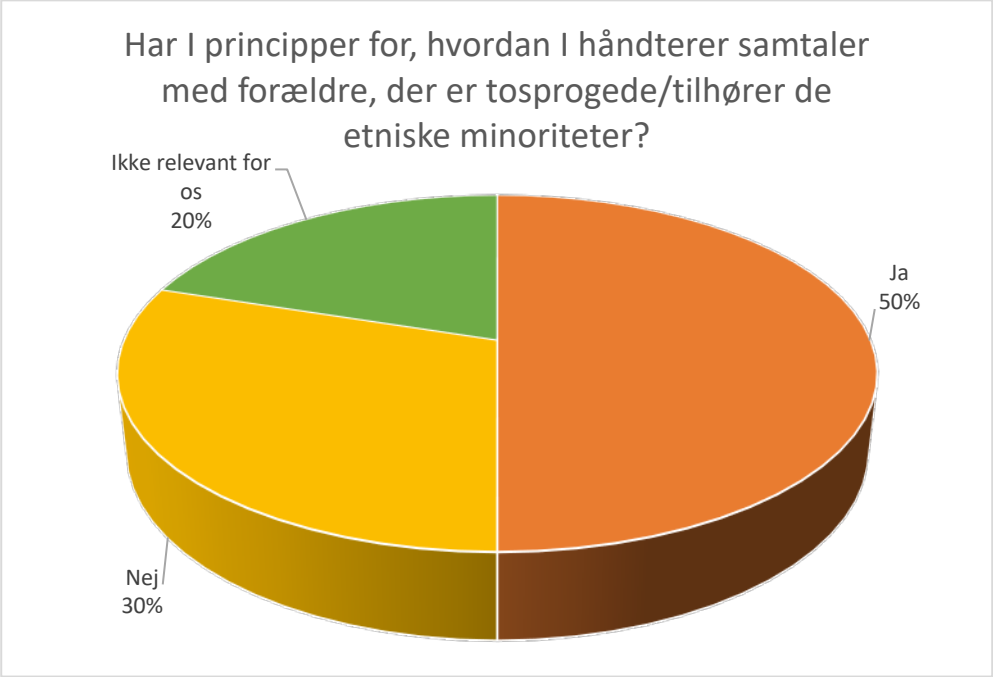
19 af beskrivelserne omhandler handleplaner, hvad der ligger forud for udarbejdelsen, og hvordan forældrene inddrages:

> *"Inden vi involverer forældrene, har personalet beskrevet barnets udfordringer og derefter lavet en handleplan. Vi indkalder aldrig forældrene til samtaler, uden vi først har afprøvet forskellige tiltag. Som leder bliver jeg altid involveret i sager, hvor der er bekymringer om barnets trivsel, og ofte deltager jeg også i møder med forældrene"*
>
> *"Bekymringer er konkretiserede, eksemplificerede og formuleret ud fra en anerkendende tilgang til barnet. Der er lagt handleplan, som udvides med forældrenes ideer og tiltag. Handleplanen tager udgangspunkt i personalets (og forældrenes) handlinger, som skal understøtte barnets udvikling"*
>
> *"Forældre bliver altid inddraget, informeret om evt. bekymringer i en forældresamtale. Der er altid to medarbejdere til stede og evt. en leder. Det drøftes og aftales i samarbejde med lederen, hvordan bekymringen skal formuleres for forældrene, om lederen evt. skal deltage i forældresamtalen mv. Der skal altid laves en handlingsplan for det videre pædagogiske arbejde med barnet, og forældrene skal altid inddrages i indholdet af denne handlingsplan".*

4.3. Forældresamarbejde i forhold til de etniske minoriteter

Lederne er blevet spurgt, om institutionen har særlige principper for håndtering af samtaler med forældre, der er tosprogede/tilhører de etniske minoriteter. Svarene fremgår af figur 23.

Figur 23

Kilde: Spørgeskema til lederne. n=631

Det fremgår, at langt de fleste, som det er relevant for, har principper for, hvordan man håndterer samtaler med tosprogede familier. Flertallet har valgt at beskrive nærmere. Næsten alle beskriver, at de benytter sig af en tolk, hvis der er behov for det. Ellers fremgår det, at samtalerne foregår som alle andre forældresamtaler. Enkelte nævner, at en sprogpædagog kan deltage og en enkelt skriver, at de kan trække på en arabisk-talende psykolog, hvis der er behov for det:

> *"Vi bruger altid tolk. Lederen og stuepædagogen deltager altid i samtalen"*
>
> *"Vi har en dagsorden og tilkalder en tolk. Ellers samme fremgangsmåde som andre samtaler."*
>
> *"Der bliver skrevet referat, og det underskriver forældrene også."*

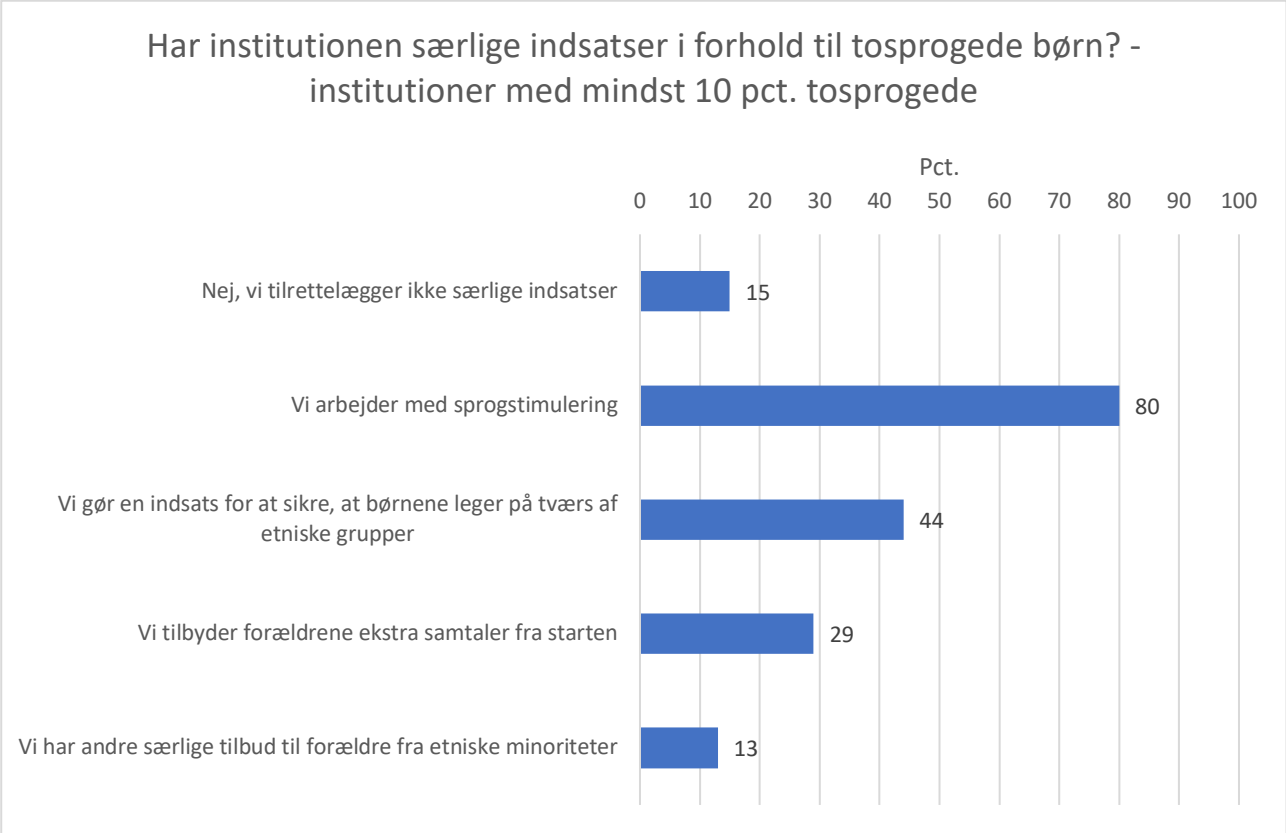
En enkelt medarbejder udtrykker frustration over samarbejdet med de tosprogede:

> *"Jeg er glad for, at ikke jeg har børn i daginstitution i dag. Der bliver brugt alt for meget tid på at skulle dokumentere, hvad det enkelte barn kan/ikke kan. For lidt hænder. Og der bliver også brugt meget tid på tosprogede familier. I den gruppe, jeg er i, er der 4 danske børn og 8 tosprogede, og det er foruroligende, at selvom de har været i landet op til flere år, forstår de eller vil ikke forstå vores institutionssystem, samt at mange taler dårligt dansk og vil hellere tale engelsk. Det er også utroligt, at kommunerne ikke sender en tolk med, første gang en tosproget familie skal starte i vores institutioner, for de har rigtigt svært ved at forstå, at vi*

også er der for andre børn og ikke kun for deres. Alt i alt er det øv, at dem, der bestemmer hvordan hverdagen skal være i institutionerne, ikke kommer ud i praktik. Jeg savner de gamle dage, hvor man havde tid til omsorg og nærvær med god samvittighed. Jeg har været i faget siden år 1975."

Spørgsmålet om forældresamtaler med de etniske minoriteter bør ses i sammenhæng med den indsats, der i øvrigt gøres i forhold til denne gruppe. De institutioner, der har mindst 10 pct. børn, der taler et andet sprog hjemme end dansk, er blevet spurgt, om de tilrettelægger sådanne indsatser over for børn og familier. Svarene fremgår af figur 24.

Figur 24

Kilde: Lederskema. n=340

Det ses, at der typisk arbejdes særskilt med sprogligstimulering. En del institutioner gør desuden en indsats for at sikre, at børnene leger på tværs af etniske grupper.

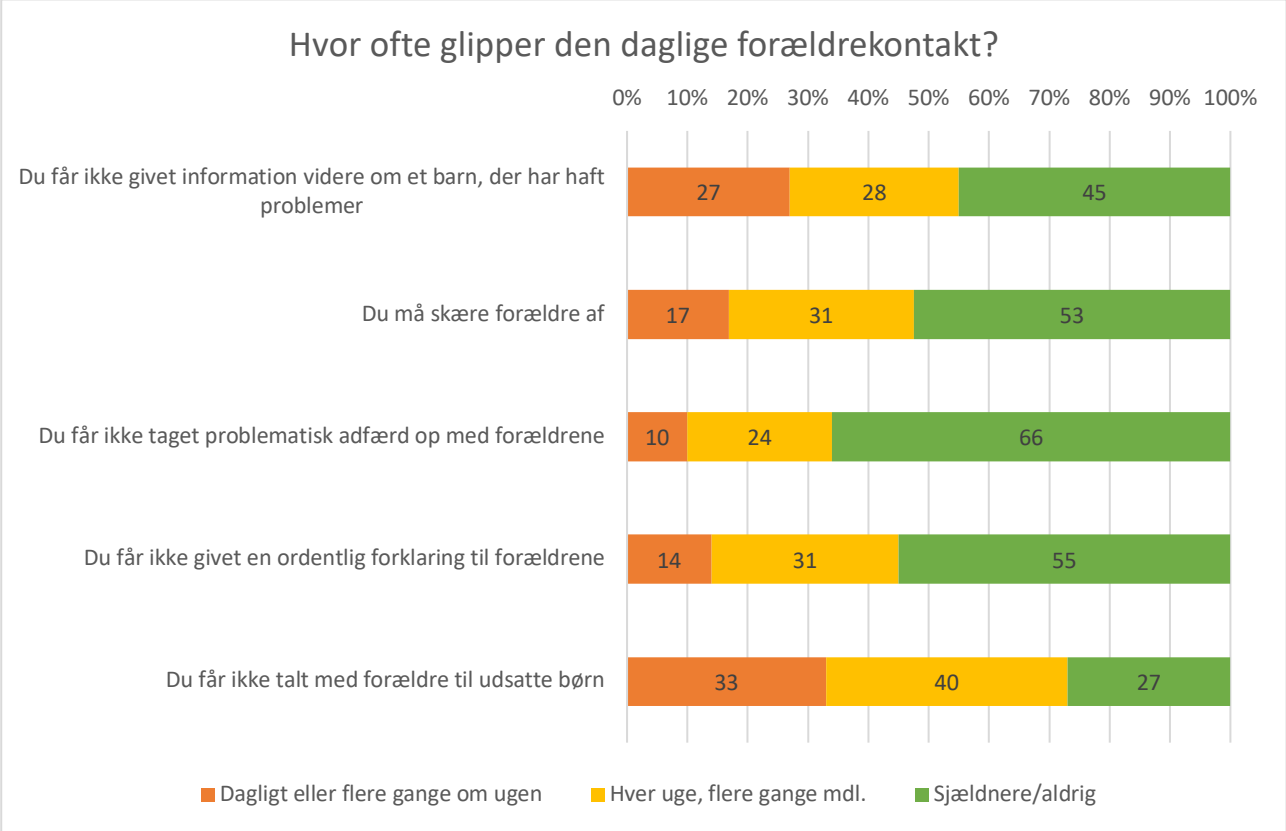
4.4. Tid til forældrekontakt

Som det fremhæves i Dagtilbudslovens formålsbestemmelse, er opgaven med at sikre barnet tryghed og trivsel et fælles ansvar for det pædagogiske personale og forældrene. Derfor er det vigtigt, at der er en tæt dialog i hverdagen mellem stuens medarbejdere og forældrene. For at vurdere dette har stuemedarbejderne fået en række spørgsmål, der skal belyse, hvor ofte dette evt. glipper.

– Du får ikke givet information videre om et barn, der har haft konflikter eller problemer i dagens løb
– Du må skære forældre af, der gerne vil snakke om deres børn
– Du får ikke taget problematisk adfærd hos et barn op med forældrene
– Du får ikke givet en ordentlig forklaring til forældrene om, hvorfor I gør, som I gør
– Du får ikke talt med forældre til udsatte børn om, hvordan de kan understøtte børnenes trivsel og udvikling

Figur 25 viser, hvordan stuemedarbejderne har svaret.

Figur 25

Kilde: Spørgeskema til stuemedarbejder. n=556

Den hyppigste af disse oplevelser synes at være, at det pædagogiske personale ikke får fortalt forældrene om problemer eller konflikter, barnet har haft i dagens løb. En fjerdedel af stuemedarbejderne oplever dette flere gange om ugen eller hyppigere.

Det er også et vigtigt problem, at ca. 1/3 af stuemedarbejderne har haft oplevelser af, at de ikke har fået talt med forældre til udsatte børn.

33 pct. af stuemedarbejderne har mindst en af fem oplevelser af svigtende forældrekontakt dagligt eller flere gange om ugen. I 2019 var tallet 29. I 2018 var det 32 pct., og i 2017 var det 33 pct. Der er således ikke sket den store ændring de senere år.

Som det fremgår af tabel 9, er der en éntydig sammenhæng mellem alenearbejde og medarbejdernes oplevelser af, at forældrekontakten glipper.

Tabel 9. Sammenhængen mellem oplevelser omkring forældrekontakt og alenearbejde

	Har flere gange om ugen eller dagligt mindst ét tegn på, at forældrekontakten glipper	Mellemgruppen	Sjældent eller aldrig oplevelser med manglende forældrekontakt	I alt
	Pct. af stuemedarbejdere			
Medarbejderen havde alenearbejde sidste onsdag	38 %	41 %	21 %	100 %
Medarbejderen havde ikke alenearbejde	19 %	39 %	42 %	100 %
I alt	33 %	40 %	27 %	100 %

Kilde: Spørgeskema til stuemedarbejder. n=539

Del 3 - Styrket pædagogisk læreplan, kvalitetssikring og inklusion

Den årlige undersøgelse "Daginstitutionernes Hverdag 2020" belyser vilkårene i de danske daginstitutioner. Denne delrapport omhandler dagens løb i daginstitutionerne, forældresamarbejde, den styrkede pædagogiske læreplan og kvalitetssikring. En første delrapport har sat fokus på antal børn pr. voksen og den daglige omsorg, mens del 2 beskæftigede sig med dagens gang og med forældresamarbejde.

Nærværende delrapport beskæftiger sig med den pædagogiske læreplan, kvalitetssikring og forældresamarbejde.

Nogle hovedresultater er:

- Ca. en fjerdedel af lederne mener, at den styrkede pædagogiske læreplan "helt klart" vil betyde mærkbare ændringer i den pædagogiske praksis. Godt halvdelen mener, det vil ske "i nogen grad".
- Det er meget forskelligt, hvordan daginstitutionerne evaluerer deres pædagogiske arbejde. Der er en stor del af institutionerne, hvor man ikke gør systematisk status for hele institutionen.
- 44 pct. af institutionerne deltager for tiden i ét eller flere udviklingsprojekter
- De fleste steder har lederne ikke den store tiltro til, at kommunens politikere kender de reelle udfordringer i institutionerne.
- Når det gælder inklusion, mener 52 pct. af lederne, at personalet har tilstrækkelig viden, men kun 25 pct. mener, at personalenormeringen er utilstrækkelig til inklusionsopgaverne.

Rapporten bygger på et repræsentativt udsnit af daginstitutioner. Ledere og medarbejdere i 2.831 danske daginstitutioner har fået en invitation til at deltage i undersøgelsen. Svarprocenten er 31 pct. for lederne (879 besvarelser) og 25 pct. for medarbejderne (719 besvarelser). Der er kommet besvarelser fra daginstitutioner i alle 98 kommuner.

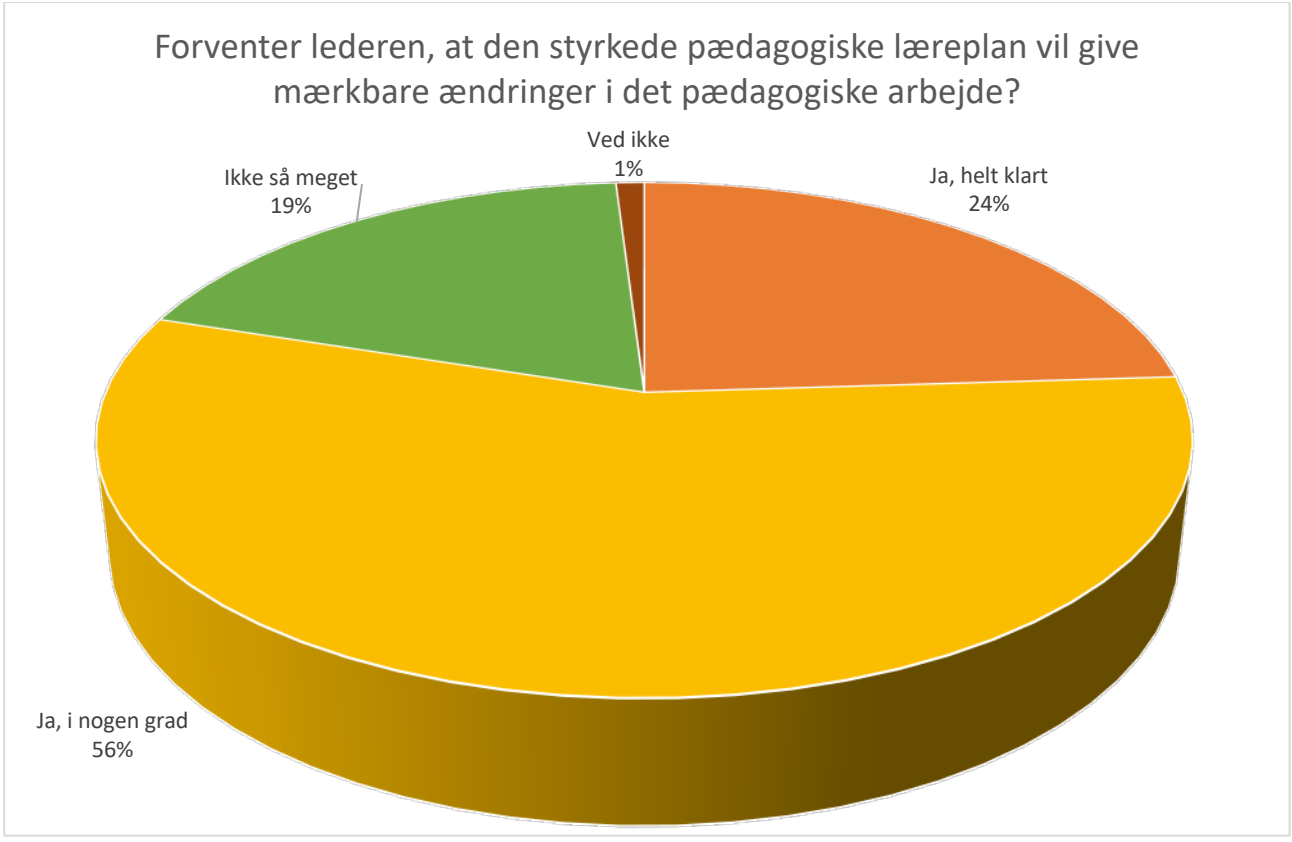
1. Den pædagogiske læreplan, kvalitetssikring og samarbejde

1.1. Den styrkede pædagogiske læreplan

Vigtigt i den styrkede pædagogiske læreplan er blandt andet vægtningen af børneperspektivet på læringsmiljøet, og af, at legen skal være grundlæggende i læringsmiljøet hele dagen. Det er understreget i loven, at læring ikke kun er noget, som sker i korte forløb, og ikke kun handler om, hvilke aktiviteter der sættes i gang. Desuden betones samspillet med forældrene om børnenes læring og udvikling mere, og det gøres klart, at kvalitetssikring og udvikling primært sikres gennem den enkelte institutions evalueringskultur – ikke ved kommunal kontrol.

Lederne er blevet spurgt, om de forventer, at den styrkede pædagogiske læreplan vil give mærkbare ændringer i det pædagogiske arbejde. Svarene fremgår af figur 1.

Figur 1

Kilde: Spørgeskema til lederen. n=652

Det ses, at kun ca. en fjerdedel mener, at den styrkede pædagogiske læreplan "helt klart" vil betyde mærkbare ændringer. Godt halvdelen mener, det vil ske "i nogen grad".[16] Og ca. hver 5. forventer ikke så mærkbar ændring af det pædagogiske arbejde.

Nogle medarbejdere har i kommentarer givet udtryk for deres skepsis:

> *"Der er ikke tid nok til at lære at bruge de nye evaluerede læreplaner, så de giver ikke det udbytte, som var tiltænkt. Der er så meget andet at se til, og ikke tid til at gå fra og fordybe sig, og der er heller ikke tid i dagligdagen til at evaluere. Ofte går én af personalet fra gruppen hjem kl. 12, eller en møder først kl. 12 - så er der ikke meget tid sammen til også at nå at evaluere."*
>
> *"I vores skovbørnehave er vi kendte for at være særlig opmærksomme på, hvad der sker børn og børn i mellem, forældre og samarbejdet. Mange af de tiltag, som er i den nye læreplan, gør vi allerede, bare uden div. skemaer."*
>
> *"Hvis de penge, der kommer ud af at udvikle ny metoder/læreplaner, gik til hænder, ville meget være løst. Vi er mange uddannede, der kan deres fag, lige som alle andre "håndværkere". Fri os fra cafépædagogik og andre teoretikere."*

Når det gælder områdeinstitutionerne, kan de pædagogiske læreplaner udarbejdes på forskellige niveauer. Områdelederne er blevet spurgt om dette. Af 53 områdeledere, der har svaret oplyser:

- 13 områdeledere oplyser, at man alene har en fælles læreplan
- 35 områdeledere svarer, at man har en fælles læreplaner suppleret med handleplaner for de enkelte enheder
- Og 5 områdeledere, at der udarbejdes pædagogiske læreplaner i de enkelte enheder.

1.2. Evaluering af læreplanen

Den styrkede pædagogiske læreplan søger at fremme en forståelse af kvalitetsudvikling, der først og fremmest betoner vigtigheden af en stærk *evalueringskultur* i den enkelte daginstitution. Den vigtigste kvalitetssikring og kvalitetsudvikling i daginstitutionerne er formentlig den, der finder sted i det daglige – gennem medarbejdernes refleksioner og indbyrdes sparring. Hertil kommer lederens dialog med de enkelte medarbejdere og den dialog, der finder sted på personalemøder.

For at undersøge nærmere, hvordan evalueringen foregår i institutionerne, er lederne blevet bedt om at svare på, hvordan man griber evalueringen af en række delområder an. For hvert delområde har lederne haft følgende svarmuligheder:

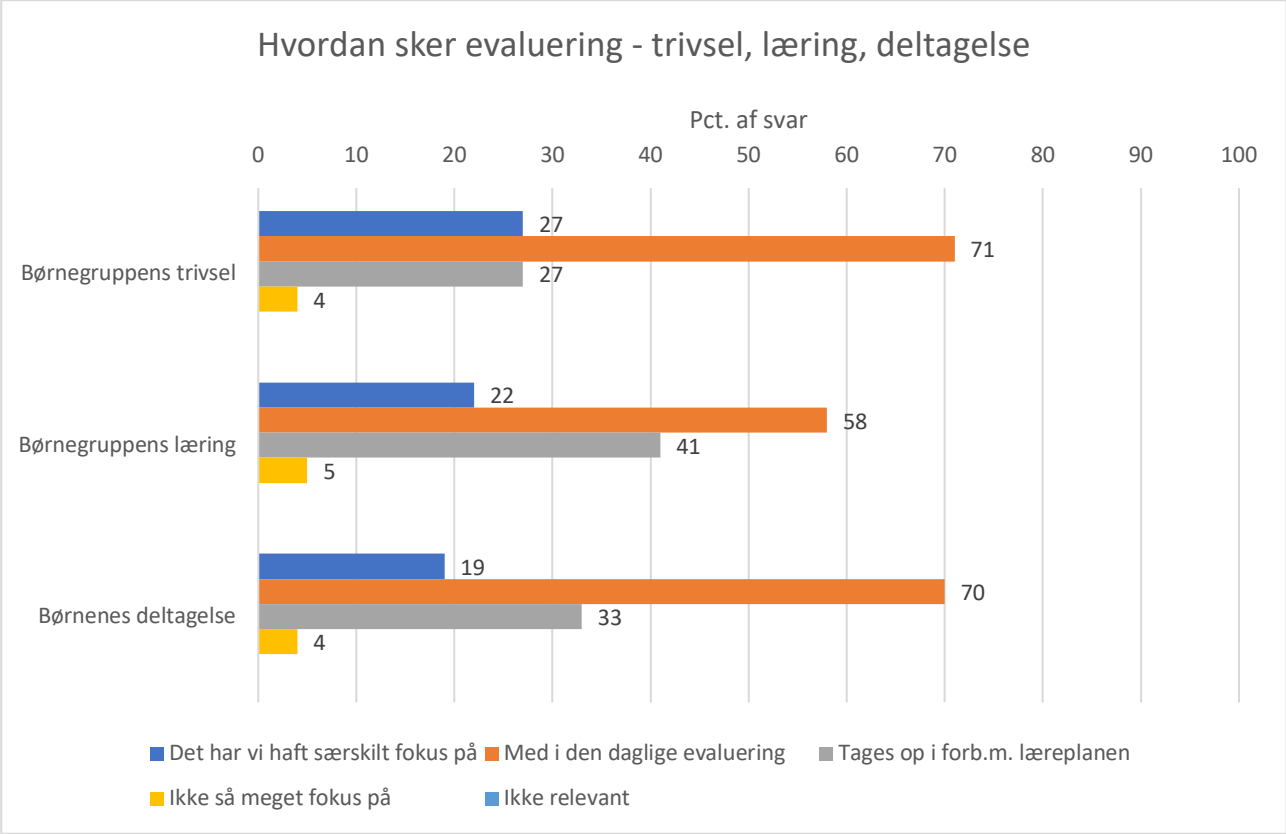
- Det har vi haft særskilt fokus på, fx gennem et særskilt oplæg
- Det er med i den daglige evaluering
- Vi tager det op i forbindelse med evalueringen af læreplanen
- Det har vi ikke haft så meget fokus på endnu
- Ikke relevant

[16] Blandt de adspurgte områdeledere er forventningerne lidt større. 41 pct. siger her "helt klart". 54 pct. svarer "i nogen grad". Men da der kun er 59 svarpersoner blandt områdelederne, der har besvaret spørgsmålet, må resultatet tolkes med forsigtighed.

En leder kan godt have angivet flere evalueringsformer på et område. Men kan fx godt have et emne med i den daglige evaluering *og* gøre status i forbindelse med evaluering af læreplanen.

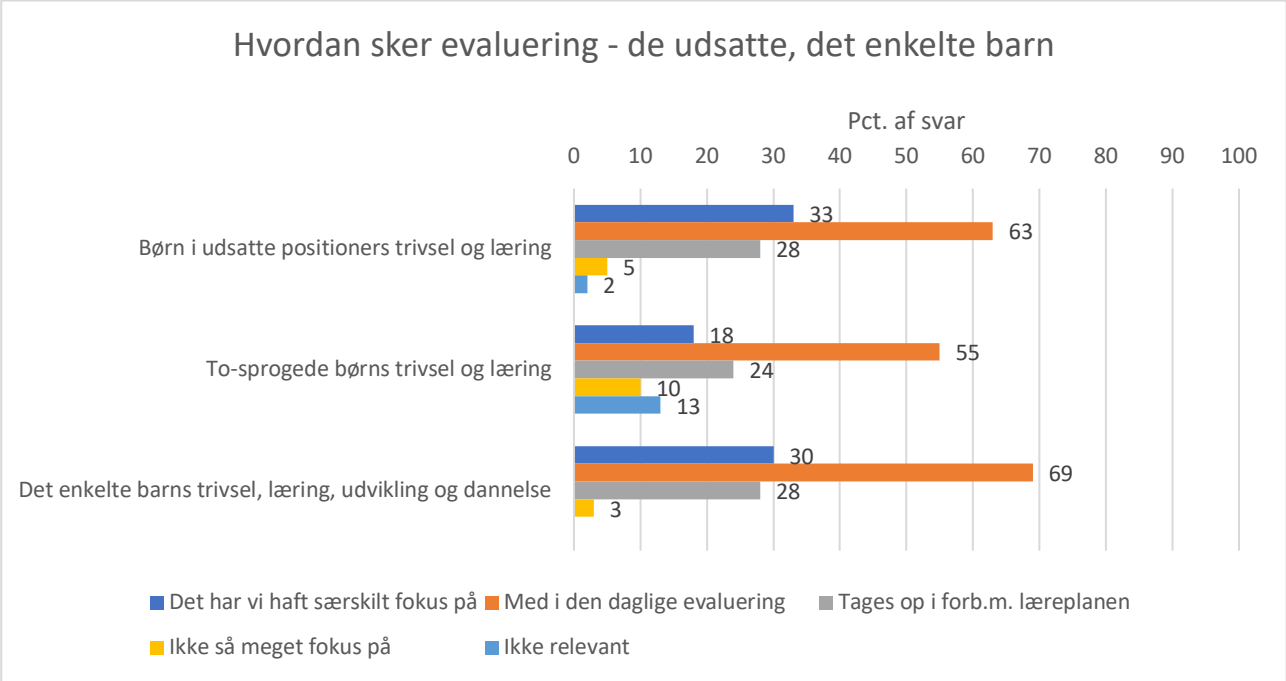
Figur 2-5 viser, hvad lederne har svaret inden for en række delområder.

Figur 2

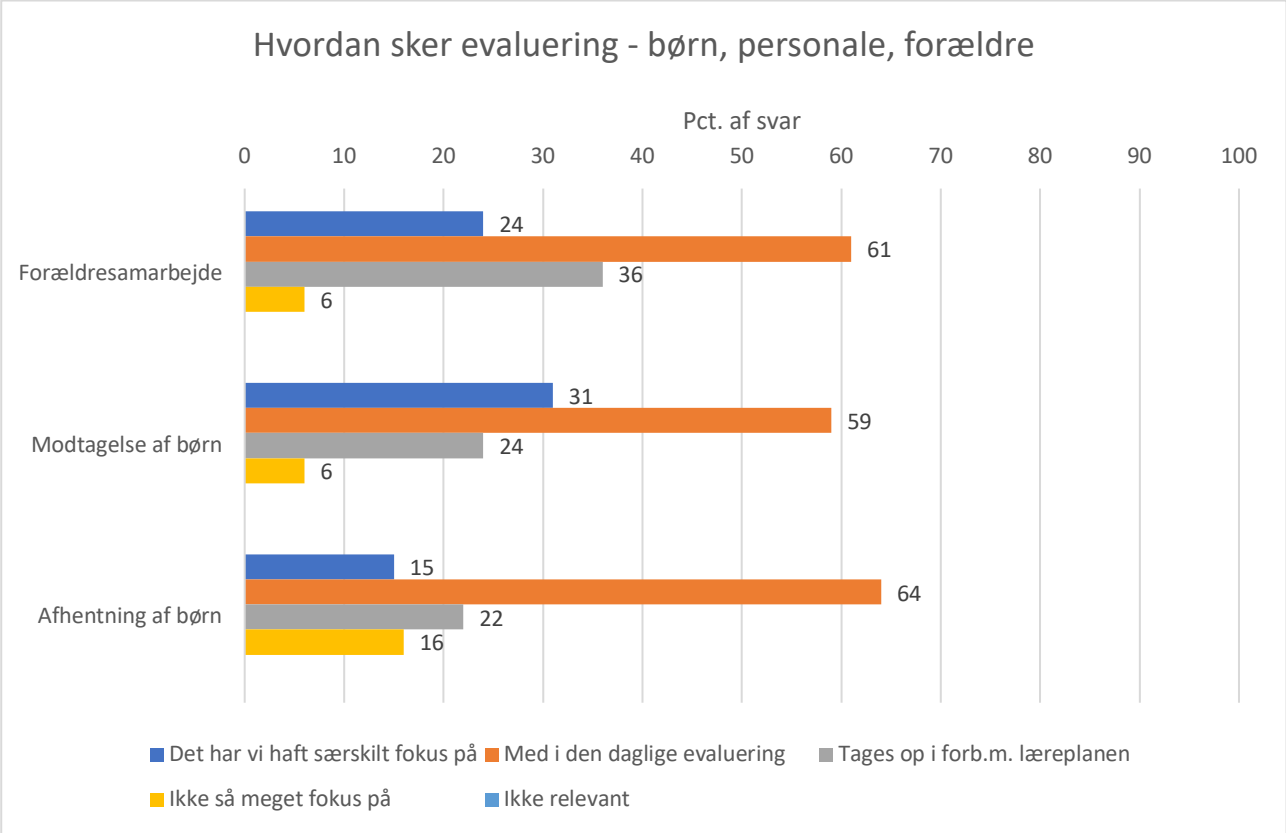
Kilde: Spørgeskema til lederne. n=634

Figur 3

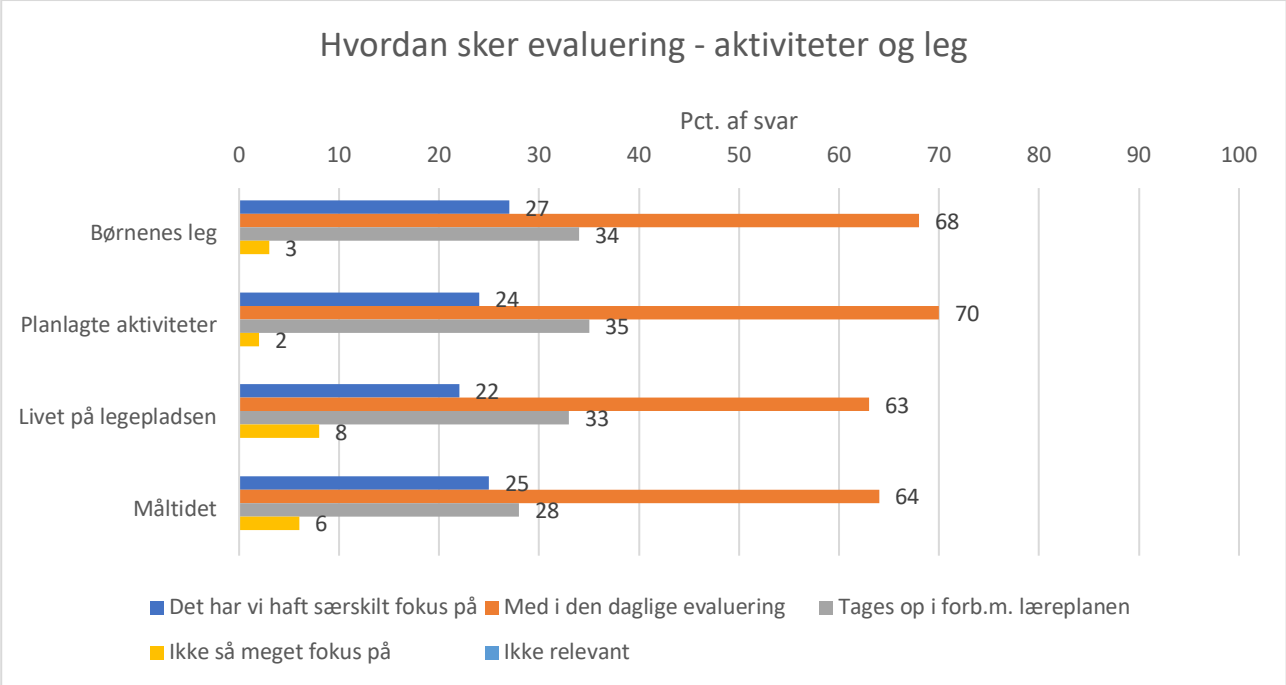
Kilde: Spørgeskema til lederne. n=634

Figur 4

Kilde: Spørgeskema til lederne. n=634

Figur 5

Kilde: Spørgeskema til lederne. n=634

Det ses, at evalueringen især består i, at det pågældende område er med i "den daglige evaluering". Det er vanskeligt ud fra denne undersøgelse at vurdere, hvilket niveau denne daglige evaluering har. Er der blot tale om, at man snakker uforpligtende om emnet hen ad vejen, eller tager man reelle udfordringer op?

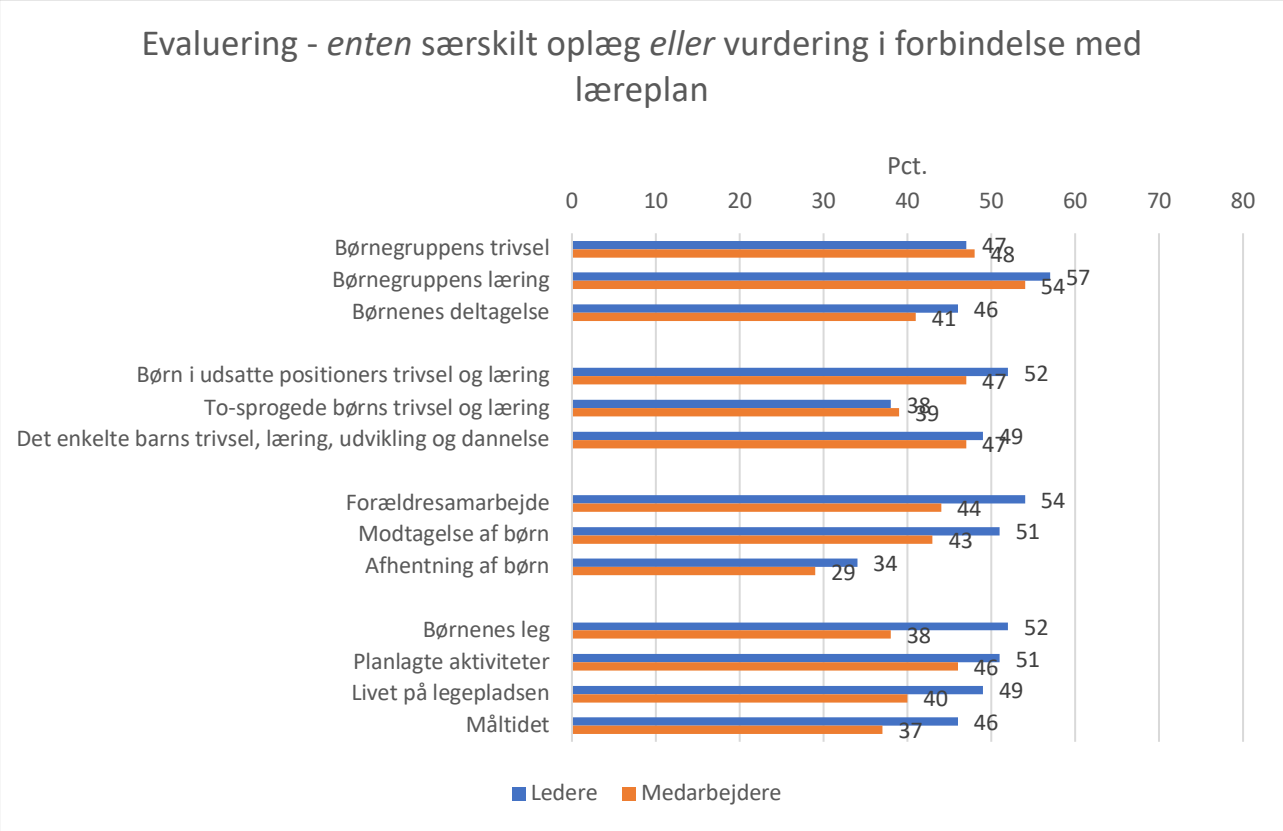
Medarbejderne er blevet bedt om helt tilsvarende at angive, hvordan evalueringen af de forskellige temaer er sket. Der er dog en tendens til, at medarbejderne i en række tilfælde angiver et lavere niveau for arbejdet med evalueringen, end lederne gør.

Det skal bemærkes, at spørgeskemaet ikke indfanger al evaluering. En medarbejder har denne kommentar:

> *"Vi laver meget evaluering på stuemøder og personalemøde, og det er jo ikke hverken "Daglig evaluering" eller "I forbindelse med læreplaner"."*

Det bør understreges, at hvis den daglige evaluering eller evaluering på stuemøder har et tilstrækkeligt niveau, så bidrager det afgørende til kvalitetssikring. Men hvis man skal tale om en systematisk evaluering for hele institutionen, må man forvente, at der ind imellem gøres status – enten ved at man sætter særskilt fokus på et emne, fx med et oplæg eller ved, at det tages op i forbindelse med evalueringen af læreplanen. Figur 6 viser, hvor ofte der sker en systematisk evaluering ud fra disse kriterier – dvs. enten ved et særskilt fokus eller ved, at emnet tages op i forbindelse med læreplanen. I figuren ses både ledernes og medarbejdernes vurdering.

Figur 6

Kilde: Spørgeskema til lederne. n=634

Det ses, at en stor del af institutionerne øjensynlig ikke gør systematisk status for de forskellige indsatsområder for hele institutionen.

35 pct. af institutionerne har imidlertid *ikke* sat særskilt fokus på nogen af de angivne emner. 11 pct. af institutionerne har haft særskilt fokus på et enkelt emne. I gennemsnit har institutionerne ifølge lederne sat særskilt fokus på godt tre emner. Ifølge medarbejderne er der i gennemsnit sat fokus på 2-3 emner.

Samlet må det vurderes, at det er meget forskelligt fra institution, hvor systematisk evalueringen er.

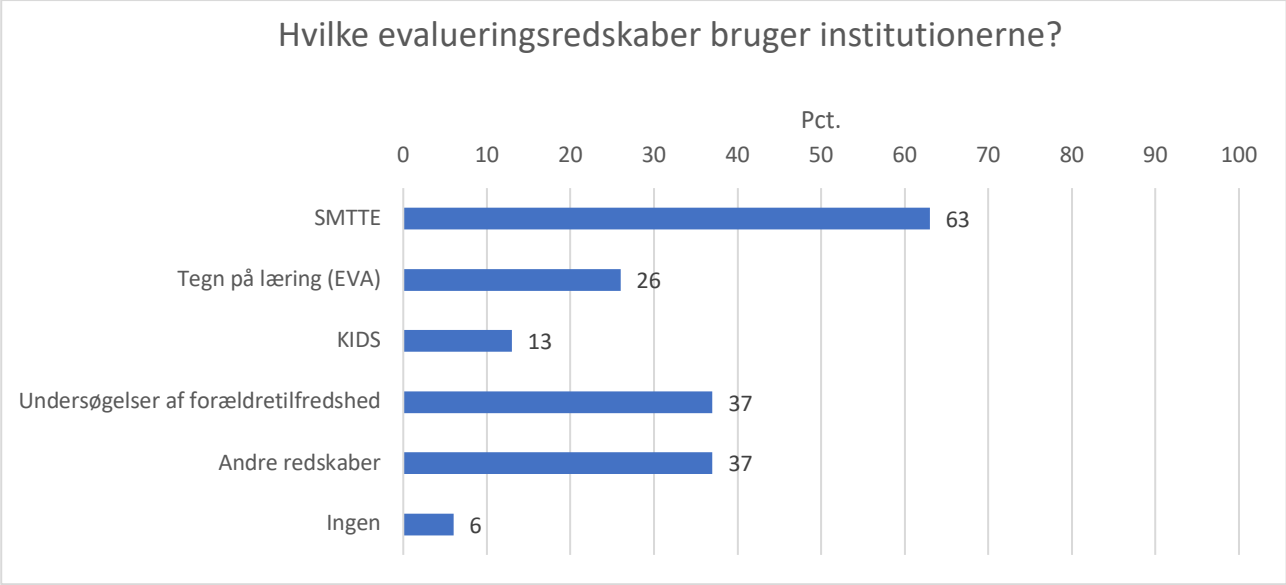
Der er ingen nævneværdig forskel på de tal, der belyser de systematiske evaluering i forhold til ejerforhold, institutionsstørrelse, områdeledelse eller ej – eller bemanding. Når det gælder besvarelserne fra medarbejderne, er der ingen nævneværdig forskel på bedømmelsen fra pædagoger, pædagogiske assistenter og pædagogmedhjælpere. Forskellene synes således at bero på den enkelte institutions ledelse, personale og tradition.

- 21 pct. af lederne svarer, at den interne evaluering "i høj grad" har ført til ændringer af det pædagogiske arbejde.
- 67 pct. svarer, at det "i nogen grad" er sket.
- 12 pct. svarer "ikke ret meget".

1.3. Brug af evalueringsredskaber

Institutionerne kan bruge en række forskellige metoder og redskaber til at evaluere sine aktiviteter. Dette er belyst gennem spørgsmål til lederne. Resultaterne fremgår af figur 7.

Figur 7

Kilde: Spørgeskema til lederne. n=620

Det ses, at de fleste institutioner anvender SMTTE-modellen. SMTTE-modellen har navn efter dens fem elementer:

1. Sammenhæng: Hvad er vilkårene?
2. Mål: Hvad vil vi gerne opnå?

3. Tegn: Hvordan kan vi se (høre), at vi er på vej mod målet?
4. Tiltag: Hvilke handlinger/aktiviteter skal igangsættes for at nå målet?
5. Evaluering: Nåede vi vores mål? Hvorfor/hvorfor ikke?

Modellen har karakter af en "huskeseddel": Hvilke elementer skal indgå i de overvejelser, man gør sig omkring pædagogiske tiltag, og hvordan sikrer man sig en senere evaluering – hvorfor gør vi det, vi gør? En del kommuner har regler om, at nye tiltag *skal* behandles efter den dagsorden, som modellen sætter.
I godt en tredjedel af institutionerne indgår undersøgelser af forældretilfredshed i evalueringen.

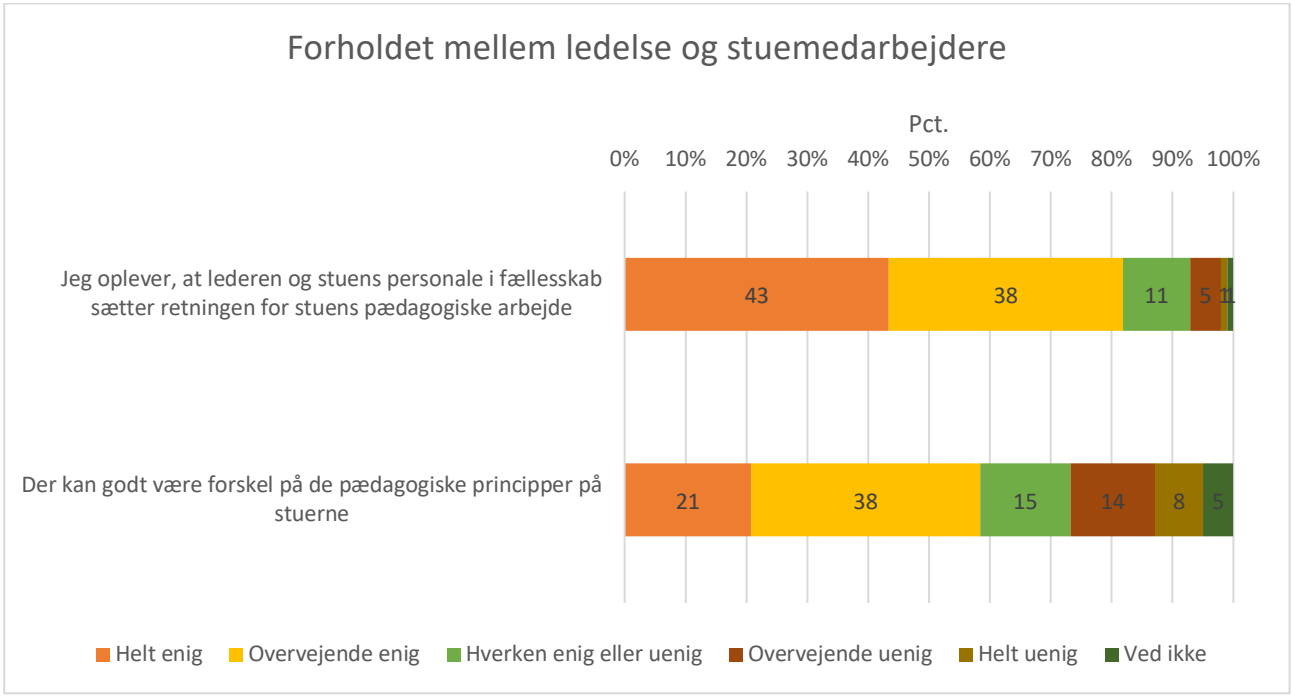
235 institutioner har angivet andre metoder til evalueringen. En gennemgang af disse svar viser stor forskellighed. Det kan nævnes, at:

- 13 institutioner nævner aktionslæring.
- 6 institutioner nævner TRAS (et værktøj, som fokuserer på sproglig udvikling)
- 18 institutioner nævner Rambølls værktøj Hjernen og Hjertet (herunder TOPI)
- 5 institutioner arbejder med ECCERS
- 12 institutioner arbejder med Kolbs læringscirkel
- 8 institutioner bruger kompetencehjulet

1.4. Pædagogisk ledelse

Den pædagogiske ledelse i den enkelte institution er af stor betydning for kvalitetssikring. Undersøgelsen søger i den forbindelse at bedømme forholdet mellem ledelse og de enkelte stuers medarbejdere. Resultatet fremgår af figur 8.

Figur 8

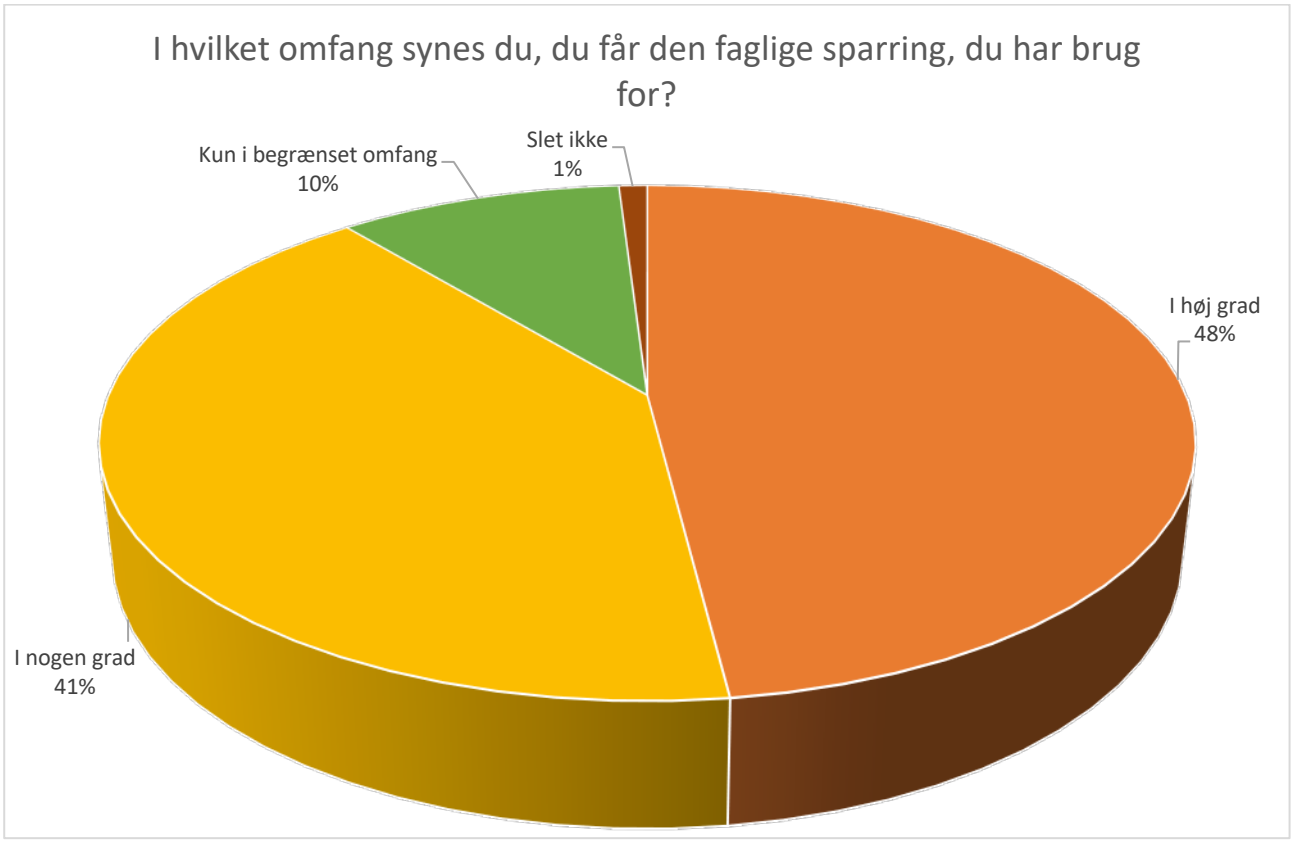

Kilde: Spørgeskema til medarbejdere. n=540

Det fremgår, at der er stor forskel på, i hvilket omfang de enkelte stuer er "selvstyrende". De fleste steder oplever man dog, at lederen i et vist omfang er "inde over" ved fastlæggelsen af de pædagogiske principper.

Medarbejderne er blevet spurgt, om de synes, de får den faglige sparring, de har brug for. Halvdelen synes at være tilfredse med den faglige sparring, men næsten halvdelen svarer "i nogen grad", jf. figur 9.

Figur 9

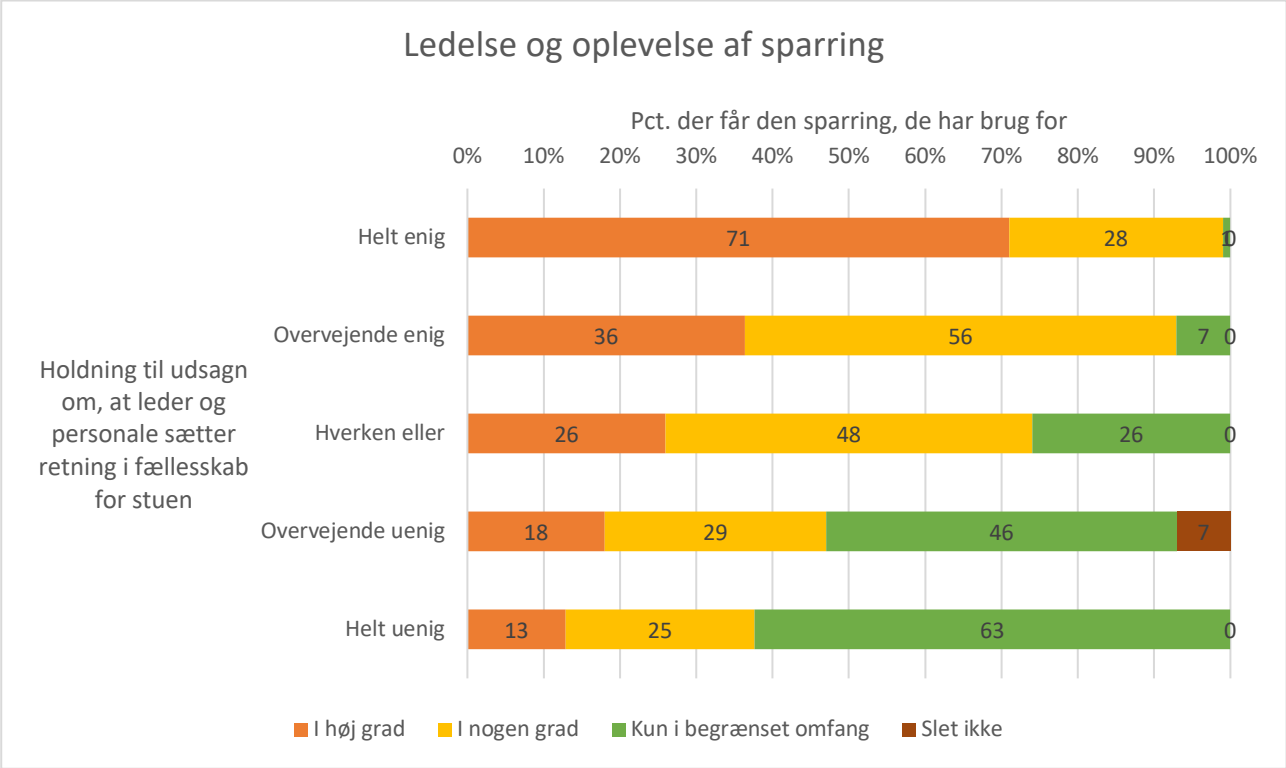
Kilde: Spørgeskema til medarbejdere. n=538

En medarbejder skriver:

> *"Jeg mangler pædagoger at sparre med, da jeg er den eneste pædagog i vuggestuen."*

Der er ingen forskel mellem pædagoger, pædagogiske assistenter og pædagogmedhjælpere, når det gælder oplevelse af faglig sparring. Derimod hænger oplevelsen sammen med, om lederen er med til at sætte retningen for stuens arbejde. Dette fremgår af figur 10.

Figur 10

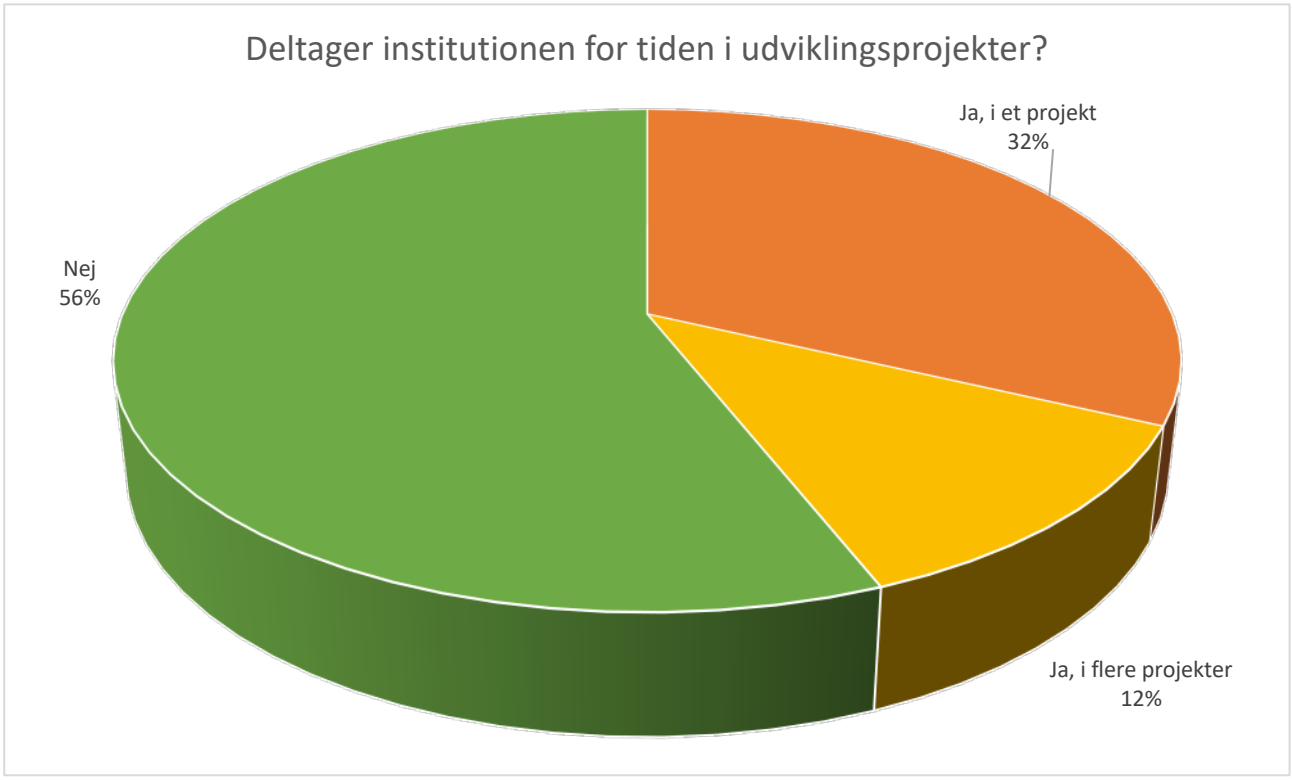

Kilde: Spørgeskema til medarbejdere. n=538

1.5. Udviklingsprojekter

Lederne er blevet spurgt, om institutionen for tiden deltager i udviklingsprojekter. Svarene fremgår af figur 11.

Figur 11

Kilde: Spørgeskema til lederne. n=649

Der er lidt færre institutioner, der deltager i udviklingsprojekter end i 2019, hvor 54 pct. deltog i ét eller flere udviklingsprojekter.

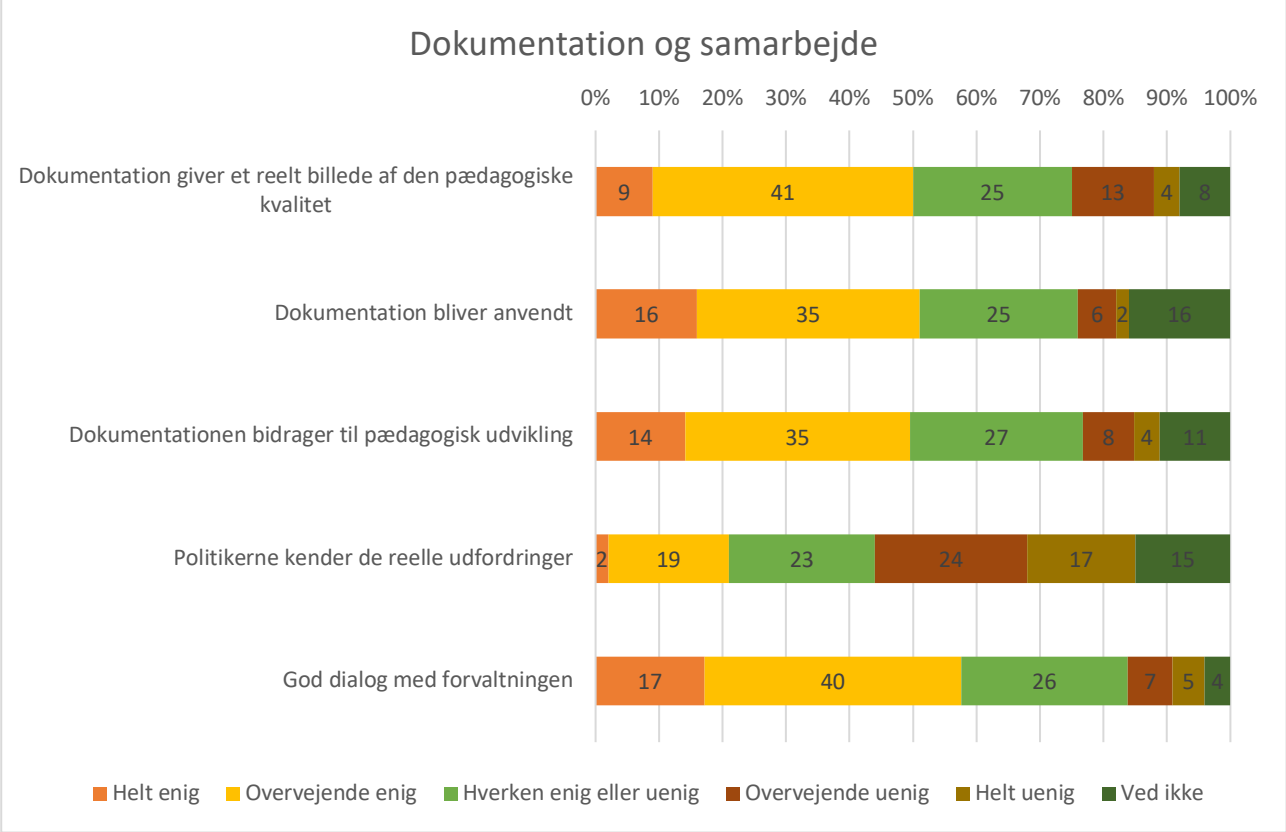
Blandt de kommunale institutioner er der 54 pct., der deltager i et eller flere udviklingsprojekter. Blandt de selvejende er det 39 pct. I privatinstitutionerne er det 18 pct.

1.6 Samarbejdet med forvaltningen

Ud over det løbende tilsyn og iværksættelse af projekter, søger kommunerne at sikre kvaliteten i daginstitutionerne gennem undersøgelser m.v. Der har de senere år været kritisk fokus på denne form for kvalitetssikring: Bidrager den reelt til at øge kvalitet? Står arbejdet med indsamling af data til kvalitetsrapporter m.v. i rimeligt forhold til den eventuelle gevinst? Er en del af dokumentationen overflødig?

Nogle af disse problemstillinger belyses af svarene på følgende spørgsmål i figur 12.

Figur 12

Kilde: Spørgeskema til lederne. n=613

Det ses, at holdningen til dokumentationen og dens anvendelse er forskellig. Omkring halvdelen af lederne har en positiv holdning. De fleste ledere oplever desuden, at de har en god dialog med forvaltningen. Derimod er der de fleste steder ikke den store tiltro fra lederne til, at kommunens politikere kender de reelle udfordringer i institutionerne.

Der er ikke nogen væsentlige forskelle mellem lederne fra kommunale, selvejende og private institutioner i bedømmelsen af samarbejdet med forvaltningen m.v.

Enkelte kommentarer udtrykker dog frustration over samarbejdet med kommunen:

"I tillid til, at jeg her er anonym, kan jeg fortælle, at jeg oplever, at det er meget tabu belagt, at tale om normering og andre udfordringer. Hvis en leder forsøger at udtrykke bekymring for lav normering, bliver denne mødt med, at det så handler om, at lederen ikke er dygtig nok. Ligeledes er tilsynene varslet, og det er ind i mellem en "sminket" hverdag, der bliver vist. Vi modtager en del overflytningsbørn fra andre institutioner, hvor forældrenes og børnenes oplevelse af den tidligere institution ikke harmonerer med de flotte tilsynsrapporter."

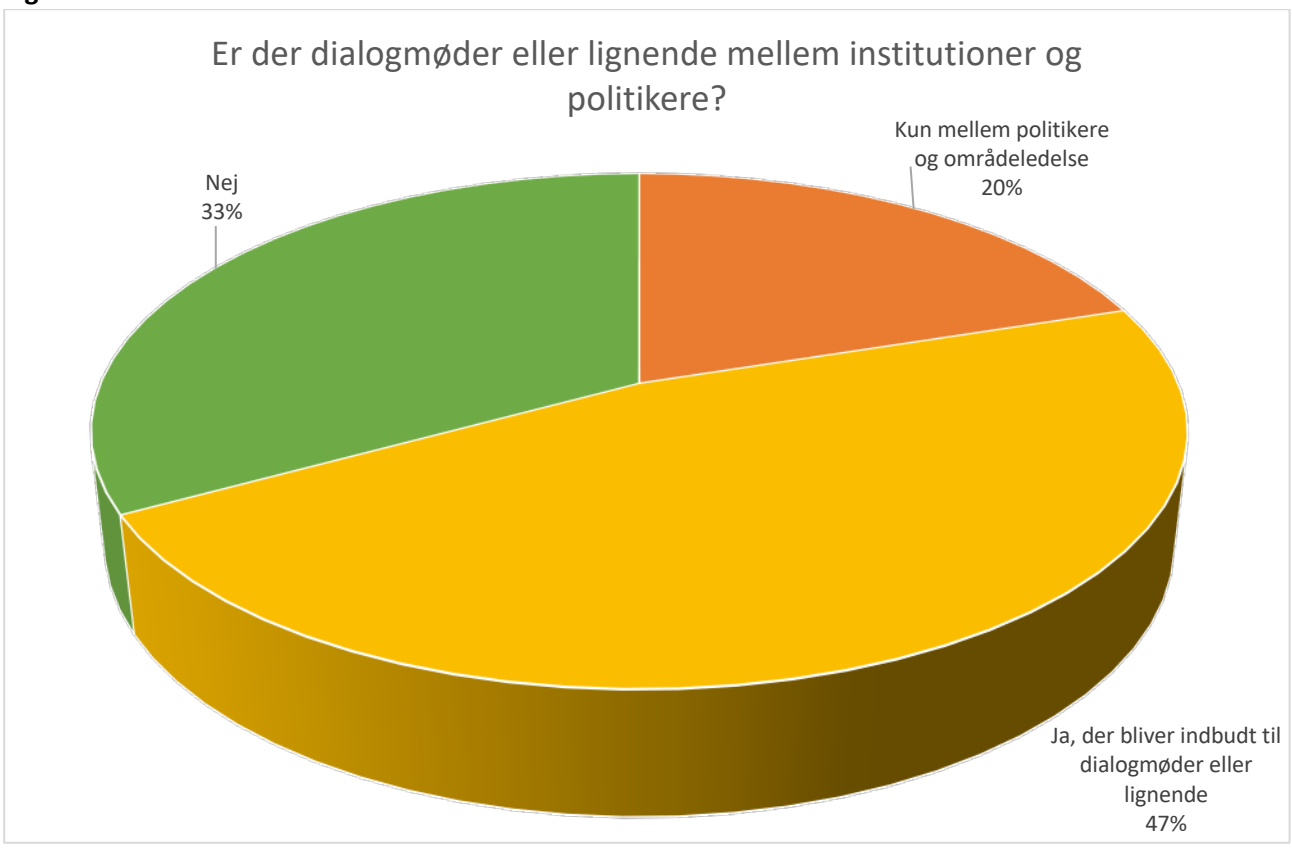
Klyngelederne har fået tilsvarende spørgsmål. Blandt de 58 personer, der har besvaret disse spørgsmål, er holdningen lidt mere positiv:

- 64 pct. er således enige eller overvejende enige i, at dokumentationen giver et reelt billede.
- 71 pct. er enige/overvejende enige i, at dokumentationen bliver anvendt.
- 61 pct. er enige/overvejende enige i, at dokumentationen bidrager til pædagogisk udvikling
- 89 pct. er enige/overvejende enige i, at de har en god dialog med forvaltningen

Det er dog kun 36 pct. af klyngelederne, der er enige/overvejende enige i, at kommunens politikere kender de reelle udfordringer.

For at fremme dialogen har man en del steder dialogmøder eller lignende mellem institutioner og politikere. Udbredelsen heraf fremgår af figur 13.

Figur 13

Kilde: Spørgeskema til lederne. n=618

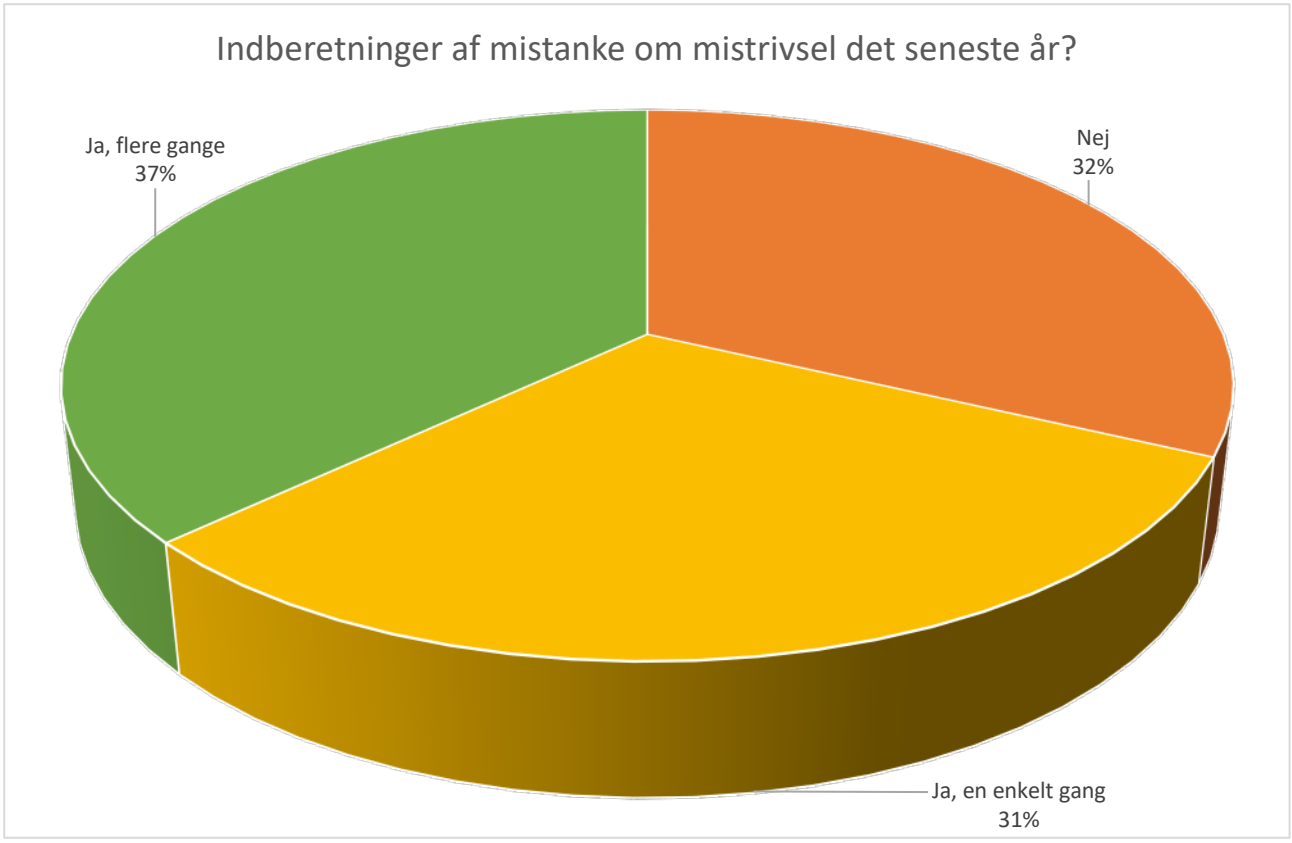
Der er på dette område store forskelle mellem de forskellige ejerformer. Blandt de kommunale institutioner har 78 pct. mulighed for at deltage i dialogmøder eller lignende – enten direkte eller via områdeledelsen. Blandt de private institutioner er tallet 38 pct.

2. Inklusion

2.1. Børn der mistrives

Lederne er blevet spurgt, om de det seneste år har foretaget underretninger til kommunen om et barn på grund af mistanke om mistrivsel eller utilfredsstillende forhold til hjemmet. Svarene fremgår af figur 14.

Figur 14

Kilde: spørgeskema til leder. n=191

De ledere, der har foretaget underretning, har i gennemsnit foretaget 2,5 underretninger. Det skal bemærkes, at ¾ af lederne har undladt at besvare dette spørgsmål. Svarene må derfor tages med forbehold.

58 pct. af institutionerne har børn, der er blevet udredt – typisk af PPR. I gennemsnit har institutionerne det sidste år fået gennemført udredninger af 1,7 børn (inkl. de institutioner, der ikke har fået foretaget udredninger). 6 pct. af institutionerne har fået foretaget udredninger af 5 børn eller flere.

Medarbejderne er blevet spurgt, om der er børn på deres stue, der sjældent deltager i fællesskabet med de andre børn. 32 pct. svarer ja hertil. Typisk drejer det sig om 1-3 af stuens børn.

2.2. Rammerne for arbejdet med inklusion

De udfordringer, der er i forhold til inklusionsarbejdet hænger ofte sammen med, hvilket område, institutionen ligger i. I tabel 1 er institutionerne fordelt på nærområde.

Tabel 1. Institutioner og børn fordelt på nærområde.

Nærområde	Pct. af børn	Pct. af institutioner
Overvejende socialt boligbyggeri	2	7
Overvejende andet etagebyggeri	8	9
Overvejende parcelhuse/rækkehuse	34	35
Blandet boligområde (etage/parcel)	34	30
Hus i landområde	11	14
Udflytter-skovbørnehave	2	3
Andet	2	2
I alt	100	100

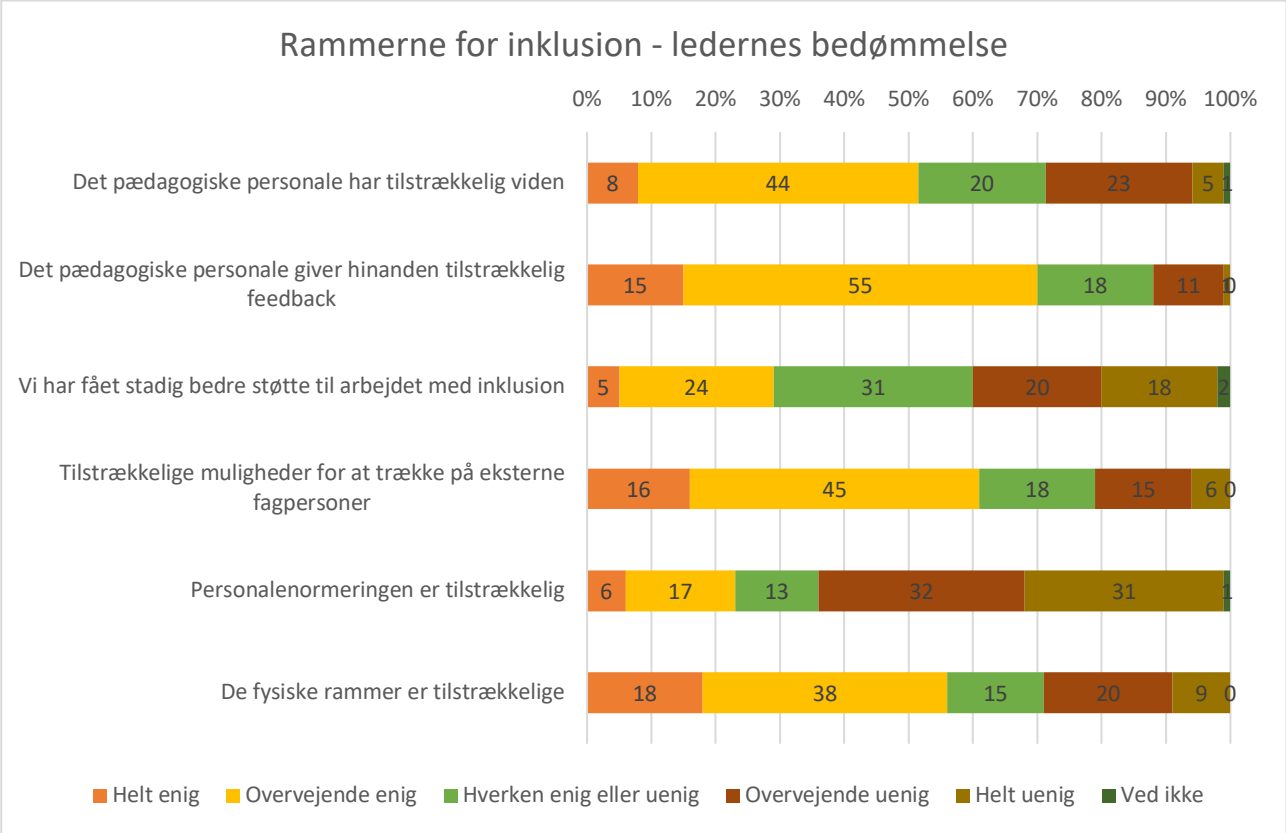
Kilde: Spørgeskema til lederne. n=870.

Lederne er blevet spurgt om hverdagens muligheder for inklusion ved, at de har erklæret sig enige/uenige i en række udsagn

- Det pædagogiske personale har tilstrækkelig viden om børn med særlige behov, herunder børn med diagnoser
- Det pædagogiske personale giver hinanden tilstrækkelig feedback og sparring på deres praksis
- Vi har fået stadig bedre støtte til arbejdet med inklusion de senere år
- Det pædagogiske personales muligheder for at trække på eksterne fagpersoner er tilstrækkelige
- Personalenormeringen er tilstrækkelig
- De fysiske rammer er tilstrækkelige

Besvarelserne fremgår herefter af figur 15 på næste side.

Figur 15

Kilde: Spørgeskema til lederne. N=640

Det ses, at de fleste ledere mener, at personalet er rustet til inklusionsopgaver, men at personale-normeringen er utilstrækkelig til opgaverne.

Områdelederne har fået tilsvarende spørgsmål. 60 områdeledere har svaret, og billedet er en anelse mere positivt. Eksempelvis er 25 pct. af områdelederne enige eller overvejende enige i, at personalenormeringen er tilstrækkelig. Blandt de almindelige ledere er andelen 21 pct.

51 pct. af lederne har inden for de sidste tre år deltaget i arrangementer vedr. inklusion. 15 pct. har været på kurser af mindst fire dages varighed, og 19 pct. har deltaget i arrangementer på 1-3 dage.

2.3. Ledernes kommentarer til inklusion

Viden, feedback og sparring

Som det fremgår, er der kun få af de pædagogiske ledere, der mener, at det pædagogiske personale mangler viden om arbejdet med at inkludere børn med særlige behov. Der er også ret stor enighed om, at personalet giver den tilstrækkelige feedback og sparring på deres praksis.

I kommentarerne til skemaet er der også mange, der beskriver, at personalet har den nødvendige viden og har deltaget på uddannelse som diplom i Inklusion, ICDP uddannet, modul i social inklusion m.v. Kun få af besvarelserne kommenterer, at de mangler viden og uddannelse.

"Vi uddanner alle pædagoger i Social Inklusion på diplom."

"Vi er alle ICDP uddannet."

Dog er der flere, der nævner, at selvom de har viden om, hvordan de skal arbejde med inklusion, betyder manglende ressourcer, at arbejdet er meget vanskeligt at udføre:

"Jeg ser, at vi de senere år har fået meget vejledning i de understøttende funktioner angående, hvad der skal til for, at vi kan understøtte det enkelte barn. MEN det er blevet MEGET svært at få ekstra ressourcer til at udføre disse ekstra opgaver. Det gør, at pædagogerne godt ved, hvad der skal til, men ikke har mulighed for det med de ressourcer, vi har til rådighed."

"Vi har rigtig meget viden, men det er vanskeligt at udføre i en almen normering."

Støtte til inklusion

28 pct. er helt enige eller overvejende enige i, at de har fået mere støtte til arbejdet med inklusion de seneste år, men 38 pct. er uenige eller meget uenige.

Hvis man analyserer kommentarerne om, hvad er årsagen til, at lederne i stort omfang oplever, at de ikke får støtte til inklusion, er det slående, at de faktisk kan få støtte, men oplever at støtten er ubrugelig. For store børnegrupper og for mange udfordrede børn, samtidigt med for lidt personale, betyder, at de ikke kan yde den indsats, der faktisk er behov for.

Et paradoks er tendensen til, at personalet kan få supervision, men supervisionen gives ikke sammen med børnene, men til personalet alene. Bemandingen gør, at bare den tid, som personalet skal være væk fra stuen, giver problemer for det personale, der er tilbage på stuen. Samtidig betyder presset, at det er praktisk umuligt at give udfordrede børn støtte, de har brug for uden at svigte de øvrige børn.

"Pædagogerne gør et stort stykke arbejde og er gode til at lave kompenserende miljøer til enkeltbørn. Pædagogerne ved, hvad børnene har brug for, men vilkårene gør, at der ikke er mulighed for at give børn med særlige behov de muligheder, de har brug for i langt de fleste tilfælde. Den hjælp, der oftest tilbydes, er sparring, væk fra børnene. Der er behov for hjælp sammen med børnene / på gulvet."

"Det er i vores område ikke muligt at få støttetimer direkte til det enkelte barn, selv om de har fået en diagnose. Vi kan kun modtage supervision fra støttekorpset, hvilket tager tid væk fra børnene."

"Tidligere modtog institutionen en økonomisk ressource, der kan kunne bruges til ekstra timer og derved varme hænder til de børn, der har særlige behov. De timer er fra den 1/1-20 fjernet, og man kan ikke længere modtage noget økonomi. Vi får nu i stedet en pædagogisk vejleder/støttepædagog ud som primært vejleder og coacher personalet. Dette er en klar forringelse."

Hvis vi ser på det pædagogiske personales muligheder for at trække på eksterne fagpersoner, mener 60 pct. af lederne, at de er tilstrækkelige. Kun 20 pct. er uenige i, at mulighederne er utilstrækkelige.

Mange roser også samarbejdet med andre fagpersoner som fx PPR, men oplever, at personalet mangler ressourcer til at løse opgaven. Det opleves, at møder og skriveaktivitet går fra tiden med børnene. Samtidig med, at der er flere børn, der skal inkluderes, er ressourcerne ikke fulgt med. Det påpeges, at det er svært

at organisere sig ud af. Flere peger også på, at det er meget hårdt for personalet ikke at kunne nå rundt om hele børnegruppen:

> *"Vi bliver tilbudt faglig rådgivning, men kan godt løfte opgaven selv, hvis bare vi havde normeringstimer til det. Vi har ikke brug for råd og faglig vejledning, vi ved godt, hvad vi burde gøre, men det er bare ikke muligt med de timer, der er til rådighed."*

> *"Samarbejdet med eksterne fagpersoner fra f.eks. PPR er rigtig godt. Det kan dog være svært at klæde alle i personalegruppen godt nok på til at løfte opgaverne. Vi har de senere år fået flere og flere børn, der skal inkluderes, men ressourcerne er ikke tilsvarende fulgt med. Der har heller ikke været ressourcer til at efteruddanne personalet. Det kan være svært at organiserer sig ud af det således, at vi kan have en struktur i huset, som gavner inklusionsarbejdet, da det også kræver meget skrivearbejde og mødeaktivitet, tid som går fra børnene. Indimellem oplever vi børn, som er så støttekrævende, at barnet hele tiden kræver en voksen. Som leder står jeg ofte med personale, som er frustreret og føler, at de ikke slår til. Personalet bliver hårdt ramt på, at det er svært at nå omkring hele børnegruppen, og at inklusionen bliver på bekostning af de velfungerende børn, som ikke får samme opmærksomhed og nærvær"*.

Personalenormering og fysiske rammer

Den største utilfredshed ses med hensyn til personalenormeringen. 64 pct. af lederne er helt uenig eller overvejende uenig i, at personalenormeringen er tilstrækkelig.

Langt hovedparterne af bemærkningen om inklusion beskriver netop det. Lederne skriver i meget konsekvente vendinger, at der mangler personale:

> *"Nogle gange handler inklusion ikke om råd og vejledning, men om midler til at udføre en opgave. Det er der ikke på nuværende tidspunkt."*

> *"Det er svært at inkludere et barn (med en diagnose), der på ingen måde er aldersvarende, særligt når der ikke følger ressourcer med."*

> *"Inklusion i sin nuværende form handler mere om at spare penge, end om børnene rent faktisk kan profitere af inklusionen."*

> *"Vores normering/ressourcer rækker slet ikke til det behov, der er i vores institution, hvis børnene skal kunne inkluderes."*

> *"Når børn er i udsatte positioner, slår den almindelige normering overhovedet ikke til. Det påvirker barnet, som er i positionen, men også den resterende børnegruppe."*

56 pct. er helt enige eller overvejende enige i, at de fysiske rammer er tilstrækkelige. 30 pct. er af modsatte oplevelse, idet de er uenige eller overvejende uenige i, at de fysiske rammer er tilstrækkelige.

> *"Fx er vores dagtilbud bygget med store rum, hvilket vanskeliggør mulighederne for at danne mindre grupper, som giver bedre inklusionsmuligheder. Vores normering er ikke god nok til at kunne understøtte inklusionen i det daglige arbejde - hverken aktiviteter, daglige rutiner eller leg."*

"Ønsket her er flere rum, så vi kan opdele børnene i mindre fællesskaber/relationer og dermed styrke dem. Flere hænder, det handler om, at der ikke i økonomien er afsat penge til sygdom/ferie/omsorgsdage."

Børn der har brug for et helt andet tilbud

En gruppe af lederne mener, at man inkluderer børn, der slet ikke profitere af at være i store børnefællesskaber og har brug for specialiseret viden. Det peges på, at man har nedlagt specialinstitutioner og ikke har sørget for et brugbart alternativ:

"For nogle børn, er det helt utilstedeligt, at de skal være i de store børnefællesskaber."

"Ikke alle børn FØLER SIG inkluderet, ikke alle børn kan inkluderes, nogle børn har brug for et andet tilbud."

"Jeg synes ikke, at hjælpen er god nok ift. inklusionsbørn. Der mangler viden og muligheder fra kommunens side ift. de børn, der har det svært. Ofte er det børn, der overhovedet ikke burde være i en almindelig institution, og at de ikke får hjælp fra Tværfagligt Center for Børn og Unge hurtigere, er for mig ubegribeligt. Vi gør alt, hvad vi kan, men når et barn har så store udfordringer, så det ikke giver mening at holde dem i en almindelig daginstitution, så er hjælpen meget længe undervejs, og det kan vi ikke være bekendt overfor barnet, familien og personalet."

"Det vi ser har, efter min mening, intet med inklusion at gøre. Inklusion bliver brugt som påskud til at spare penge på de børn og mennesker, som har allermest brug for høj faglighed, sammenhængende indsats og individuelt tilpassede forløb. Det er meget sørgeligt at se, hvordan man i hele landet har lukket specialinstitutioner i stor stil og i stedet oprettet specialgrupper, handicapgrupper, og hvad man ellers kalder dem. Det, mange børn med udfordringer har behov for, er et lille og trygt miljø med personale omkring dem, som kan tilrette en individuelt baseret pædagogisk indsats, som kan få barnets udvikling til at rette sig."

Metode

Undersøgelsen er gennemført som en elektronisk spørgeskemaundersøgelse til alle danske daginstitutioner i januar og begyndelsen af februar måned 2020. Der er udsendt skemaer til lederen og til en medarbejder i institutionen. Skemaerne til medarbejderne er udsendt via lederne. Desuden har FOA sendt link til spørgeskemaet til pædagogmedhjælpere og pædagogiske assistenter i FOAs medlemspanel.

E-mails til ledere og områdeledere er fundet via de kommunale hjemmesider.

På baggrund af nedenstående vurderer Bureau 2000, at svarene er repræsentative for danske daginstitutioner.

Svarprocenter

Lederskema
Der er modtaget 879 besvarelser af lederskemaet ud af 2831, svarende til en svarprocent på 31 pct.[17] Nogle spørgsmål er stillet til alle lederne, men ikke besvaret af alle. Derfor varierer antallet af svar på de forskellige spørgsmål.

Medarbejderskema
Lederen er blevet bedt om at videresende skemaet til en medarbejder på den stue, der kommer først i alfabetet. Der er modtaget 522 svar på denne henvendelse.
Disse besvarelser er suppleret med besvarelser fra pædagogiske assistenter og pædagogmedhjælpere, der er udvalgt gennem FOAs medlemspanel. Der er modtaget 197 svar på denne henvendelse.

Der er således samlet modtaget 719 svar, svarende til en svarprocent på 25 pct.[18] Nogle spørgsmål er stillet til alle medarbejderne, men ikke besvaret af alle. Derfor varierer antallet af svar på de forskellige spørgsmål.

45 pct. af svarpersonerne til medarbejderskemaet er pædagoger. 18 pct. er pædagogiske assistenter. 24 pct. er pædagogmedhjælpere. 5 pct. er souschefer. 8 pct. har andre stillinger.

Alle institutioner har fået to elektroniske påmindelser.

Endelig er der sendt skemaer til 230 område-/klyngeledere. 79 har svaret, svarende til 34 pct. På grund af det lille antal må resultaterne tolkes med varsomhed.

[17] Inkl. besvarelser, som ikke er fuldstændige, men ekskl. tomme besvarelser. De 2831 institutioner er institutioner, hvor Bureau 2000 har fundet fungerende e-mail adresser på kommunens hjemmeside. Man skal være opmærksom på, at en del af de e-mail adresser, som fremgår på hjemmesiderne, nok er fungerende e-mail adresser (en henvendelse kommer ikke retur til afsender), men for manges vedkommende er e-mail adresser, som ikke eller kun sjældent benyttes i praksis – selv om de figurerer på kommunens hjemmeside. I forhold til de faktisk anvendte e-mail adresser er svarprocenten derfor højere end de 30 pct.
[18] Daginstitutionernes Hverdag. Del 2 har medtaget besvarelser, der er modtaget frem til 18. februar 2020. Der er derfor lidt flere besvarelser med end i Del 1.

Repræsentativitet og validitet

Spørgeskemaet er testet af en række institutionsledere, områdeledere og pædagoger inden udsendelsen.

Ser vi på de deltagende kommuner, er der svar fra på medarbejdere fra medarbejdere i alle 98 kommuner. Når det gælder lederskemaet, er der svar fra ledere i alle kommuner undtagen fire.[19]

Antallet af svar fra den enkelte kommuner fremgår af Tabel 2.

Tabel28. Antal besvarelser fordelt på kommuner

Kommune	Ledere	Medarbejdere
Uoplyst	1	6
København	108	66
Frederiksberg	14	12
Ballerup	8	3
Brøndby	4	6
Dragør	2	1
Gentofte	13	7
Gladsaxe	14	5
Glostrup	2	4
Herlev	5	4
Albertslund	5	3
Hvidovre	8	5
Høje-Tåstrup	5	10
Lyngby-Taarbæk	7	6
Rødovre	5	4
Ishøj	2	1
Tårnby	7	5
Vallensbæk	1	2
Furesø	7	4
Allerød	3	3
Fredensborg	9	6
Helsingør	5	5
Hillerød	4	1
Hørsholm	4	3
Rudersdal	12	9
Egedal	9	5
Frederikssund	11	8
Greve	8	3
Køge	11	12
Halsnæs	4	4
Roskilde	8	7
Solrød	4	5
Gribskov	5	4
Odsherred	6	10

[19] Det drejer sig om de små ø-kommuner: Langeland, Fanø, Samsø og Læsø.

Holbæk	18	10
Faxe	2	6
Kalundborg	7	8
Ringsted	14	6
Slagelse	17	10
Stevns	3	1
Sorø	3	1
Lejre	4	4
Lolland	1	2
Næstved	16	9
Guldborgsund	7	9
Vordingborg	3	5
Bornholm	11	8
Middelfart	9	7
Assens	11	8
Faaborg-Midtfyn	7	6
Kerteminde	4	5
Nyborg	7	4
Odense	29	24
Svendborg	10	2
Nordfyn	3	1
Langeland	0	3
Ærø	1	1
Haderslev	3	4
Billund	3	1
Sønderborg	4	7
Tønder	5	2
Esbjerg	15	18
Fanø	0	1
Varde	3	2
Vejen	5	5
Aabenraa	12	18
Fredericia	11	11
Horsens	3	6
Kolding	19	13
Vejle	15	15
Herning	7	6
Holstebro	8	12
Lemvig	3	3
Struer	2	3
Syddjurs	7	6
Norddjurs	4	9
Favrskov	8	3
Odder	2	1
Randers	11	26
Silkeborg	7	7
Samsø	0	1
Skanderborg	9	3

Aarhus	82	47
Ikast-Brande	5	5
Ringkøbing-Skjern	14	11
Hedensted	6	4
Morsø	7	2
Skive	5	8
Thisted	7	6
Viborg	18	10
Brønderslev	3	4
Frederikshavn	3	7
Vesthimmerland	11	4
Læsø	0	1
Rebild	2	4
Mariagerfjord	9	6
Jammerbugt	12	10
Aalborg	16	19
Hjørring	5	9

Sammenhæng mellem svarprocent, normering og besvarelser

For at vurdere, om der er skævheder i besvarelserne, er svarprocenterne sammenholdt med de tal for børn pr. voksen i 2018, som Danmarks Statistik har offentliggjort. Ved beregning af svarprocenter i denne forbindelse er det samlede antal svar (både fra leder og medarbejdere) sat i forhold til antal institutioner. Resultatet fremgår af tabel 3.

Tabel 3. Børn pr. voksen i følge DST i kommuner med forskellige svarprocenter[20]

Svarprocent	Gennemsnitligt antal børn pr. voksen i institutioner for 0-2-årige	Gennemsnitligt antal børn pr. voksen i institutioner for 3-5-årige	Antal kommuner
Under 25 pct.	3,1	6,0	10
25-50 pct.	3,2	6,2	62
Over 50 pct.	3,1	5,9	26
I alt	3,1	6,1	98

Kilde: Data fra spørgeskemaundersøgelsen og data fra Statistikbanken og egne beregninger. Gennemsnitstallene er uvægtede.

Det ses, at der ikke er nogen nævneværdig forskel på antal børn pr. voksne i kommuner med lav svarprocent hhv. kommuner med høj svarprocent. Det tyder på, at bortfaldet (dvs. de institutioner, som ikke har svaret) ikke dækker over skævheder fx med hensyn til personalenormeringen.

[20] Det samlede antal svar pr. institution er antal modtagne besvarelser sat i forhold til antal udsendte anmodninger om deltagelse. Eftersom de enkelte institutioner er blevet bedt om at svare på to skemaer, bliver værdierne højere end hvis man ser hver for sig på svarprocenterne for stueskema hhv. lederskema.

Som noget nyt er nogle af besvarelserne på medarbejderskemaet indhentet via FOAs medlemspanel. En mulig skævhed kunne bestå i, at de personer, som har svaret ad denne vej, er særligt fagligt bevidste og kritiske i forhold til deres arbejdsvilkår.

Alt i alt vurderer Bureau 2000, at svarene er repræsentative for danske daginstitutioner.

SEPTEMBER 2020

Daginstitutionernes hverdag 2020

Årlig rapport udarbejdet af Bureau 2000

Rapporten Daginstitutionernes hverdag giver et indtryk af forholdene for børn og ansatte i de danske daginstitutioner. Undersøgelsen er tidligere foretaget i 2010, 2012, 2013, 2015, 2016, 2017, 2018 og 2019.

I rapporten findes svar på de fleste af de forhold, som har betydning for den kvalitet, vi tilbyder børn i daginstitutionerne.

FOA
SAMMEN
GØR VI FORSKELLEN

Staunings Plads 1-3
1790 København V

Tlf. 46 97 26 26
foa.dk

Pædagogisk Sektor

FOA er Danmarks tredjestørste fagforening. Siden 1899 har vi kæmpet for bedre løn- og arbejdsforhold til vores medlemmer. Hovedopgaven er at indgå overenskomster, som sikrer en god løn og moderne, ordnede arbejdsvilkår. Det er FOA, der aftaler din løn, dine tillæg, din arbejdstid, din pension, dine barselsregler, dine ferieregler og dine muligheder for uddannelse. Vores opgave i FOA er også at sikre et stærkt fagligt fællesskab – og at udvikle din og vores faglighed på det pædagogiske område, så velfærden og gode arbejdspladser går hånd i hånd.